อมฤตพจนา

พุทธศาสนสุภาษิต

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

อมฤตพจนา พุทธศาสนสุภาษิต สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
ประทานพระอนุญาตให้มูลนิธิธรรมทานกุศลจิตจัดพิมพ์

อมฤตพจนา

พุทธศาสนสุภาษิต

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ถวายโดยเสด็จพระกุศลและเผยแผ่เป็นธรรมทานฉลองพระเดชพระคุณ
เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๘ รอบ
๒๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๖

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

❖ ❖ ❖

ทรงพระกรุณาเสด็จมาทรงเปิดอาคารที่ทำการ
มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต และ**พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา**
และประทานพระวโรกาสให้**ครอบครัวปิลันธน์โอวาท**เฝ้า
ณ ซอยพัฒนาการ ๖๔ ถนนพัฒนาการ แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
เมื่อวันจันทร์ ที่ ๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๒

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

พระประวัติโดยสังเขป

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีพระนามเดิมว่า **"อัมพร ประสัตถพงศ์"** ทรงเป็นบุตรคนโตในจำนวน บุตรธิดา ๙ คน ของนายนับ กับนางตาล ประสัตถพงศ์ ประสูติที่บ้านตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐

ทรงสำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ เมื่อมีพระชนมายุ ๑๓ พรรษา จึงได้ทรงบรรพชา ณ วัดสัตตนารถปริวัตร ตำบลหน้า อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยมีพระธรรมเสนานี (เงิน นนฺโท) เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ ทรงสอบได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม ๔ ประโยค

ครั้นวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๑ ได้ทรงอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ มหาพันธสีมา วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม แขวงวัดราชบพิธ เขตพระนครกรุงเทพมหานคร ทรงได้รับพระสมณฉายาว่า **"อมฺพโร"** มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ขณะทรงสมณศักดิ์ ที่พระเทพโมลีเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ทรงศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนวัดราชบพิธ จนทรงสำเร็จเปรียญธรรม ๖ ประโยค

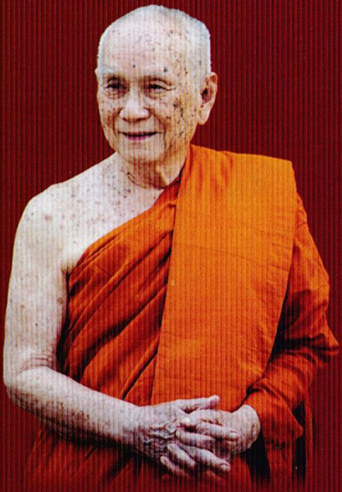

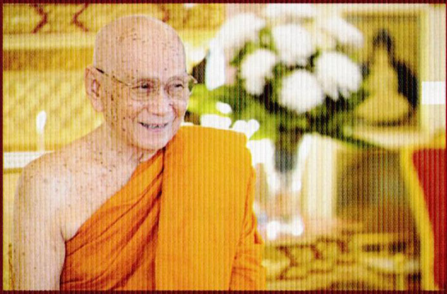
ทรงสำเร็จปริญญา "ศาสนศาสตรบัณฑิต" ณ สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้ทรงเข้ารับการอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ ทรงเป็นพระธรรมทูตรุ่นแรก จากนั้นได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อระดับปริญญาโท ณ มหาวิทยาลัยพาราณสี (Banaras Hindu University) สาธารณรัฐอินเดีย จนทรงสำเร็จการศึกษามหาบัณฑิตด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ทรงเป็นหัวหน้าคณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่นครซิดนีย์ รัฐนิวเซาท์-เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ทรงอำนวยการจัดการสนามหลวงแผนกธรรมและแผนกบาลี จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์ทั้งปวง ในราชอาณาจักรตลอดจนจัดการธรรมศึกษาสำหรับฆราวาส ทรงเป็นประธานควบคุมดูแลการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ วัดราชบพิธ ซึ่งเป็นพระอารามประจำรัชกาลที่ ๕

นอกจากพระปฏิปทาด้านคันถธุระที่ทรงบำเพ็ญไว้ด้วยดีแล้ว ยังทรงพอพระทัยในวัตรปฏิบัติทางวิปัสสนากรรมฐาน ทรงครองเนกขัมมปฏิปทาพรหมจริยาภิรัติอย่างบริบูรณ์ ปราศจากข้อสงสัยเคลือบแคลง พระองค์มีพระอุปนิสัยเรียบร้อย อ่อนโยน สมถะ สันโดษ เรียบง่าย มักน้อย ไม่ทรงหลงใหลในยศ และลาภสักการะ ไม่โปรดลักษณะหรูหราฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ไม่มีพระประสงค์ด้านการตกแต่งประดับประดา ที่ประทับและบรรดาสมณบริขาร ด้วยวัตถุอนามาสหรือของวิจิตรอลังการ ไม่โปรดใช้สอยสิ่งของที่มีรูปแบบและสีสันฉูดฉาดบาดตาเกินสมณสารูป ทรงถือข้อวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทรงมีจริยาการสดใส เบิกบาน ทรงแย้มพระสรวลละไมเป็นนิตย์ โปรดมีพระปฏิสันถารโอภาปราศรัยกับผู้คนทั่วไปทุกชั้นทุกวัย ไม่มีพระอาการปั้นปึ่งไว้พระยศ ไม่วางพระรัศมีข่มผู้ใดด้วยพระมานะถือพระองค์ เป็นที่ซาบซึ้งชื่นใจของผู้มีโอกาสได้เฝ้าใกล้ ต่างสัมผัสถึงพระเมตตาการุณยธรรมอันไพศาลได้โดยง่าย

ที่ สสร. ๐๕๒๔ / ๒๕๖๖

สำนักงานเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช
วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

๗ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง โปรดประทานพระกรุณา

เจริญพร ประธานและผู้ก่อตั้งมูลนิธิธรรมทานกุศลจิตและพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา

อ้างถึง หนังสือมูลนิธิธรรมทานกุศลจิตและพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา ลงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง ขอประทานกราบทูลเจ้าพระคุณ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ว่า ขอประทานพระอนุญาตจัดพิมพ์หนังสืออมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับภาษาบาลี-ไทย ผลงานของเจ้าประคุณ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺตเถร) เพิ่มเติมอีกจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๘ รอบ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖ ซึ่งได้ดำเนินการขออนุญาตผู้เรียบเรียงแล้ว พร้อมกับขอประทานพระอนุญาตเชิญตราสัญลักษณ์งานดังกล่าวไปพิมพ์บนปกหนังสือ ความทราบแล้ว นั้น

โปรดประทานพระอนุญาตและโปรดให้เชิญรับสั่งทรงอนุโมทนาสาธุการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพรมาเพื่อทราบ

ขอเจริญพร

(สมเด็จพระมหาวีรวงศ์)
เลขานุการสมเด็จพระสังฆราช

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอประทานพระอนุญาตพิมพ์หนังสือถวายโดยเสด็จพระกุศล เนื่องในงานฉลองพระชนมายุ ๘ รอบ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖

น้อมนมัสการ เลขานุการสมเด็จพระสังฆราช

ตามที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โปรดประทานพระอนุญาตให้มูลนิธิธรรมทานกุศลจิตและพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา จัดพิมพ์หนังสือสวดมนต์แปล หนังสือธรรมสมบัติ ปกละ ๒,๐๐๐ เล่ม และหนังสืออมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับภาษาบาลี-ไทย จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม ถวายโดยเสด็จพระกุศล เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๘ รอบ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖ ความทราบแล้วนั้น มูลนิธิฯ สำนึกในพระกรุณาคุณเป็นล้นพ้น

ด้วยประสงค์จะโดยเสด็จพระกุศลให้ยิ่งขึ้นไปในปีอันเป็นมงคลนี้ มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต เห็นว่าหนังสือ อมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับบาลี-ไทย ซึ่งรวบรวมและจัดทำโดย สมเด็จพระ-พุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เป็นหนังสืออันทรงคุณค่า ง่ายต่อการศึกษาสำหรับผู้สนใจในการศึกษาหลักธรรมสั้นๆ เพื่อใช้เป็นคติประจำใจ โดยมุ่งหมายให้เป็นอุปกรณ์ในการศึกษาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลในการปฏิบัติยิ่งขึ้น ทางมูลนิธิธรรมทานกุศลจิตและพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา จึงใคร่ขอประทานพระอนุญาตเจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์หนังสืออมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต ฉบับบาลี-ไทย เพิ่มเติมอีกจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อเฉลิมพระเกียรติ และขอประทานพระอนุญาตเชิญตราสัญลักษณ์งานฉลองพระชนมายุ ๘ รอบ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖ พิมพ์บนปกหน้าและปกรองหนังสือดังกล่าว เพื่อถวายสำหรับประทานเป็นธรรมทานตามพระอัธยาศัยส่วนหนึ่ง และเพื่อเผยแผ่เป็นธรรมทานในวงกว้างไปยังวัด สำนักสงฆ์ โรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา และโรงพยาบาลทั่วประเทศไทย เพื่อความเป็นสวัสดิมงคลแก่มูลนิธิฯ และเป็นพระกุศลสนองพระกรุณาคุณสืบไป

อนึ่ง การประสานงานขออนุญาตจากสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เจ้าของลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์ ทางมูลนิธิฯ ได้ดำเนินการโดยตรงเรียบร้อยแล้ว

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดนำความกราบทูลขอประทานพระอนุญาตด้วย จักเป็นพระเดชพระคุณยิ่ง

ขอนมัสการด้วยความเคารพยิ่ง

(ดร.ชัยยุทธ ปิลันธน์โอวาท)
ประธานและผู้ก่อตั้งมูลนิธิธรรมทานกุศลจิต
และพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา

ถวายสักการะ

เนื่องในอภิลักขิตสมัยฉลองพระชนมายุ ๘ รอบ เจ้าพระคุณ **สมเด็จพระ-อริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก** ๒๖ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๖ นับเป็นมงคลวาระอันน่าปีติโสมนัสยิ่ง **มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต** และ**พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา** รู้สึกสำนึกในพระกรุณาคุณที่ทรงพระกรุณาเสด็จมาทรงเปิดอาคารที่ทำการมูลนิธิฯ และพิพิธภัณฑ์ฯ ณ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันจันทร์ ที่ ๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๒ อีกทั้งประทานพระวโรกาสให้คณะกรรมการมูลนิธิฯ ได้เฝ้าในโอกาสต่างๆ และประทานพระอนุญาตให้จัดพิมพ์หนังสือของบูรพาจารย์วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เพื่อโดยเสด็จพระกุศลเสมอมา จึงปรารถนาจะร่วมฉลองพระเดชพระคุณ ด้วยการจัดพิมพ์หนังสือถวายโดยเสด็จพระกุศลสำหรับประทานแจกเป็นธรรมทานเฉลิมพระธรรมบารมี

ในคำรบแรก มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต ได้รับประทานพระอนุญาตจากเจ้าพระคุณ **สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก** โปรดให้มูลนิธิฯ จัดพิมพ์หนังสือสวดมนต์แปล และหนังสือธรรมสมบัติ คาถาธรรมบทแปล ของพระศาสนโศภน (จตฺตสลฺโล) ถวายได้ตามประสงค์แล้ว ทั้งยังประทานพระอนุญาตให้เชิญตราสัญลักษณ์งานฉลองพระชนมายุฯ พิมพ์บนปกหนังสือ เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่มูลนิธิฯ และเป็นอนุสรณ์แห่งศุภมงคลสมัยด้วย นับเป็นพระกรุณาคุณอันหาที่สุดมิได้ ต่อมาผู้บริหารมูลนิธิได้เห็นพ้องต้องกันว่าควรบำเพ็ญกุศลธรรมทานถวายสนองพระเดชพระคุณให้ยิ่งไพบูลย์ขึ้นอีกคำรบ ประกอบกับได้หารือกับผู้บริหารสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าข้าราชการทั้งหลาย ตลอดจนประชาชนทั่วไป ควรได้ศึกษาน้อมนำบรรดาพุทธศาสนสุภาษิตอันประเสริฐสุดนี้ ไปจรรโลงสติปัญญาและเป็นหนทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อความวัฒนาสถาพรของของสังคมไทย จึงนำความกราบทูลทราบฝ่าพระบาท ขอประทานพระอนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ **"อมฤตพจนา พุทธศาสนสุภาษิต"** ซึ่ง**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** เป็นผู้ประมวลเพื่อน้อมถวายและเผยแผ่ไปในวงกว้าง โดยจะได้ประสานงานกับสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ให้ช่วยในการเผยแผ่ไปยังกลุ่มเป้าหมายด้วย จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม ทั้งนี้ เจ้าพระคุณ สมเด็จพระสังฆราช โปรดประทานพระอนุญาตอีกเช่นเคย มูลนิธิฯ รู้สึกสำนึกในพระกรุณาคุณเป็นล้นพ้นที่จะประมาณ

อย่างไรก็ตามมูลนิธิฯได้พิจารณาแล้วเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ทรงคุณค่าง่ายต่อการศึกษาสำหรับผู้สนใจในหลักธรรมสั้นๆ เพื่อใช้เป็นคติประจำใจ และเอื้อประโยชน์ในการศึกษาการปฏิบัติธรรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น จึงประสงค์จะมอบหนังสือเล่มนี้เป็นธรรมทานขยายวงกว้างขึ้นไปยังวัด สำนักสงฆ์ โรงเรียน สถาบันศึกษา และโรงพยาบาลทั่วประเทศไทย และได้ขอประทานอนุญาตเจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์เพิ่มเติมอีก จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ ล้านเล่ม ทั้งนี้มูลนิธิฯ ได้รับประทานพระอนุญาตและรับสั่งทรงอนุโมทนาสาธุการมาเป็นที่เรียบร้อยอีกคำรบหนึ่ง

มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต และ **พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา** ร่วมกับพุทธบริษัททุกหมู่เหล่า ขอประทานถวายสักการะเจ้าพระคุณ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ด้วยเศียรเกล้า และขอตั้งสัตยาธิษฐานอัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งกุศลธรรมสุจริต มีกุศลวิทยาทานอันได้บำเพ็ญให้เป็นไปทั้งนี้เป็นอาทิ โปรดอภิบาลบำรุงให้ทรงบริบูรณ์ด้วยพระจตุรพิธพรชัยทุกสถาน เสด็จสถิตยั่งยืนนานจิรัฏฐิติวิรุฬหิสถาพรในพระบวรพุทธศาสนา เพื่อทรงเป็นนาถะที่พึ่งโดยธรรมของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วหน้า ตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ.

มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต
และพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา
๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ความเป็นมาของหนังสือ

คัดจากหนังสืออมฤตพจนา พุทธศาสนสุภาษิต
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓๓ หน้าที่ ๑๑๘ และ หน้าที่ ๑๒๐

ธรรมดาพุทธศาสนิกชนย่อมสมควรรู้จักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะคำสอนที่ถือว่าเป็นพุทธพจน์ หรือได้รับการรับรองจากพระพุทธเจ้าโดยตรง จากแหล่งต้นเดิมของคำสอนนั้น คือ จากพระไตรปิฎก ถึงจะไม่รู้กว้างขวางลึกซึ้ง ก็ควรจะรู้หลักทั่วไปพอเป็นพื้นฐานไว้บ้าง

โดยเฉพาะสำหรับกุลบุตรกุลธิดา การเรียนรู้จดจำพุทธศาสนสุภาษิตเป็นวิธีฝึกอบรมที่ดี ซึ่งให้ผลทั้งในทางจริยธรรม ภาษา และวัฒนธรรม

พุทธศาสนสุภาษิตในพระไตรปิฎกมีมากมาย แต่ในหนังสือเล่มน้อยนี้ ได้พยายามเลือกสรรรวบรวมมาให้ครอบคลุมหลักทั่วไปที่ควรสนใจ และแปลให้เข้าใจได้ง่าย จัดไว้เป็นหมวดๆ ให้ศึกษาค้นคว้าได้สะดวก

แรงบันดาลใจ

พระพุทธศาสนา
เชื่อในกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง

ตั้งแต่วัยเด็ก มีหลายเรื่องในชีวิตที่ทำให้เชื่อในกฎแห่งกรรม ความกตัญญูกตเวทีจะส่งผลดีให้แก่ชีวิต ชีวิตในวัยเด็กได้เจอเหตุการณ์ขโมยขึ้นบ้านขนของมีค่าไปเกือบหมด ไฟไหม้บ้านสองครั้ง ความเชื่อในกฎแห่งกรรมและความกตัญญูกตเวที ทำให้พบแต่สิ่งดีๆ ในชีวิต นับตั้งแต่การได้รับทุนรัฐบาล (ปริญญาโท) และทุนจากมหาวิทยาลัยนิวยอร์ค (N.Y.U. ปริญญาเอก) นอกจากนี้ก็ได้งานที่มีความมั่นคงตลอดชีวิต ถึงแม้จะมีการสะดุดบ้าง เช่น ในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ ปี ๒๕๔๐ แต่วิกฤตดังกล่าวก็สร้างโอกาสในการลงทุนที่ดี และสามารถผ่านพ้นไปได้ทุกครั้งทั้งในและต่างประเทศ โดยเชื่อว่าเกิดจากผลบุญของการกระทำดี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ให้โชคลาภในด้านการลงทุน

การตอบแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มีการค้นหาว่าทำบุญแบบไหนได้บุญสูงสุด ผลสรุปก็คือ **การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง** จึงได้ทำโครงการต่างๆ ดังนี้

1. สร้างและพัฒนา Website : Thammapedia.com เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา
2. คัดเลือกหนังสือธรรมะที่ดีเยี่ยมถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ในโครงการพระธรรมทูตทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการตั้งมูลนิธิธรรมทานกุศลจิต และสร้างพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา

ปี ๒๕๖๖ จะเริ่มทำโครงการถวาย/แจกหนังสือธรรมะ **"อมฤตพจนา พุทธศาสนสุภาษิต"** ให้แก่วัดต่างๆ และโรงเรียนทั่วประเทศ ด้วยประสงค์ให้โครงการนี้ช่วยส่งเสริมการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้กับชีวิตจริง

(ดร.ชัยยุทธ ปิลันธน์โอวาท)
ประธานมูลนิธิธรรมทานกุศลจิต
และพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา

ประวัติพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา

พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ตั้งอยู่เลขที่ ๔๑ ซ.พัฒนาการ ๖๔ ถ.พัฒนาการ แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพฯ โดยได้รับความเมตตานุเคราะห์จาก**หลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป** วัดอรัญญวิเวก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เป็นผู้ตั้งชื่อพิพิธภัณฑ์ฯ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์หลัก และปณิธานตลอดถึงความตั้งใจในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ นั่นคือเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำนุบำรุงและจรรโลงพระพุทธศาสนาให้อยู่ยั่งยืนตราบนานเท่านาน

พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา ได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๒ โดย **สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก** ได้ทรงพระเมตตาเสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธี

พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนาอยู่ภายใต้การกำกับดูแล
และบริหารงานโดย **"มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต"**

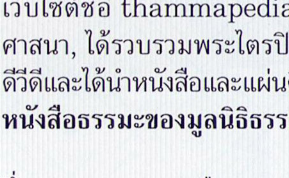
รวมความคิดเห็น
จากผู้เคยมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ฯ

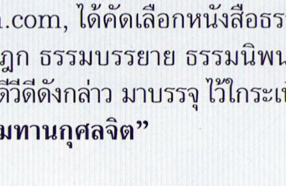
ประวัติมูลนิธิธรรมทานกุศลจิต

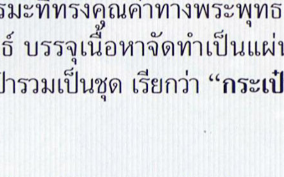

มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยครอบครัว **"ปิลันธน์โอวาท"** มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำสื่อต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และเผยแผ่ความรู้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา มุ่งเน้นในด้านการส่งเสริม เผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และธรรมะบรรยาย, ธรรมนิพนธ์ของครูบาอาจารย์ทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติเป็นหลัก โดยได้จัดทำเว็บไซต์ชื่อ thammapedia.com, ได้คัดเลือกหนังสือธรรมะที่ทรงคุณค่าทางพระพุทธ-ศาสนา, ได้รวบรวมพระไตรปิฎก ธรรมบรรยาย ธรรมนิพนธ์ บรรจุเนื้อหาจัดทำเป็นแผ่นดีวีดีและได้นำหนังสือและแผ่นดีวีดีดังกล่าว มาบรรจุ ไว้ในกระเป๋ารวมเป็นชุด เรียกว่า **"กระเป๋าหนังสือธรรมะของมูลนิธิธรรมทานกุศลจิต"**

ซึ่งตลอดระยะเวลาเกือบ ๑๐ ปี ทางมูลนิธิฯ ได้ถวายกระเป๋าหนังสือธรรมะดังกล่าว แก่พระสงฆ์ในโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง, พระสงฆ์ในโครงการอบรมพระธรรมทูตภายในประเทศ, โครงการอบรมครูแผนกธรรมและแผนกบาลี รวมถึงการมอบชุดกระเป๋าหนังสือดังกล่าว ให้แก่นิสิตนักศึกษาปริญญาโท - ปริญญาเอก สาขาวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงพุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไปที่สนใจในโอกาสงานบุญกุศลต่าง ๆ

อ่านพระไตรปิฎก-อรรถกถา
และธรรมนิพนธ์ของครูบาอาจารย์

ฟังพระธรรมเทศนา
รวมประมาณ 5,000 เรื่อง

หนังสือธรรมะออนไลน์
หนังสือที่รวบรวมจัดพิมพ์โดยมูลนิธิฯ

พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา ได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒ โดย**สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อมฺพรมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก** ได้ทรงพระเมตตาเสด็จมาเป็นองค์ประธานในพิธี ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ฯ ได้เปิดให้ผู้ที่สนใจเข้าเยี่ยมชมฟรี พร้อมทั้งจัดกิจกรรมประจำทุกเดือน เช่น ฟังธรรมและปฏิบัติธรรม นำโดยครูบาอาจารย์ผู้เป็นเลิศทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติ

พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา
MUSEUM FOR SUSTAINABLE BUDDHISM

เข้าชม **ฟรี**

แผนที่เดินทาง

๔๑ ซ.พัฒนาการ ๖๔ ถ.พัฒนาการ
แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพฯ

พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา
MUSEUM FOR SUSTAINABLE BUDDHISM
รอบและเวลาเปิดให้เข้าชม
เปิดทุกวันอังคาร - วันอาทิตย์ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๗.๐๐ น.
รอบเช้า : ๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.
รอบบ่าย: ๑๓.๓๐ - ๑๕.๐๐ น.
(หยุดทุกวันจันทร์) ๑๕.๓๐ - ๑๗.๐๐ น.
เข้าชม ฟรี
สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม
๐๒ ๐๔๗ ๖๘๘๑
LINE @mfsb
สแกนคิวอาร์โค้ด
แผนที่การเดินทาง
๔๑ ซ.พัฒนาการ ๖๔ ถ.พัฒนาการ เขตประเวศ กรุงเทพฯ
Safe travels
SHA
MFSB Application
ดาวน์โหลดแอปปลิเคชั่น
App Store
Google play
LIVE
ติดตามและอัพเดท
ข่าวสาร Facebook
YouTube
คลิปวีดีโอ
แนะนำพิพิธภัณฑ์ฯ
@MFSB
อัพเดทข่าวสาร
ผ่านไลน์แอปปลิเคชั่น

อมฤตพจนา

พุทธศาสนสุภาษิต

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต

และ พิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา

พุทธศก ๒๕๖๖

อมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต

ISBN: 974 85782 2 4

ฉบับบาลี–ไทย พิมพ์ครั้งแรก ในนครนิวยอร์ก พ.ศ. ๒๕๒๐
(ใช้ชื่อว่า *พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก*)
ฉบับบาลี–ไทย–อังกฤษ พิมพ์ครั้งแรก — พฤษภาคม ๒๕๕๖ - ๒๖,๐๐๐ เล่ม
(ศ.กิตติคุณ ดร.สมศีล ฌานวังศะ แปลเป็นภาษาอังกฤษ)
ฉบับไทย–อังกฤษ พิมพ์ครั้งแรก — กันยายน ๒๕๕๖ - ๑๕,๐๐๐ เล่ม

ฉบับบาลี – ไทย

(ใช้ต้นฉบับในฉบับบาลี-ไทย-อังกฤษ)

พิมพ์ครั้งที่ ๓๕ – สิงหาคม ๒๕๖๖ ๑,๐๐๐,๐๐๐ เล่ม

— พิมพ์ถวายโดยเสด็จพระกุศล เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาส ฉลองพระชนมายุ ๘ รอบ เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖ โดยมูลนิธิธรรมทานกุศลจิต และพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา

www.watnyanaves.net

พิมพ์ที่: บริษัท แอ๊คคิวเรทเพรส จำกัด
๖๑/๑๔๙-๑๕๑ หมู่ ๖ ซ.เอกชัย ๘๐ ถ.เอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน
กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐ โทร. ๐๒ ๘๙๔ ๒๕๙๓-๖

อนุโมทนา

เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๘ รอบ เจ้าพระคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ณ วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖ มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต และพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา ได้ขอประทานพระอนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ *อมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต* ฉบับบาลี – ไทย จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม ถวายโดยเสด็จพระกุศล เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่มูลนิธิฯ ดังได้สัมฤทธิ์บุญกิริยาแห่งธรรมทานไปแล้วนั้น

บัดนี้ มูลนิธิฯ และพิพิธภัณฑ์ฯ แจ้งว่ามีบุญปณิธานที่จะโดยเสด็จพระกุศลเนื่องในมงคลสมัยนี้ ยิ่งขึ้นไป จึงได้ขอประทานพระอนุญาตเป็นเจ้าภาพจัดพิมพ์หนังสือ *อมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต* ฉบับบาลี – ไทย นั้น เพิ่มเติมอีก จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อเฉลิมพระเกียรติ สำหรับประทานเป็นธรรมทานตามพระอัธยาศัยส่วนหนึ่ง และเพื่อเผยแผ่เป็นธรรมทานในวงกว้าง ให้เป็นกุศลสนองพระกรุณาคุณยิ่งยืนนานสืบไป

เพื่อสัมฤทธิ์กุศลเนื่องในมงคลสมัยอันสำคัญยิ่งนั้น อาตมภาพขออนุโมทนามูลนิธิธรรมทานกุศลจิต และพิพิธภัณฑ์จรรโลงพุทธศาสนา ในการที่จะจัดพิมพ์หนังสือ *อมฤตพจนา: พุทธศาสนสุภาษิต* ฉบับบาลี – ไทย ตามบุญเจตนาที่ประสงค์ อันจะเป็นการถวายปฏิบัติบูชา ด้วยธรรมทาน ที่จะเผยแผ่ธรรมให้แพร่หลายไพศาล เพื่อความไพบูลย์แห่งประโยชน์สุขของพหูชน ยืนนานสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต)

๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๖

สารบัญ

๑. คน

ปจฺเจกจิตฺตา ปุถุ สพฺพสตฺตา

ประดาสัตว์ ต่างคนก็แต่ละจิตแต่ละใจ

๑ [๐๑.๐๑]* (๒๗/๑๘๓๗)**

นานาทิฏฺฐิเก นานยิสฺสสิ เต

มนุษย์ทั้งหลายต่างความคิดต่างความเห็นกัน
ท่านจะกำหนดให้คิดเห็นเหมือนกันหมด เป็นไปไม่ได้

๒ [๐๑.๐๒] (๒๗/๗๓๐)

ยถา น สกฺกา ปจวี สมายํ
กาตุํ มนุสฺเสน ตถา มนุสฺสา

แผ่นดินนี้ ไม่อาจทำให้เรียบเสมอกันทั้งหมดได้ ฉันใด
มนุษย์ทั้งหลายจะทำให้เหมือนกันหมดทุกคนก็ไม่ได้ ฉันนั้น

๓ [๐๑.๐๓] (๒๗/๗๓๑)

---

*ตัวเลขในวงเล็บ [ ] คือเลขหมวด และเลขภาษิตภายในหมวดนั้น ตามลำดับ ส่วนตัวเลขหน้าวงเล็บ [ ] คือเลขภาษิตที่เรียงลำดับตลอดทั้งเล่ม

**ตัวเลขในวงเล็บ ( ) คือเลขเล่ม และเลขข้อตามลำดับ ในคัมภีร์ที่มาในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

เยเนว เอโก ลภเต ปสํสํ
เตเนว อญฺโญ ลภเต นินฺทิตารํ

เหตุอย่างหนึ่ง ทำให้คนหนึ่งได้รับการสรรเสริญ
เหตุอย่างเดียวกันนั้น ทำให้อีกคนหนึ่งได้รับการนินทา

๔ [๐๑.๐๔] ❁ (๒๗/๑๘๓๖)

ตเถเวกสฺส กลฺยาณํ ตเถเวกสฺส ปาปกํ
ตสฺมา สพฺพํ น กลฺยาณํ สพฺพํ วาปิ น ปาปกํ

สิ่งเดียวกันนั่นแหละ ดีสำหรับคนหนึ่ง
แต่เสียสำหรับอีกคนหนึ่ง
เพราะฉะนั้น สิ่งใด ๆ มิใช่ว่าจะดีไปทั้งหมด
และก็มิใช่จะเสียไปทั้งหมด

๕ [๐๑.๐๕] ❁ (๒๗/๑๒๖)

อุกฺกฏฺเฐ สูรมิจฺฉนฺติ มนฺตีสุ อกุตูหลํ
ปิยญฺจ อนฺนปานมฺหิ อตฺเถ ชาเต จ ปณฺฑิตํ

เมื่อเกิดเหตุร้ายแรง ย่อมต้องการคนกล้าหาญ
เมื่อเกิดข่าวตื่นเต้น ย่อมต้องการคนหนักแน่น
เมื่อมีข้าวน้ำบริบูรณ์ ย่อมต้องการคนที่รัก
เมื่อเกิดเรื่องราวลึกซึ้ง ย่อมต้องการบัณฑิต

๖ [๐๑.๐๖] ❁ (๒๗/๙๒)

อลโส คิหี กามโภคี น สาธุ
อสญฺญโต ปพฺพชิโต น สาธุ
ราชา น สาธุ อนิสมฺมการี
โย ปณฺฑิโต โกธโน ตํ น สาธุ

คฤหัสถ์ชาวบ้าน เกียจคร้าน ไม่ดี
บรรพชิตไม่สำรวม ไม่ดี
ผู้ครองแผ่นดินไม่ใคร่ครวญก่อนทำ ไม่ดี
บัณฑิตมักโกรธ ไม่ดี

๗ [๐๑.๐๗] ☸ (๒๗/๒๑๗๕)

ทกฺขํ คหปตํ สาธุ สํวิภชฺชญฺจ โภชนํ
อหาโส อตฺถลาเภสุ อตฺถพฺยาปตฺติ อพฺยโถ

ผู้ครองเรือนขยัน ดีข้อหนึ่ง
มีโภคทรัพย์แล้วแบ่งปัน ดีข้อสอง
ถึงที่ได้ผลสมหมาย ไม่เหลิงลอย ดีข้อสาม
ถึงคราวสูญเสียประโยชน์ ไม่หมดกำลังใจ ดีครบสี่

๘ [๐๑.๐๘] ☸ (๒๗/๑๑๗๕)

น มชฺเชถ ยสํ ปตฺโต

ข้อหนึ่ง ได้ยศแล้วไม่พึงเมา

น พฺยาเธ ปตฺตสํสยํ

ข้อสอง ถึงมีเหตุอาจถึงแก่ชีวิต ไม่พึงใจเสีย

วายเมเถว กิจฺเจสุ

ข้อสาม พึงพยายามทำกิจทั้งหลายเรื่อยไป

สํวเร วิวรานิ จ

ข้อสี่ พึงระวังตนมิให้มีช่องเสีย

๙ [๐๑.๐๙] ⊛ (๒๘/๒๒๖)

ทุลฺลโภ องฺคสมฺปนฺโน

คนที่มีคุณสมบัติพร้อมทุกอย่าง หาได้ยาก

๑๐ [๐๑.๑๐] ⊛ (๒๗/๓๐๐)

สนฺตา ยนฺติ กุสุพฺภา ตุณฺหี ยนฺติ มโหทธิ

ห้วยน้ำน้อย ไหลดังสนั่น ห้วงน้ำใหญ่ ไหลนิ่งสงบ

ยทูนกํ ตํ สนติ ยํ ปูรํ สนฺตเมว ตํ

สิ่งใดพร่อง สิ่งนั้นดัง สิ่งใดเต็ม สิ่งนั้นเงียบ

อฑฺฒกุมฺภูปโม พาโล รหโท ปูโรว ปณฺฑิโต

คนพาลเหมือนหม้อมีน้ำครึ่งเดียว บัณฑิตเหมือนห้วงน้ำที่เต็ม

๑๑ [๐๑.๑๑] ⊛ (๒๕/๓๘๙)

โย จ วสฺสสตํ ชีเว กุสีโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย วิริยํ อารภโต ทฬฺหํ

ผู้ใดเกียจคร้าน หย่อนความเพียร
ถึงจะมีชีวิตอยู่ได้ร้อยปี ก็ไม่ดีอะไร
ชีวิตของผู้เพียรพยายามมั่นคงจริงจัง
เพียงวันเดียวยังประเสริฐกว่า

๑๒ [๐๑.๑๒] ❁ (๒๕/๑๘)

มาเส มาเส สหสฺเสน โย ยเชถ สตํ สมํ
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ มุหุตฺตมฺปิ ปูชเย
สา เยว ปูชนา เสยฺโย ยญฺเจ วสฺสสตํ หุตํ

ผู้ใดใช้ทรัพย์จำนวนพัน ประกอบพิธีบูชาทุกเดือน
สม่ำเสมอตลอดเวลาร้อยปี
การบูชานั้นจะมีค่ามากมายอะไร
การยกย่องบูชาบุคคลที่พัฒนาตนแล้วคนหนึ่ง
แม้เพียงครู่เดียวประเสริฐกว่า

๑๓ [๐๑.๑๓] ❁ (๒๕/๑๘)

น ชจฺจา วสโล โหติ

ใคร ๆ จะเป็นคนเลวเพราะชาติกำเนิด ก็หาไม่

น ชจฺจา โหติ พฺราหฺมโณ

ใคร ๆ จะเป็นคนประเสริฐเพราะชาติกำเนิด ก็หาไม่

กมฺมุนา วสโล โหติ

คนจะเลว ก็เพราะการกระทำ ความประพฤติ

กมฺมุนา โหติ พฺราหฺมโณ

คนจะประเสริฐ ก็เพราะการกระทำ ความประพฤติ

๑๔ [๐๑.๑๔] ☸ (๑๓/๗๐๗)

เนสา สภา ยตฺถ น สนฺติ สนฺโต

สัตบุรุษไม่มีในชุมชนใด ชุมนุมนั้นไม่ชื่อว่าสภา

๑๕ [๐๑.๑๕] ☸ (๑๕/๗๒๕)

น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต

สัตบุรุษ ไม่ปราศรัยเพราะอยากได้กาม

๑๖ [๐๑.๑๖] ☸ (๒๕/๑๖)

สนฺโต น เต เย น วทนฺติ ธมฺมํ

ผู้ใดไม่พูดเป็นธรรม ผู้นั้นไม่ใช่สัตบุรุษ

๑๗ [๐๑.๑๗] ☸ (๑๕/๗๒๕)

สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺติ

บัณฑิต ได้สุข หรือถูกทุกข์กระทบ ก็ไม่แสดงอาการขึ้นๆ ลงๆ

๑๘ [๐๑.๑๘] ☸ (๒๕/๑๖)

เอวเมว มนุสฺเสสุ ทหโร เจปิ ปญฺญวา
โส หิ ตตฺถ มหา โหติ เนว พาโล สรีรวา

ในหมู่มนุษย์นั้น ถึงแม้เป็นเด็ก ถ้ามีปัญญา ก็นับว่าเป็นผู้ใหญ่
แต่ถ้าโง่ ถึงร่างกายจะใหญ่โต ก็หาเป็นผู้ใหญ่ไม่

๑๙ [๐๑.๑๙] ☸ (๒๗/๒๕๔)

น เตน เถโร โหติ เยนสฺส ปลิตํ สิโร
ปริปกฺโก วโย ตสฺส โมฆชิณฺโณติ วุจฺจติ

คนจะชื่อว่าเป็นผู้ใหญ่ เพียงเพราะมีผมหงอก ก็หาไม่
ถึงวัยของเขาจะหง่อม ก็เรียกว่าแก่เปล่า

๒๐ [๐๑.๒๐] ☸ (๒๕/๒๙)

ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺโม จ อหึสา สญฺญโม ทโม
ส เว วนฺตมโล ธีโร โส เถโรติ ปวุจฺจติ

ส่วนผู้ใดมีสัจจะ มีธรรม มีอหิงสา มีสัญญมะ มีทมะ
ผู้นั้นแลเป็นปราชญ์สลัดมลทินได้แล้ว เรียกได้ว่าเป็นผู้ใหญ่

๒๑ [๐๑.๒๑] ☸ (๒๕/๒๙)

น นคฺคจริยา น ชฎา น ปงฺกา
นานาสกา ตณฺฑิลสายิกา วา
รโชชลฺลํ อุกฺกุฏิกปฺปธานํ
โสเธนฺติ มจฺจํ อวิติณฺณกงฺขํ

มิใช่การประพฤติตนเป็นชีเปลือย มิใช่การเกล้าผมทรงชฎา
มิใช่การบำเพ็ญตบะนอนในโคลนตม มิใช่การอดอาหาร
มิใช่การนอนกับดิน มิใช่การเอาฝุ่นทาตัว มิใช่การตั้งท่านั่งดอก
ที่จะทำให้คนบริสุทธิ์ได้ ในเมื่อความสงสัยยังไม่สิ้น

๒๒ [๐๑.๒๒] (๒๕/๒๐)

อลงฺกโต เจปิ สมํ จเรยฺย
สนฺโต ทนฺโต นิยโต พฺรหฺมจารี
สพฺเพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ
โส พฺราหฺมโณ โส สมโณ ส ภิกฺขุ

ส่วนผู้ใด ถึงจะตกแต่งกาย สวมใส่อาภรณ์
แต่หากประพฤติชอบ เป็นผู้สงบ ฝึกอบรมตนแน่วแน่
เป็นผู้ประพฤติธรรมอันประเสริฐ
เลิกละการเบียดเบียนปวงสัตว์ทั้งหมดแล้ว
ผู้นั้นแล จะเรียกว่าเป็นพราหมณ์ เป็นสมณะ
หรือเป็นพระภิกษุ ก็ได้ทั้งสิ้น

๒๓ [๐๑.๒๓] (๒๕/๒๐)

โย พาโล มญฺญติ พาลฺยํ
ปณฺฑิโต วาปิ เตน โส
พาโล จ ปณฺฑิตมานี
ส เว พาโลติ วุจฺจติ

ผู้ใดเป็นพาล รู้ตัวว่าเป็นพาล ก็ยังนับว่าเป็นบัณฑิตได้บ้าง
ส่วนผู้ใดเป็นพาล แต่สำคัญตนว่าเป็นบัณฑิต
ผู้นั้นแล เรียกว่าเป็นพาลแท้ ๆ

๒๔ [๐๑.๒๔] (๒๕/๑๕)

สาธุ โข ปณฺฑิโต นาม น เตฺวว อติปณฺฑิโต

อันว่าบัณฑิตนั้นดีแน่ แต่ว่าบัณฑิตเลยเถิดไปก็ไม่ดี

๒๕ [๐๑.๒๕] (๒๗/๙๘)

น หิ สพฺเพสุ ฐาเนสุ ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต
อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ ตตฺถ ตตฺถ วิจกฺขณา

บุรุษจะเป็นบัณฑิตในทุกสถานก็หาไม่
สตรีมีปัญญาหยั่งเห็นในการณ์นั้น ๆ ก็เป็นบัณฑิต

๒๖ [๐๑.๒๖] (๒๗/๑๑๔๑)

น หิ สพฺเพสุ ฐาเนสุ ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต
อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ ลหุมตฺถํ วิจินฺติกา

บุรุษจะเป็นบัณฑิตในทุกสถานก็หาไม่
สตรีคิดการได้ฉับไว ก็เป็นบัณฑิต

๒๗ [๐๑.๒๗] (๒๗/๑๑๔๒)

ยสํ ลทฺธาน ทุมฺเมโธ อนตฺถํ จรติ อตฺตโน
อตฺตโน จ ปเรสญฺจ หึสาย ปฏิปชฺชติ

คนทรามปัญญา ได้ยศแล้ว
ย่อมประพฤติแต่การอันไม่เกิดคุณค่าแก่ตน
ปฏิบัติแต่ในทางที่เบียดเบียนทั้งตนและคนอื่น

๒๘ [๐๑.๒๘] ☸ (๒๗/๑๒๒)

อุชฺฌตฺติพลา พาลา

ขุมกำลังของคนพาล คือการจ้องหาโทษของคนอื่น

นิชฺฌตฺติพลา ปณฺฑิตา

ขุมกำลังของบัณฑิต คือการไตร่ตรองโดยพินิจ

๒๙ [๐๑.๒๙] ☸ (๒๓/๑๑๗)

นินฺทนฺติ ตุณฺหิมาสีนํ

คนนั่งนิ่ง เขาก็นินทา

นินฺทนฺติ พหุภาณินํ

คนพูดมาก เขาก็นินทา

มิตภาณิมฺปิ นินฺทนฺติ

แม้แต่คนพูดพอประมาณ เขาก็นินทา

นตฺถิ โลเก อนินฺทิโต

คนไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก

๓๐ [๐๑.๓๐] ☸ (๒๕/๒๗)

น จาหุ น จ ภวิสฺสติ น เจตรหิ วิชฺชติ
เอกนฺตํ นินฺทิโต โปโส เอกนฺตํ วา ปสํสิโต

คนที่ถูกนินทาอย่างเดียว หรือได้รับการสรรเสริญอย่างเดียว
ไม่เคยมีมาแล้ว จักไม่มีต่อไป ถึงในขณะนี้ ก็ไม่มี

๓๑ [๐๑.๓๑] ☸ (๒๕/๒๗)

ยญฺเจ วิญฺญู ปสํสนฺติ อนุวิจฺจ สุเว สุเว
. . . . . . โก ตํ นินฺทิตุมรหติ

แต่ผู้ใด วิญญูชนพิจารณาดูอยู่ทุกวันๆ แล้วกล่าวสรรเสริญ ...
ผู้นั้น ใครเล่าจะควรติเตียนเขาได้

๓๒ [๐๑.๓๒] ☸ (๒๕/๒๗)

ครหาว เสยฺโย วิญฺญูหิ ยญฺเจ พาลปฺปสํสนา

วิญญูชนตำหนิ ดีกว่าคนพาลสรรเสริญ

๓๓ [๐๑.๓๓] ☸ (๒๖/๓๘๒)

ปริภูโต มุทุ โหติ อติติกฺโข จ เวรวา

อ่อนไป ก็ถูกเขาดูหมิ่น แข็งไป ก็มีภัยเวร

๓๔ [๐๑.๓๔] ☸ (๒๗/๑๗๐๓)

อนุมชฺฌํ สมาจเร

พึงประพฤติให้พอเหมาะพอดี

๓๕ [๐๑.๓๕] ☸ (๒๗/๑๗๐๓)

๒. ฝึกตน–รับผิดชอบตน

สนาถา วิหรถ มา อนาถา

จงอยู่อย่างมีหลักยึดเหนี่ยวใจ อย่าเป็นคนไร้ที่พึ่ง

๓๖ [๐๒.๐๑] ❁ (๒๔/๑๗)

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ

ตนแลเป็นที่พึ่งของตน

๓๗ [๐๒.๐๒] ❁ (๒๕/๒๒)

อตฺตนา หิ สุทนฺเตน นาถํ ลภติ ทุลฺลภํ

มีตนที่ฝึกดีแล้วนั่นแหละ คือได้ที่พึ่งที่หาได้ยาก

๓๘ [๐๒.๐๓] ❁ (๒๕/๒๒)

อตฺตา หิ กิร ทุทฺทโม

เป็นที่รู้กันว่า ตนนี่แหละฝึกได้ยาก

๓๙ [๐๒.๐๔] ❁ (๒๕/๒๒)

อตฺตานํ ทมยนฺติ ปณฺฑิตา

บัณฑิตย่อมฝึกตน

๔๐ [๐๒.๐๕] ❁ (๒๕/๑๖)

อตฺตา สุทนฺโต ปุริสสฺส โชติ

ตนที่ฝึกดีแล้ว เป็นเครื่องรุ่งเรืองของคน

๔๑ [๐๒.๐๖] ☸ (๑๕/๖๖๕)

นตฺถิ อตฺตสมํ เปมํ

รักอื่นเสมอด้วยรักตน ไม่มี

๔๒ [๐๒.๐๗] ☸ (๑๕/๒๙)

อตฺตา หิ ปรมํ ปิโย

ตนแล เป็นที่รักอย่างยิ่ง

๔๓ [๐๒.๐๘] ☸ (๒๓/๖๑)

อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชญฺญา   น นํ ปาเปน สํยุเช

ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ไม่ควรเอาตนนั้นไปพัวพันกับความชั่ว

๔๔ [๐๒.๐๙] ☸ (๑๕/๓๓๖)

รกฺเขยฺย นํ สุรกฺขิตํ

ควรรักษาตนนั้นไว้ให้ดี

๔๕ [๐๒.๑๐] ☸ (๒๕/๒๒)

อตฺตานํ อุปหตฺวาน   ปจฺฉา อญฺญํ วิหึสติ

คนทำร้ายตนเองก่อนแล้ว จึงทำร้ายผู้อื่นภายหลัง

๔๖ [๐๒.๑๑] ☸ (๒๒/๓๒๕)

โย จ รกฺขติ อตฺตานํ รกฺขิโต ตสฺส พาหิโร

ผู้ใดรักษาตนได้ ภายนอกของผู้นั้นก็เป็นอันได้รับการรักษาด้วย

๔๗ [๐๒.๑๒] ❂ (๒๒/๓๒๕)

ตสฺมา รกฺเขยฺย อตฺตานํ อกฺขโต ปณฺฑิโต สทา

ฉะนั้น บัณฑิตไม่ควรขุดโค่นความดีของตนเสีย
พึงรักษาตนไว้ให้ได้ทุกเมื่อ

๔๘ [๐๒.๑๓] ❂ (๒๒/๓๒๕)

อตฺตนา ว กตํ ปาปํ อตฺตนา สงฺกิลิสฺสติ

ตนทำชั่ว ตัวก็เศร้าหมองเอง

อตฺตนา อกตํ ปาปํ อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ

ตนไม่ทำชั่ว ตัวก็บริสุทธิ์เอง

๔๙ [๐๒.๑๔] ❂ (๒๕/๒๒)

สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ

ความบริสุทธิ์ ไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตัว

นาญฺโญ อญฺญํ วิโสธเย

คนอื่นทำคนอื่น ให้บริสุทธิ์ไม่ได้

๕๐ [๐๒.๑๕] ❂ (๒๕/๒๒)

นตฺถิ โลเก รโห นาม

ชื่อว่าที่ลับไม่มีในโลก

๕๑ [๐๒.๑๖] ❁ (๒๐/๔๗๙)

อตฺตา เต ปุริส ชานาติ สจฺจํ วา ยทิ วา มุสา

แน่ะ บุรุษ! จริงหรือเท็จ ตัวท่านเองย่อมรู้

๕๒ [๐๒.๑๗] ❁ (๒๐/๔๗๙)

สุกรานิ อสาธูนิ อตฺตโน อหิตานิ จ
ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ ตํ เว ปรมทุกฺกรํ

กรรมไม่ดีและไม่เป็นประโยชน์แก่ตน ทำได้ง่าย
ส่วนกรรมใดดีและเป็นประโยชน์ กรรมนั้นแลทำได้ยากอย่างยิ่ง

๕๓ [๐๒.๑๘] ❁ (๒๕/๒๒)

กลฺยาณํ วต โภ สกฺขิ อตฺตานํ อติมญฺญสิ

ท่านเอ๋ย! ท่านก็สามารถทำดีได้ ไยจึงมาดูหมิ่นตนเองเสีย

๕๔ [๐๒.๑๙] ❁ (๒๐/๔๗๙)

น เว ปิยํ เมติ ชนินฺท ตาทิโส
อตฺตํ นิรงฺกจฺจ ปิยานิ เสวติ

มัวพะวงอยู่ว่า นี่ของเราชอบ นี่ของเรารัก
แล้วปล่อยปละละเลยตนเองเสีย
คนอย่างนี้จะไม่ได้ประสบสิ่งที่ชอบสิ่งที่รัก

๕๕ [๐๒.๒๐] ☸ (๒๘/๓๗๕)

อตฺตา ว เสยฺโย ปรมา ว เสยฺโย

ตนเองนี่แหละสำคัญกว่า สำคัญกว่าเป็นไหน ๆ

ลพฺภา ปิยา โอจิตตฺเตน ปจฺฉา

ตระเตรียมตนไว้ให้ดีก่อนแล้ว ต่อไปก็จะได้สิ่งที่รัก

๕๖ [๐๒.๒๑] ☸ (๒๘/๓๗๕)

น ตํ ชิตํ สาธุ ชิตํ ยํ ชิตํ อวชิยฺยติ

ชัยชนะใดกลับแพ้ได้ ชัยชนะนั้นไม่ดี

ตํ โข ชิตํ สาธุ ชิตํ ยํ ชิตํ นาวชิยฺยติ

ชัยชนะใดไม่กลับแพ้ ชัยชนะนั้นแลเป็นชัยชนะที่ดี

๕๗ [๐๒.๒๒] ☸ (๒๗/๗๐)

อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย

ชนะตนนี่แล ดีกว่า

๕๘ [๐๒.๒๓] ☸ (๒๕/๑๘)

โย สหสฺสํ สหสฺเสน สงฺคาเม มานุเส ชิเน
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ ส เว สงฺคามชุตฺตโม

ถึงผู้ใดจะชนะเหล่าชน ได้พันคนพันครั้งในสงคราม
ก็หาชื่อว่าเป็นผู้ชนะยอดเยี่ยมไม่
ส่วนผู้ใดชนะตนคนเดียวได้
ผู้นั้นแล ชื่อว่าผู้ชนะยอดเยี่ยมในสงคราม

๕๙ [๐๒.๒๔] ☸ (๒๕/๑๘)

อตฺตนา โจทยตฺตานํ

จงเตือนตนด้วยตนเอง

๖๐ [๐๒.๒๕] ☸ (๒๕/๓๕)

ปฏิมํเสตมตฺตนา

จงพิจารณา (ตรวจสอบ) ตนด้วยตนเอง

๖๑ [๐๒.๒๖] ☸ (๒๕/๓๕)

ยทตฺตครหี ตทกุพฺพมาโน

ติตนได้ด้วยข้อใด อย่าทำข้อนั้น

๖๒ [๐๒.๒๗] ☸ (๒๕/๔๐๙)

อตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา ยถญฺญมนุสาสติ

ถ้าพร่ำสอนผู้อื่นฉันใด ก็ควรทำตนฉันนั้น

๖๓ [๐๒.๒๘] ☸ (๒๕/๒๒)

สุทสฺสํ วชฺชมญฺเญสํ

โทษคนอื่น เห็นง่าย

อตฺตโน ปน ทุทฺทสํ

แต่โทษตน เห็นยาก

๖๔ [๐๒.๒๙] ❁ (๒๕/๒๘)

ปเรสํ หิ โส วชฺชานิ โอปุนาติ ยถาภุสํ

โทษคนอื่นเที่ยวกระจาย เหมือนโปรยแกลบ

อตฺตโน ปน ฉาเทติ กลึว กิตวา สโฐ

แต่โทษตนปิดไว้ เหมือนพรานนกเจ้าเล่ห์แฝงตัวบังกิ่งไม้*

๖๕ [๐๒.๓๐] ❁ (๒๕/๒๘)

อตฺตานเมว ปฐมํ ปฏิรูเป นิเวสเย
อถญฺญมนุสาเสยฺย น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต

ทำตนนี่แหละ ให้ตั้งอยู่ในความดีอันสมควรก่อน
จากนั้นจึงค่อยพร่ำสอนผู้อื่น บัณฑิตไม่ควรมีข้อมัวหมอง

๖๖ [๐๒.๓๑] ❁ (๒๕/๒๒)

อตฺตานํ นาติวตฺเตยฺย

ไม่ควรลืมตน

๖๗ [๐๒.๓๒] ❁ (๒๗/๒๓๖๙)

---

* คำแปลอีกอย่างหนึ่งว่า "... แต่โทษตนปิดไว้ เหมือนนักเลงสกาโกงซ่อนลูกสกา"

นาญฺญํ นิสฺสาย ชีเวยฺย

ไม่พึงอาศัยผู้อื่นยังชีพ

๖๘ [๐๒.๓๓] ☸ (๒๕/๑๓๔)

อตฺตตฺถปญฺญา อสุจี มนุสฺสา

พวกคนสกปรก คิดเอาแต่ประโยชน์ของตัว

๖๙ [๐๒.๓๔] ☸ (๒๕/๒๙๖)

น ปเรสํ วิโลมานิ　　น ปเรสํ กตากตํ

ไม่ควรใส่ใจคำแสลงหูของผู้อื่น
ไม่ควรแส่มองธุระที่เขาทำและยังไม่ทำ

อตฺตโน ว อเวกฺเขยฺย　　กตานิ อกตานิ จ

ควรตั้งใจตรวจตราหน้าที่ของตนนี่แหละ
ทั้งที่ทำแล้วและยังไม่ทำ

๗๐ [๐๒.๓๕] ☸ (๒๕/๑๔)

อตฺตทตฺถํ ปรตฺเถน　　พหุนาปิ น หาปเย

การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ถึงจะมาก
ก็ไม่ควรให้เป็นเหตุทำลายประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของตน

อตฺตทตฺถมภิญฺญาย　　สทตฺถปสุโต สิยา

กำหนดประโยชน์ที่หมายของตนให้แน่ชัดแล้ว
พึงขวนขวายแน่วในจุดหมายของตน

๗๑ [๐๒.๓๖] ☸ (๒๕/๒๒)

๓. จิตใจ

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา

ธรรมทั้งหลาย มีใจนำหน้า

๗๒ [๐๓.๐๑] (๒๕/๑๑)

จิตฺเตน นียติ โลโก

โลกอันจิตย่อมนำไป

๗๓ [๐๓.๐๒] (๑๕/๑๘๑)

ผนฺทนํ จปลํ จิตฺตํ ทุรกฺขํ ทุนฺนิวารยํ

จิตมีธรรมชาติดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก

๗๔ [๐๓.๐๓] (๒๕/๑๓)

สุทุทฺทสํ สุนิปุณํ ยตฺถ กามนิปาตินํ

จิตนั้นเห็นได้แสนยาก ละเอียดอ่อนยิ่งนัก มักตกไปหาอารมณ์ที่ใคร่

๗๕ [๐๓.๐๔] (๒๕/๑๓)

วิหญฺญติ จิตฺตวสานุวตฺตี

ผู้ประพฤติตามอำนาจจิต ย่อมเดือดร้อน

๗๖ [๐๓.๐๕] (๒๗/๓๑๖)

จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ

การฝึกจิต ให้เกิดผลดี

๗๗ [๐๓.๐๖] ☸ (๒๕/๑๓)

จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ

จิตที่ฝึกแล้ว นำสุขมาให้

๗๘ [๐๓.๐๗] ☸ (๒๕/๑๓)

จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี

ผู้มีปัญญา พึงรักษาจิต

๗๙ [๐๓.๐๘] ☸ (๒๕/๑๓)

สจิตฺตมนุรกฺขถ

จงตามรักษาจิตของตน

๘๐ [๐๓.๐๙] ☸ (๒๕/๓๓)

จิตฺเต สงฺกิลิฏฺเฐ ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา

เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคติเป็นอันต้องหวัง

๘๑ [๐๓.๑๐] ☸ (๑๒/๙๒)

จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา

เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง สุคติเป็นอันหวังได้

๘๒ [๐๓.๑๑] ☸ (๑๒/๙๒)

เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา

ผู้รู้จักควบคุมจิตใจ จะพ้นไปได้จากบ่วงของมาร

๘๓ [๐๓.๑๒] ❁ (๒๕/๑๓)

ทิโส ทิสํ ยนฺตํ กยิรา เวรี วา ปน เวรินํ
มิจฺฉาปณิหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเร

โจรกับโจร คนคู่เวรกัน พบกันเข้า
พึงทำความพินาศและความทุกข์ใดแก่กัน
จิตที่ตั้งไว้ผิด ทำแก่คน เลวร้ายยิ่งกว่านั้น

๘๔ [๐๓.๑๓] ❁ (๒๕/๑๓)

น ตํ มาตา ปิตา กยิรา อญฺเญ วาปิ จ ญาตกา
สมฺมาปณิหิตํ จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร

จิตที่ตั้งไว้ถูกต้อง ทำคนให้ประเสริฐประสบผลดี
ยิ่งกว่าที่มารดาบิดา หรือญาติทั้งหลายใด ๆ จะทำให้ได้

๘๕ [๐๓.๑๔] ❁ (๒๕/๑๓)

๔. การศึกษา

อวิชฺชา ปรมํ มลํ

ความไม่รู้ เป็นมลทินที่สุดร้าย

๘๖ [๐๔.๐๑] ☸ (๒๓/๑๐๕)

วิชฺชา อุปฺปตตํ เสฏฺฐา

บรรดาสิ่งที่งอกงามขึ้นมา วิชชาประเสริฐสุด

๘๗ [๐๔.๐๒] ☸ (๑๕/๒๐๖)

อวิชฺชา นิปตตํ วรา

บรรดาสิ่งที่โรยราร่วงหาย อวิชชาหมดไปได้เป็นดีที่สุด

๘๘ [๐๔.๐๓] ☸ (๑๕/๒๐๖)

วรมสฺสตรา ทนฺตา อาชานียา จ สินฺธวา
กุญฺชรา จ มหานาคา อตฺตทนฺโต ตโต วรํ

อัสดร อาชาไนย สินธพ กุญชร และช้างหลวง
ฝึกแล้ว ล้วนดีเลิศ
แต่คนที่ฝึกตนแล้ว ประเสริฐยิ่งกว่านั้น

๘๙ [๐๔.๐๔] ☸ (๒๕/๓๓)

ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ

ในหมู่มนุษย์ คนประเสริฐ คือคนที่ฝึกแล้ว

๙๐ [๐๔.๐๕] ☸ (๒๕/๓๓)

โน เจ อสฺส สกา พุทฺธิ วินโย วา สุสิกฺขิโต
วเน อนฺธมหีโสว จเรยฺย พหุโก ชโน

ถ้าไม่มีพุทธิปัญญา แลมิได้ศึกษาระเบียบวินัย
คนทั้งหลายก็จะดำเนินชีวิต เหมือนดังกระบือบอดในกลางป่า

๙๑ [๐๔.๐๖] ☸ (๒๗/๑๐๔๘)

อปฺปสฺสุตายํ ปุริโส พลิวทฺโทว ชีรติ
มํสานิ ตสฺส วฑฺฒนฺติ ปญฺญา ตสฺส น วฑฺฒติ

คนที่เล่าเรียนน้อย ย่อมแก่เหมือนโคถึก
เนื้อหนังของเขาพัฒนา แต่ปัญญาหาพัฒนาไม่

๙๒ [๐๔.๐๗] ☸ (๒๕/๒๑)

ตสฺส สํหีรปญฺญสฺส วิวโร ชายเต มหา

เมื่ออ่อนปัญญา ช่องทางวิบัติก็เกิดได้มหันต์

๙๓ [๐๔.๐๘] ☸ (๒๗/๒๑๔๑)

กิจฺฉา วุตฺติ อสิปฺปสฺส

คนไม่มีศิลปวิทยา เป็นอยู่ยาก

๙๔ [๐๔.๐๙] ☸ (๒๗/๑๖๕๑)

ปุตฺเต วิชฺชาสุ ฐาปย

จงให้บุตรเรียนรู้วิทยา

๙๕ [๐๔.๑๐] ❁ (๒๗/๒๑๔๑)

สํวิรุฬฺเหถ เมธาวี เขตฺเต พีชํว วุฏฺฐิยา

คนมีปัญญาย่อมงอกงาม ดังพืชในนางอกงามด้วยน้ำฝน

๙๖ [๐๔.๑๑] ❁ (๒๗/๒๑๔๑)

ภเวยฺย ปริปุจฺฉโก

พึงเป็นนักสอบถาม ชอบค้นหาความรู้

๙๗ [๐๔.๑๒] ❁ (๒๘/๙๔๙)

สิกฺเขยฺย สิกฺขิตพฺพานิ

อะไรควรศึกษา ก็พึงศึกษาเถิด

๙๘ [๐๔.๑๓] ❁ (๒๗/๑๐๘)

สาธุ โข สิปฺปกํ นาม อปิ ยาทิสกีทิสํ

ขึ้นชื่อว่าศิลปวิทยา ไม่ว่าอย่างไหน ๆ ให้ประโยชน์ได้ทั้งนั้น

๙๙ [๐๔.๑๔] ❁ (๒๗/๑๐๗)

สพฺพํ สุตมธีเยถ หีนมุกฺกฏฺฐมชฺฌิมํ
สพฺพสฺส อตฺถํ ชาเนยฺย น จ สพฺพํ ปโยชเย
โหติ ตาทิสโก กาโล ยตฺถ อตฺถาวหํ สุตํ

อันความรู้ควรเรียนทุกอย่าง ไม่ว่าต่ำ สูง หรือปานกลาง
ควรรู้ความหมาย เข้าใจทั้งหมด แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ทุกอย่าง
วันหนึ่งจะถึงเวลาที่ความรู้นั้นนำมาซึ่งประโยชน์

๑๐๐ [๐๔.๑๕] ❁ (๒๗/๘๑๗)

ลาภกมฺยา น สิกฺขติ

นักปราชญ์ไม่ศึกษาเพราะอยากได้ลาภ

๑๐๑ [๐๔.๑๖] ❁ (๒๕/๔๑๗)

กิตฺติญฺจ ปปฺโปติ อธิจฺจ เวเท
สนฺตึ ปุเณติ จรเณน ทนฺโต

เล่าเรียนสำเร็จวิทยา ก็ย่อมได้เกียรติ
แต่ฝึกอบรมด้วยจริยาต่างหาก จึงจะสบสันติ

๑๐๒ [๐๔.๑๗] ❁ (๒๗/๘๔๒)

หีนชจฺโจปิ เจ โหติ อุฏฺฐาตา ธิติมา นโร
อาจารสีลสมฺปนฺโน นิเส อคฺคีว ภาสติ

คนเรา ถึงมีชาติกำเนิดต่ำ แต่หากขยันหมั่นเพียร
มีปัญญา ประกอบด้วยอาจาระและศีล ก็รุ่งเรืองได้
เหมือนอยู่ในคืนมืด ก็สว่างไสว

๑๐๓ [๐๔.๑๘] ❁ (๒๗/๒๑๔๑)

สุสฺสูสา สุตวฑฺฒนี สุตํ ปญฺญาย วฑฺฒนํ
ปญฺญาย อตฺถํ ชานาติ ญาโต อตฺโถ สุขาวโห

ความใฝ่เรียนสดับ เป็นเครื่องพัฒนาความรู้
ความรู้จากการเรียนสดับนั้น เป็นเครื่องพัฒนาปัญญา
ด้วยปัญญา ก็รู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์
ประโยชน์ที่รู้จักแล้วก็นำสุขมาให้

๑๐๔ [๐๔.๑๙] (๒๖/๒๖๘)

วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมานุเส

คนที่สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติ
เป็นผู้ประเสริฐสุดทั้งในหมู่มนุษย์และเทวดา

๑๐๕ [๐๔.๒๐] (๑๑/๗๒)

๕. ปัญญา

ปญฺญา โลกสฺมิ ปชฺโชโต

ปัญญา เป็นดวงชวาลาในโลก

๑๐๖ [๐๕.๐๑] (๑๕/๒๑๘)

นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา

แสงสว่างเสมอด้วยปัญญา ไม่มี

๑๐๗ [๐๕.๐๒] (๑๕/๒๙)

ปญฺญา นรานํ รตนํ

ปัญญา เป็นดวงแก้วของคน

๑๐๘ [๐๕.๐๓] (๑๕/๑๕๙)

ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ

ปราชญ์ว่า ชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา ประเสริฐสุด

๑๐๙ [๐๕.๐๔] (๑๕/๘๔๑)

ปญฺญา ว ธเนน เสยฺโย

ปัญญาแล ประเสริฐกว่าทรัพย์

๑๑๐ [๐๕.๐๕] (๑๓/๔๕๑)

ปญฺญา หิ เสฏฺฐา กุสลา วทนฺติ

คนฉลาดกล่าวว่า ปัญญาแลประเสริฐสุด

๑๑๑ [๐๕.๐๖] ❁ (๒๗/๒๔๖๘)

ปญฺญา เจนํ ปสาสติ

ปัญญาเป็นเครื่องปกครองตัว

๑๑๒ [๐๕.๐๗] ❁ (๑๕/๑๗๕)

ราโค โทโส มโท โมโห ยตฺถ ปญฺญา น คาธติ

ราคะ โทสะ ความมัวเมาและโมหะ เข้าที่ไหน
ปัญญาย่อมเข้าไม่ถึงที่นั้น

๑๑๓ [๐๕.๐๘] ❁ (๒๗/๑๒๔๙)

ยโถทเก อจฺเฉ วิปฺปสนฺเน
โส ปสฺสติ สิปฺปิกสมฺพุกญฺจ
สกฺขรํ วาลุกํ มจฺฉคุมฺพํ

เมื่อน้ำใส กระจ่างแจ๋ว ก็จะมองเห็นหอยกาบ
หอยโข่ง กรวด ทราย และฝูงปลาได้ชัดเจน ฉันใด

เอวํ อนาวิลมฺหิ จิตฺเต
โส ปสฺสติ อตฺตทตฺถํ ปรตฺถํ

เมื่อจิตไม่ขุ่นมัว จึงจะมองเห็นประโยชน์ตน
ประโยชน์ผู้อื่น ได้ชัดเจน ฉันนั้น

๑๑๔ [๐๕.๐๙] ❁ (๒๗/๒๒๐)

ปญฺญา สุตวินิจฺฉินี

ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสิ่งที่ได้เล่าเรียน

๑๑๕ [๐๕.๑๐] ☸ (๒๗/๒๔๔๔)

ปญฺญาสหิโต นโร อิธ ทุกฺเข สุขานิ วินฺทติ

คนมีปัญญา ถึงแม้ตกทุกข์ ก็ยังหาสุขพบ

๑๑๖ [๐๕.๑๑] ☸ (๒๗/๒๔๔๔)

ทาโสว ปญฺญสฺส ยสสฺสิ พาโล
อตฺเถสุ ชาเตสุ ตถาวิเธสุ

คนโง่ถึงมียศ ก็กลายเป็นทาสของคนมีปัญญา
เมื่อมีเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้น

ยํ ปณฺฑิโต นิปุณํ สํวิเธติ
สมฺโมหมาปชฺชติ ตตฺถ พาโล

บัณฑิตจัดการเรื่องใดอันเป็นเรื่องละเอียดอ่อน
คนโง่ย่อมถึงความหลงใหลในเรื่องนั้น

เอตมฺปิ ทิสฺวาน อหํ วทามิ
ปญฺโญว เสยฺโย น ยสสฺสิ พาโล

ข้าพเจ้ามองเห็นเหตุผลนี้ จึงกล่าวว่า
คนมีปัญญาประเสริฐกว่า คนโง่ถึงจะมียศก็หาประเสริฐไม่

๑๑๗ [๐๕.๑๒] ☸ (๒๗/๒๑๐๑)

อนฺโธ ยถา โชติมธิฏฺฐเหยฺย

ขาดตาปัญญาเสียแล้ว ก็เหมือนคนตาบอด
เหยียบลงไปได้ แม้กระทั่งไฟที่ส่องทาง

๑๑๘ [๐๕.๑๓] ❁ (๒๗/๑๗๓๔)

ปญฺญาย ติตฺตีนํ เสฏฺฐํ

อิ่มด้วยปัญญา ประเสริฐกว่าความอิ่มทั้งหลาย

๑๑๙ [๐๕.๑๔] ❁ (๒๗/๑๖๔๓)

ปญฺญาย ติตฺตํ ปุริสํ ตณฺหา น กุรุเต วสํ

คนที่อิ่มด้วยปัญญา ตัณหาเอาไว้ในอำนาจไม่ได้

๑๒๐ [๐๕.๑๕] ❁ (๒๗/๑๖๔๓)

สากจฺฉาย ปญฺญา เวทิตพฺพา

ปัญญารู้ได้ด้วยการสนทนา

๑๒๑ [๐๕.๑๖] ❁ (๒๕/๑๓๔)

สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ

รู้จักฟัง ย่อมได้ปัญญา

๑๒๒ [๐๕.๑๗] ❁ (๑๕/๘๔๕)

อุฏฺฐานกาลมฺหิ อนุฏฺฐหาโน ยุวา พลี อาลสิยํ อุเปโต
สํสนฺนสงฺกปฺปมโน กุสีโต ปญฺญาย มคฺคํ อลโส น วินฺทติ

ในเวลาที่ควรลุกขึ้นทำงาน ไม่ลุกขึ้นทำ
ทั้งที่ยังหนุ่มแน่นมีกำลัง กลับเฉื่อยชา
ปล่อยความคิดให้จมปลัก เกียจคร้าน มัวซึมเซาอยู่
ย่อมไม่ประสบทางแห่งปัญญา

๑๒๓ [๐๕.๑๘] (๒๕/๓๐)

โยคา เว ชายเต ภูริ

ปัญญา ย่อมเกิดเพราะใช้การ

๑๒๔ [๐๕.๑๙] (๒๕/๓๐)

ชีวเตวาปิ สปฺปญฺโญ อปิ วิตฺตปริกฺขยา

คนมีปัญญา ถึงสิ้นทรัพย์ ก็ยังเป็นอยู่ได้

๑๒๕ [๐๕.๒๐] (๒๖/๓๗๒)

ปญฺญาย จ อลาเภน วิตฺตวาปิ น ชีวติ

แต่เมื่อขาดปัญญา ถึงจะมีทรัพย์ ก็เป็นอยู่ไม่ได้

๑๒๖ [๐๕.๒๑] (๒๖/๓๗๒)

นตฺถิ ปญฺญา อฌายิโน

ปัญญาไม่มี แก่ผู้ไม่พินิจ

๑๒๗ [๐๕.๒๒] ☸ (๒๕/๓๕)

นตฺถิ ฌานํ อปญฺญสฺส

ความพินิจ ไม่มีแก่คนไร้ปัญญา

๑๒๘ [๐๕.๒๓] ☸ (๒๕/๓๕)

โยนิโส วิจิเน ธมฺมํ

พึงวิจัยเรื่องราวตลอดสายให้ถึงต้นตอ

๑๒๙ [๐๕.๒๔] ☸ (๒๓/๓)

ปญฺญายตฺถํ วิปสฺสติ

จะมองเห็นอรรถชัดแจ้งด้วยปัญญา

๑๓๐ [๐๕.๒๕] ☸ (๒๓/๓)

ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย

ไม่พึงละเลยการใช้ปัญญา

๑๓๑ [๐๕.๒๖] ☸ (๑๔/๖๘๓)

ปญฺญาย ปริสุชฺฌติ

คนย่อมบริสุทธิ์ด้วยปัญญา

๑๓๒ [๐๕.๒๗] ☸ (๒๕/๓๑๑)

ปโรสหสฺสมฺปิ สมาคตานํ กนฺเทยฺยุ เต วสฺสสตํ อปญฺญา
เอโกว เสยฺโย ปุริโส สปญฺโญ โย ภาสิตสฺส วิชานาติ อตฺถํ

คนโง่เขลามาประชุมกันแม้ตั้งกว่าพันคน พวกเขาไม่มีปัญญา
ถึงจะพร่ำคร่ำครวญอยู่ตลอดร้อยปี ก็หามีประโยชน์ไม่
คนมีปัญญารู้ความแห่งภาษิต คนเดียวเท่านั้น ประเสริฐกว่า

๑๓๓ [๐๕.๒๘] ☸ (๒๗/๙๙)

๖. เลี้ยงชีพ–สร้างตัว

ปฏิรูปการี ธุรวา อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ

ขยัน เอาธุระ ทำเหมาะจังหวะ ย่อมหาทรัพย์ได้

๑๓๔ [๐๖.๐๑] (๑๕/๘๔๕)

สมุฏฺฐาเปติ อตฺตานํ อณุํ อคฺคึว สนฺธมํ

ตั้งตัวให้ได้ เหมือนก่อไฟจากกองน้อย

๑๓๕ [๐๖.๐๒] (๒๗/๔)

โภเค สํหรมานสฺส ภมรสฺส อิรียโต

เก็บรวบรวมทรัพย์สิน เหมือนผึ้งเที่ยวรวมน้ำหวานสร้างรัง

๑๓๖ [๐๖.๐๓] (๑๑/๑๙๗)

โภคา สนฺนิจยํ ยนฺติ วมฺมิโกวูปจียติ

ทรัพย์สินย่อมพอกพูนขึ้นได้ เหมือนดังก่อจอมปลวก

๑๓๗ [๐๖.๐๔] (๑๑/๑๙๗)

อุฏฺฐาตา กมฺมเธยฺเยสุ อปฺปมตฺโต วิธานวา
สมํ กปฺเปติ ชีวิตํ สมฺภตํ อนุรกฺขติ

ขยันทำงาน ไม่ประมาท ฉลาดในวิธีจัดการ เลี้ยงชีพแต่พอดี
ย่อมรักษาทรัพย์สมบัติให้คงอยู่และเพิ่มทวี

๑๓๘ [๐๖.๐๕] (๒๓/๑๔๕)

น นิกตฺยา ธนํ หเร

ไม่พึงหาทรัพย์ด้วยการคดโกง

๑๓๙ [๐๖.๐๖] ☸ (๒๗/๖๐๓)

ธมฺเมน วิตฺตเมเสยฺย

พึงหาเลี้ยงชีพ โดยทางชอบธรรม

๑๔๐ [๐๖.๐๗] ☸ (๒๗/๖๐๓)

ปโยชเย ธมฺมิกํ โส วณิชฺชํ

พึงประกอบการค้าที่ชอบธรรม

๑๔๑ [๐๖.๐๘] ☸ (๒๕/๓๕๓)

ธิรตฺถุ ตํ ยสลาภํ ธนลาภญฺจ พฺราหฺมณ
ยา วุตฺติ วินิปาเตน อธมฺมจรเณน วา

น่ารังเกียจ การได้ยศ การได้ลาภ การเลี้ยงชีพ ด้วยการยอมลดคุณค่าของชีวิต หรือด้วยการประพฤติอธรรม

๑๔๒ [๐๖.๐๙] ☸ (๒๗/๕๓๗)

อลาโภ ธมฺมิโก เสยฺโย ยญฺเจ ลาโภ อธมฺมิโก

ถึงไม่ได้ แต่ชอบธรรม ยังดีกว่าได้โดยไม่ชอบธรรม

๑๔๓ [๐๖.๑๐] ☸ (๒๖/๓๘๒)

ยถา ภุตฺตญฺจ พฺยาหร

จงทำงานให้สมกับอาหารที่บริโภค

๑๔๔ [๐๖.๑๑] ❁ (๒๗/๑๓๐)

ยหึ ชีเว ตหึ คจฺเฉ น นิเกตหโต สิยา

ชีวิตจะอยู่ได้ที่ไหน พึงไปที่นั้น ไม่พึงให้ที่อยู่ฆ่าตนเสีย

๑๔๕ [๐๖.๑๒] ❁ (๒๗/๒๐๖)

เทฺวว ตาต ปทกานิ ยตฺถ สพฺพํ ปติฏฺฐิตํ
อลทฺธสฺส จ โย ลาโภ ลทฺธสฺส จานุรกฺขนา

ผลประโยชน์ทั้งปวง ตั้งอยู่ที่หลัก ๒ ประการ คือ
การได้สิ่งที่ยังไม่ได้ และการรักษาสิ่งที่ได้แล้ว

๑๔๖ [๐๖.๑๓] ❁ (๒๗/๒๔๔๒)

น หิ จินฺตามยา โภคา อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา

โภคะของใคร ไม่ว่าสตรีหรือบุรุษ
ที่จะสำเร็จเพียงด้วยคิดเอาย่อมไม่มี

๑๔๗ [๐๖.๑๔] ❁ (๒๘/๔๕๐)

สกมฺมุนา โหติ ผลูปปตฺติ

ความอุบัติแห่งผล ย่อมมีได้ด้วยการกระทำของตน

๑๔๘ [๐๖.๑๕] ❁ (๒๗/๒๒๔๗)

นิทฺทาสีลี สภาสีลี อนุฏฺฐาตา จ โย นโร
อลโส โกธปญฺญาโณ ตํ ปราภวโต มุขํ

คนใดชอบนอน ชอบมั่วสุม ไม่เอางาน เกียจคร้าน
เอาแต่โกรธ งุ่นง่าน นั่นคือปากทางของความเสื่อม

๑๔๙ [๐๖.๑๖] ❁ (๒๕/๓๐๔)

ปญฺญวา พุทฺธิสมฺปนฺโน วิธานวิธิโกวิโท
กาลญฺญู สมยญฺญู จ ส ราชวตึ วเส

คนมีปัญญา ประกอบด้วยความรู้ ฉลาดในวิธีจัดงาน
รู้จักกาล รู้จักสมัย จึงควรเข้ารับราชการ

๑๕๐ [๐๖.๑๗] ❁ (๒๘/๙๖๙)

อุฏฺฐาตา กมฺมเธยฺเยสุ อปฺปมตฺโต วิจกฺขโณ
สุสํวิหิตกมฺมนฺโต ส ราชวตึ วเส

คนที่ขยันในหน้าที่ ไม่ประมาท เอาใจใส่สอดส่องตรวจตรา
จัดการงานให้เรียบร้อยเป็นอันดี จึงควรเข้ารับราชการ

๑๕๑ [๐๖.๑๘] ❁ (๒๘/๙๖๙)

อนากุลา จ กมฺมนฺตา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

การงานไม่คั่งค้างสับสน เป็นมงคลอย่างสูงสุด

๑๕๒ [๐๖.๑๙] ❁ (๒๕/๓๑๘)

๗. เพียรพยายาม–ทำหน้าที่

วายเมเถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา

เป็นคนควรพยายามเรื่อยไป จนกว่าผลที่หมายจะสำเร็จ

๑๕๓ [๐๗.๐๑] (๑๕/๘๙๑)

อนิพฺพินฺทิยการิสฺส สมฺมทตฺโถ วิปจฺจติ

ทำเรื่อยไป ไม่ท้อถอย ผลที่ประสงค์จะสำเร็จสมหมาย

๑๕๔ [๐๗.๐๒] (๒๗/๒๔๔๔)

อาสึเสเถว ปุริโส น นิพฺพินฺเทยฺย ปณฺฑิโต
ปสฺสามิ โวหํ อตฺตานํ ยถา อิจฺฉึ ตถา อหุ

เป็นคนควรหวังเรื่อยไป บัณฑิตไม่ควรท้อแท้
เราเห็นประจักษ์มากับตนเอง
เราปรารถนาอย่างใด ก็ได้สมตามนั้น

๑๕๕ [๐๗.๐๓] (๒๘/๔๕๐)

ทุกฺขูปนีโตปิ นโร สปญฺโญ
อาสํ น ฉินฺเทยฺย สุขาคมาย

คนมีปัญญา ถึงเผชิญอยู่กับความทุกข์
ก็ไม่ยอมสิ้นหวังที่จะได้ประสบความสุข

๑๕๖ [๐๗.๐๔] (๒๘/๔๕๐)

นาลโส วินฺทเต สุขํ

คนเกียจคร้าน ย่อมไม่ได้ประสบสุข

๑๕๗ [๐๗.๐๕] ☸ (๒๗/๒๔๔๐)

ยงฺกิญฺจิ สิถิลํ กมฺมํ น ตํ โหติ มหปฺผลํ

การงานใด ๆ ที่ย่อหย่อน ย่อมไม่มีผลมาก

๑๕๘ [๐๗.๐๖] ☸ (๑๕/๒๔๐)

ปฏิกจฺเจว ตํ กยิรา ยํ ชญฺญา หิตมตฺตโน

รู้ว่าอะไรเป็นประโยชน์แก่ชีวิตตน ก็ควรรีบลงมือทำ

๑๕๙ [๐๗.๐๗] ☸ (๑๕/๒๘๑)

วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ

คนล่วงทุกข์ได้ด้วยความเพียร

๑๖๐ [๐๗.๐๘] ☸ (๒๕/๓๑๑)

กยิรา เจ กยิราเถนํ

ถ้าจะทำ ก็ควรทำให้จริง

๑๖๑ [๐๗.๐๙] ☸ (๑๕/๒๓๙)

ทฬฺหเมนํ ปรกฺกเม

พึงบากบั่นทำการให้มั่นคง

๑๖๒ [๐๗.๑๐] ☸ (๑๕/๒๓๙)

เทวา น อิสฺสนฺติ ปุริสปรกฺกมสฺส

ความเพียรของคนไม่ลดละ ถึงเทวดาก็เกียดกันไม่ได้

๑๖๓ [๐๗.๑๑] ❁ (๒๗/๕๐๕)

วายมสฺสุ สกิจฺเจสุ

จงพยายามในหน้าที่ของตน

๑๖๔ [๐๗.๑๒] ❁ (๒๗/๒๔๔๐)

อกิลาสุ วินฺเท หทยสฺส สนฺตึ

คนขยันวุ่นกับงาน จะได้ความสงบใจ

๑๖๕ [๐๗.๑๓] ❁ (๒๗/๒)

สงฺเกยฺย สงฺกิตพฺพานิ

พึงระแวงสิ่งที่ควรระแวง

๑๖๖ [๐๗.๑๔] ❁ (๒๗/๕๔๕)

รกฺเขยฺยานาคตํ ภยํ

พึงป้องกันภัยที่ยังไม่มาถึง

๑๖๗ [๐๗.๑๕] ❁ (๒๗/๕๔๕)

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ

ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย

๑๖๘ [๐๗.๑๖] ❁ (๒๕/๑๒)

ปมาโท มจฺจุโน ปทํ

ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย

๑๖๙ [๐๗.๑๗] ☸ (๒๕/๑๒)

อปฺปมตฺตา น มียนฺติ

ผู้ไม่ประมาท ย่อมไม่ตาย

๑๗๐ [๐๗.๑๘] ☸ (๒๕/๑๒)

เย ปมตฺตา ยถา มตา

คนประมาท เหมือนคนตายแล้ว

๑๗๑ [๐๗.๑๙] ☸ (๒๕/๑๒)

มา ปมาทมนุยุญฺเชถ

อย่ามัวประกอบความประมาท

๑๗๒ [๐๗.๒๐] ☸ (๒๕/๑๒)

อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ

จงทำประโยชน์ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท

๑๗๓ [๐๗.๒๑] ☸ (๑๐/๑๔๓)

อตีตํ นานฺวาคเมยฺย นปฺปฏิกงฺเข อนาคตํ

อย่าละห้อยความหลัง อย่ามัวหวังอนาคต

๑๗๔ [๐๗.๒๒] ☸ (๑๔/๕๒๗)

หิยฺโยติ หิยฺยติ โปโส ปเรติ ปริหายติ
อนาคตํ เนตมตฺถีติ ญตฺวา
อุปฺปนฺนจฺฉนฺทํ โก ปนุเทยฺย ธีโร

มัวรำพึงหลัง ก็มีแต่จะหดหาย
มัวหวังหน้า ก็มีแต่จะละลาย
อันใดยังมาไม่ถึง อันนั้นก็ยังไม่มี
รู้อย่างนี้แล้ว เมื่อมีฉันทะเกิดขึ้น
คนฉลาดที่ไหนจะปล่อยให้หายไปเปล่า

๑๗๕ [๐๗.๒๓] ☸ (๒๗/๒๒๕๒)

อนาคตํ ปฏิกยิราถ กิจฺจํ
มา มํ กิจฺจํ กิจฺจกาเล พฺยเธสิ

เตรียมกิจสำหรับอนาคตให้พร้อมไว้ก่อน
อย่าให้กิจนั้นบีบคั้นตัวเมื่อถึงเวลาต้องทำเฉพาะหน้า

๑๗๖ [๐๗.๒๔] ☸ (๒๗/๑๖๓๖)

อชฺเชว กิจฺจมาตปฺปํ

รีบทำความเพียรเสียแต่วันนี้

๑๗๗ [๐๗.๒๕] ☸ (๑๔/๕๒๗)

โก ชญฺญา มรณํ สุเว

ใครเล่ารู้ว่าจะตายวันพรุ่ง

๑๗๘ [๐๗.๒๖] ☸ (๑๔/๕๒๗)

ขโณ โว มา อุปจฺจคา

อย่าปล่อยโอกาสให้ผ่านเลยไปเสีย

๑๗๙ [๐๗.๒๗] ☸ (๒๕/๓๒๗)

อโมฆํ ทิวสํ กยิรา อปฺเปน พหุเกน วา

เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่า
จะน้อยหรือมาก ก็ให้ได้อะไรบ้าง

๑๘๐ [๐๗.๒๘] ☸ (๒๖/๓๕๙)

อโหรตฺตมตนฺทิตํ ตํ เว ภทฺเทกรตฺโตติ

คนขยันทั้งคืนวัน ไม่ซึมเซา
เรียกว่า มีแต่ละวันนำโชค

๑๘๑ [๐๗.๒๙] ☸ (๑๔/๕๒๗)

กถมฺภูตสฺส เม รตฺตินฺทิวา วีติปตนฺติ

วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่

๑๘๒ [๐๗.๓๐] ☸ (๒๔/๔๘)

สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ สุปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ

ประพฤติชอบเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี
มงคลดี เช้าดี รุ่งอรุณดี

๑๘๓ [๐๗.๓๑] ☸ (๒๐/๕๙๕)

อตฺโถ อตฺถสฺส นกฺขตฺตํ กึ กริสฺสนฺติ ตารกา

ประโยชน์ คือตัวฤกษ์ของประโยชน์
ดวงดาวจักทำอะไรได้

๑๘๔ [๐๗.๓๒] ☸ (๒๗/๔๙)

น เว อนตฺถกุสเลน อตฺถจริยา สุขาวหา

คนฉลาดไม่ถูกเรื่อง ถึงจะพยายามทำประโยชน์
ก็ไม่สัมฤทธิ์ผลให้เกิดสุข

๑๘๕ [๐๗.๓๓] ☸ (๒๗/๔๖)

อนุปาเยน โย อตฺถํ อิจฺฉติ โส วิหญฺญติ

ผู้ปรารถนาผลที่หมายด้วยวิธีการอันผิด จะต้องเดือดร้อน

๑๘๖ [๐๗.๓๔] ☸ (๒๗/๔๘)

อปิ อตรมานานํ ผลาสาว สมิชฺฌติ

อันความหวังในผล ย่อมสำเร็จแก่ผู้ไม่ใจเร็วด่วนได้

๑๘๗ [๐๗.๓๕] ☸ (๒๗/๘)

เวคสา หิ กตํ กมฺมํ มนฺโท ปจฺฉานุตปฺปติ

การงานที่ทำโดยผลีผลาม
ทำให้คนอ่อนปัญญาต้องเดือดร้อนภายหลัง

๑๘๘ [๐๗.๓๖] ☸ (๒๗/๒๔๔๒)

นิสมฺม กรณํ เสยฺโย

ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำ ดีกว่า

๑๘๙ [๐๗.๓๗] ☸ (นัย ๒๗/๒๑๗๕)*

อสเมกฺขิตกมฺมนฺตํ ตุริตาภินิปาตินํ
ตานิ กมฺมานิ ตปฺเปนฺติ อุณฺหํ วชฺโฌหิตํ มุเข

ผู้ที่ทำการงานลวก ๆ โดยมิได้พิจารณาใคร่ครวญให้ดี
เอาแต่รีบร้อนพรวดพราดจะให้เสร็จ
การงานเหล่านั้น จะก่อความเดือดร้อนให้
เหมือนตักอาหารที่ยังร้อนใส่ปาก

๑๙๐ [๐๗.๓๘] ☸ (๒๗/๑๕๓)

อถ ปจฺฉา กุรุเต โยคํ กิจฺเจ อาวาสุ สีทติ

ถ้ามัวล่าช้าเพียรทำกิจล้าหลังไป จะจมลงในห้วงอันตราย

๑๙๑ [๐๗.๓๙] ☸ (๒๗/๒๑๔๑)

โย ทนฺธกาเล ทนฺเธติ ตรณีเย จ ตารเย

ที่ควรช้า ก็ช้า ที่ควรเร่ง ก็เร่ง ผลที่หมายจึงจะสำเร็จบริบูรณ์

๑๙๒ [๐๗.๔๐] ☸ (๒๗/๖๘๑)

---

* *นัย* หมายรู้ว่าเป็นข้อความที่เรียบเรียงขึ้นตามนัยของแหล่งที่มาที่อ้างถึง

โยนิโสสํวิธาเนน สุขํ ปปฺโปติ ปณฺฑิโต

ด้วยการจัดการอย่างแยบคาย บัณฑิตก็ลุสุขสมหมาย

๑๙๓ [๐๗.๔๑] ⊛ (๒๖/๓๒๙)

นิปฺผนฺนโสภิโน อตฺถา

ประโยชน์งามตรงที่สำเร็จ

๑๙๔ [๐๗.๔๒] ⊛ (๑๕/๘๙๔)

อนตฺเถ น ยุตฺโต สิยา

ไม่พึงขวนขวายในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

๑๙๕ [๐๗.๔๓] ⊛ (๒๗/๒๓๖๙)

ยญฺหิ กิจฺจํ ตทปวิทฺธํ อกิจฺจํ ปน กยิรติ
อุนฺนฬานํ ปมตฺตานํ เตสํ วฑฺฒนฺติ อาสวา

สิ่งใดเป็นหน้าที่ กลับทอดทิ้งเสีย
ไพล่ไปทำสิ่งที่ไม่ใช่หน้าที่
คนเหล่านั้นมัวชูตัวพองประมาทอยู่
ความหมักหมมภายในตัวเขา ก็พอกพูนยิ่งขึ้น

๑๙๖ [๐๗.๔๔] ⊛ (๒๕/๓๑)

กรํ ปุริสกิจฺจานิ น จ ปจฺฉานุตปฺปติ

เมื่อทำหน้าที่ของคนแล้ว ไม่ต้องเดือดร้อนใจภายหลัง

๑๙๗ [๐๗.๔๕] ⊛ (๒๘/๔๔๕)

อนโณ ญาตีนํ โหติ เทวานํ ปิตุนญฺจ โส

เมื่อได้เพียรพยายามแล้ว ถึงจะตาย
ก็ชื่อว่าตายอย่างไม่เป็นหนี้ใคร
(คือไม่มีข้อติดค้างให้ใครติเตียนได้)
ไม่ว่าในหมู่ญาติ หมู่เทวดา
หรือว่าพระพรหมทั้งหลาย

๑๙๘ [๐๗.๔๖] ❁ (๒๘/๔๔๕)

โย จีธ กมฺมํ กุรุเต ปมาย ถามพลํ อตฺตนิ สํวิทิตฺวา
ชปฺเปน มนฺเตน สุภาสิเตน ปริกฺขวา โส วิปุลํ ชินาติ

ผู้ใดทำการโดยรู้ประมาณ ทราบชัดถึงกำลังของตน
แล้วคิดการเตรียมไว้รอบคอบ ทั้งโดยแบบแผนทางตำรา
โดยการปรึกษาหารือ และโดยถ้อยคำที่ใช้พูดอย่างดี
ผู้นั้นย่อมทำการสำเร็จ มีชัยอย่างไพบูลย์

๑๙๙ [๐๗.๔๗] ❁ (๒๗/๖๔๑)

อชฺช สุเวติ ปุริโส สทตฺถํ นาวพุชฺฌติ
โอวชฺชมาโน กุปฺปติ เสยฺยโส อติมญฺญติ

คนที่ไม่รู้จักประโยชน์ตนว่า อะไรควรทำวันนี้ อะไรควรทำพรุ่งนี้
ใครตักเตือนก็โกรธ เย่อหยิ่งถือดีว่า ฉันเก่งฉันดี
คนอย่างนี้เป็นที่ชอบใจของกาฬกิณี

๒๐๐ [๐๗.๔๘] ❁ (๒๗/๘๗๔)

โย จาปิ สีเต อถวาปิ อุณฺเห
วาตาตเป ฑํสสิรึสเป จ
ขุทฺทํ ปิปาสํ อภิภุยฺย สพฺพํ
รตฺตินฺทิวํ โย สตตํ นิยุตฺโต
กาลาคตญฺจ น หาเปติ อตฺถํ
โส เม มนาโป นิวิเส วตมฺหิ

คนใด ไม่ว่าจะหนาว หรือร้อน
มีลมแดด เหลือบยุง ก็ไม่พรั่น
ทนหิวทนกระหายได้ทั้งนั้น
ทำงานต่อเนื่องไปไม่ขาด ทั้งคืนวัน
สิ่งที่เป็นประโยชน์มาถึงตามกาล
ก็ไม่ปล่อยให้สูญเสียไป
คนนั้นย่อมเป็นที่ชอบใจของสิริโชค
สิริโชคขอพักพิงอยู่กับเขา

๒๐๑ [๐๗.๔๙] ☸ (๒๗/๘๘๑)

๘. ครอบครัว–ญาติมิตร

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร

มารดาบิดา ท่านเรียกว่าเป็นพระพรหม

๒๐๒ [๐๘.๐๑] (๒๕/๒๘๖)

ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร

มารดาบิดา ท่านเรียกว่าเป็นบูรพาจารย์ (ครูคนแรก)

๒๐๓ [๐๘.๐๒] (๒๕/๒๘๖)

อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ

และเรียกมารดาบิดาว่าเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตร

๒๐๔ [๐๘.๐๓] (๒๕/๒๘๖)

สุขา มตฺเตยฺยตา โลเก

ความเคารพรักบำรุงมารดา นำมาซึ่งความสุขในโลก

๒๐๕ [๐๘.๐๔] (๒๕/๓๓)

อโถ เปตฺเตยฺยตา สุขา

การเคารพรักบำรุงบิดา ก็นำมาซึ่งความสุขในโลก

๒๐๖ [๐๘.๐๕] (๒๕/๓๓)

น เต ปุตฺตา เย น ภรนฺติ ชิณฺณํ

ลูกที่ไม่เลี้ยงพ่อแม่เมื่อแก่เฒ่า ไม่นับว่าเป็นลูก

๒๐๗ [๐๘.๐๖] ❁ (๒๘/๓๙๓)

ปุตฺตา วตฺถุ มนุสฺสานํ

ลูกเป็นหลักที่ฝากฝังของหมู่มนุษย์
(เด็กทั้งหลายเป็นฐานรองรับไว้ซึ่งมนุษยชาติ)

๒๐๘ [๐๘.๐๗] ❁ (๑๕/๑๖๕)

อติชาตํ อนุชาตํ ปุตฺตมิจฺฉนฺติ ปณฺฑิตา
อวชาตํ น อิจฺฉนฺติ โย โหติ กุลคนฺธโน

บัณฑิตย่อมปรารถนาบุตรที่เป็นอภิชาต หรืออนุชาต
ย่อมไม่ปรารถนาอวชาตบุตร ซึ่งเป็นผู้ทำลายตระกูล

๒๐๙ [๐๘.๐๘] ❁ (๒๕/๒๕๒)

ภริยา ปรมา สขา

ภรรยา เป็นยอดสหาย

๒๑๐ [๐๘.๐๙] ❁ (๑๕/๑๖๕)

มาตา มิตฺตํ สเก ฆเร

มารดาเป็นมิตรประจำบ้าน

(แม่คือมิตรแท้คู่บ้าน)

๒๑๑ [๐๘.๑๐] ❁ (๑๕/๑๖๓)

วิสฺสาสปรมา ญาติ

คนคุ้นเคย ไว้ใจกันได้ เป็นญาติอย่างยิ่ง

๒๑๒ [๐๘.๑๑] ❁ (๒๕/๒๕)

สหาโย อตฺถชาตสฺส โหติ มิตฺตํ ปุนปฺปุนํ

สหายเป็นมิตร สำหรับผู้มีธุระเกิดขึ้นเนือง ๆ

๒๑๓ [๐๘.๑๒] ❁ (๑๕/๑๖๓)

สยํ กตานิ ปุญฺญานิ ตํ มิตฺตํ สมฺปรายิกํ

ความดีที่ทำไว้เอง เป็นมิตรตามตัวไปเบื้องหน้า

๒๑๔ [๐๘.๑๓] ❁ (๑๕/๑๖๓)

มิตฺโต หเว สตฺตปเทน โหติ
สหาโย ปน ทฺวาทสเกน โหติ
มาสฑฺฒมาเสน จ ญาติ โหติ
ตทุตฺตรึ อตฺตสโมปิ โหติ

เดินร่วมกัน ๗ ก้าว ก็นับว่าเป็นมิตร
เดินร่วมทางกัน ๑๒ ก้าว ก็นับว่าเป็นสหาย
อยู่ร่วมกันสักเดือนหรือกึ่งเดือน ก็นับว่าเป็นญาติ
ถ้านานเกินกว่านั้นไป ก็แม้นเหมือนเป็นตัวเราเอง

๒๑๕ [๐๘.๑๔] ❁ (๒๗/๘๓)

โสหํ กถํ อตฺตสุขสฺส เหตุ
จิรสนฺถุตํ กาฬกณฺณึ ชเหยฺยํ

คนที่คบคุ้นกันมานาน ถึงจะเป็นกาฬกิณี
จะให้เราละทิ้งเขาไป เพราะเห็นแก่ความสุขส่วนตัวได้อย่างไร

๒๑๖ [๐๘.๑๕] ☸ (๒๗/๘๓)

อทฺธา เอโส สตํ ธมฺโม โย มิตฺโต มิตฺตมาปเท
น จเช ชีวิตสฺสาปิ เหตุ ธมฺมมนุสฺสรํ

การที่มิตร เมื่อระลึกถึงธรรมแล้ว ไม่ยอมทอดทิ้งมิตร
ในยามมีทุกข์ภัยถึงชีวิต ข้อนี้เป็นธรรมของสัตบุรุษโดยแท้

๒๑๗ [๐๘.๑๖] ☸ (๒๘/๑๖๖)

เอวํ มิตฺตวตํ อตฺถา สพฺเพ โหนฺติ ปทกฺขิณา

ประโยชน์ที่มุ่งหมายทุกอย่างของผู้มีมิตรพรั่งพร้อม
ย่อมจะสัมฤทธิ์ผลเหมือนโชคช่วย

๒๑๘ [๐๘.๑๗] ☸ (๒๘/๑๙๘, ๒๔๘)

สาธุ สมฺพหุลา ญาตี อปิ รุกฺขา อรญฺญชา
วาโต วหติ เอกฏฺฐํ พฺรหนฺตมฺปิ วนปฺปตึ

มีญาติพวกพ้องมาก ย่อมเป็นการดี
เช่นเดียวกับต้นไม้ในป่าที่มีจำนวนมาก
ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่โดดเดี่ยว
ถึงจะงอกงามใหญ่โตสักเท่าใด ลมก็พัดให้โค่นลงได้

๒๑๙ [๐๘.๑๘] ☸ (๒๗/๗๔)

๙. การคบหา

นยํ นยติ เมธาวี *อธุรายํ น ยุญฺชติ*
สุนโย เสยฺยโส โหติ *สมฺมา วุตฺโต น กุปฺปติ*
วินยํ โส ปชานาติ *สาธุ เตน สมาคโม*

ปราชญ์ย่อมแนะนำสิ่งที่ควรแนะนำ
ไม่ชวนทำสิ่งที่มิใช่ธุระ
การแนะนำดีเป็นความดีของปราชญ์
ปราชญ์ถูกว่ากล่าวโดยชอบ ก็ไม่โกรธ
ปราชญ์ย่อมรู้วินัย
การสมาคมกับปราชญ์จึงเป็นการดี

๒๒๐ [๐๙.๐๑] (๒๗/๑๘๑๙)

น วิสฺสเส อิตฺตรทสฺสเนน

ไม่ควรไว้วางใจ
เพียงด้วยพบเห็นกันนิดหน่อย

๒๒๑ [๐๙.๐๒] (๑๕/๓๕๘)

มิตฺตรูเปน พหโว *ฉนฺนา เสวนฺติ สตฺตโว*

มีคนเป็นอันมากที่คบหา
อย่างเป็นศัตรูผู้แฝงมาในรูปมิตร

๒๒๒ [๐๙.๐๓] (๒๗/๑๔๒๙)

จรนฺติ โลเก ปริวารฉนฺนา
อนฺโต อสุทฺธา พหิ โสภมานา

คนจำพวกที่งามแต่ภายนอก ภายในไม่สะอาด
มีบริวารกำบังตัวไว้ ก็แสดงบทบาทอยู่ในโลก

๒๒๓ [๐๙.๐๔] ❁ (๑๕/๓๕๘)

อกโรนฺโตปิ เจ ปาปํ กโรนฺตมุปเสวติ
สงฺกิโย โหติ ปาปสฺมึ อวณฺโณ จสฺส รูหติ

ผู้ใด แม้หากมิได้กระทำความชั่ว
แต่คบหาเกลือกกลั้วกับผู้กระทำบาป
ผู้นั้นย่อมพลอยถูกระแวงในกรรมชั่ว
อีกทั้งชื่อเสียงเสื่อมเสีย ย่อมเพิ่มพูนแก่เขา

๒๒๔ [๐๙.๐๕] ❁ (๒๕/๒๕๔)

โสปิ ตาทิสโก โหติ ยาทิสญฺจูปเสวติ

คบคนเช่นใด ก็เป็นเช่นคนนั้น

๒๒๕ [๐๙.๐๖] ❁ (๒๗/๒๑๕๒)

ปูติมจฺฉํ กุสคฺเคน โย นโร อุปนยฺหติ
กุสาปิ ปูติ วายนฺติ เอวํ พาลูปเสวนา

คนใดห่อปลาเน่าด้วยใบคา ใบคาย่อมเหม็นกลิ่นปลาคละคลุ้ง
การเกลือกกลั้วคบหาคนพาล ย่อมมีผลเช่นอย่างนั้น

๒๒๖ [๐๙.๐๗] ❁ (๒๕/๒๕๔)

ตครญฺจ ปลาเสน โย นโร อุปนยฺหติ
ปตฺตาปิ สุรภิ วายนฺติ เอวํ ธีรูปเสวนา

ส่วนคนใดห่อกฤษณาด้วยใบไม้
ใบนั้นย่อมพลอยมีกลิ่นหอมฟุ้ง
การคบหาเสวนานักปราชญ์ ย่อมมีผลเช่นอย่างนั้น

๒๒๗ [๐๙.๐๘] ❁ (๒๕/๒๕๔)

ทุกฺโข พาเลหิ สํวาโส อมิตฺเตเนว สพฺพทา

การอยู่ร่วมกับคนพาลเป็นทุกข์ทุกเมื่อ
เหมือนอยู่ร่วมกับศัตรู

๒๒๘ [๐๙.๐๙] ❁ (๒๕/๒๕)

ธีโร จ สุขสํวาโส ญาตีนํว สมาคโม

ปราชญ์มีการอยู่ร่วมเป็นสุข
เหมือนสมาคมแห่งญาติ

๒๒๙ [๐๙.๑๐] ❁ (๒๕/๒๕)

ยสฺมึ มโน นิวิสติ อวิทูเร สหาปิ โส
สนฺติเกปิ หิ โส ทูเร ยสฺมา วิวสเต มโน

จิตจอดอยู่กับใคร ถึงไกลกัน ก็เหมือนอยู่ชิดใกล้
ใจหมางเมินใคร ถึงใกล้กัน ก็เหมือนอยู่แสนไกล

๒๓๐ [๐๙.๑๑] ❁ (๒๗/๑๗๕๘)

อนฺโตปิ เจ โหติ ปสนฺนจิตฺโต ปารํ สมุทฺทสฺส ปสนฺนจิตฺโต
อนฺโตปิ โส โหติ ปทุฏฺฐจิตฺโต ปารํ สมุทฺทสฺส ปทุฏฺฐจิตฺโต

ถ้าใจรักแล้ว ถึงอยู่ห่างคนละฝั่งฟากมหาสมุทร
ก็เหมือนอยู่สุดแสนใกล้
ถ้าใจชังแล้ว ถึงอยู่สุดแสนใกล้
ก็เหมือนอยู่ไกลคนละฟากมหาสมุทร

๒๓๑ [๐๙.๑๒] ❁ (๒๗/๑๗๕๙)

ยาวชีวมฺปิ เจ พาโล ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ
น โส ธมฺมํ วิชานาติ ทพฺพี สูปรสํ ยถา

คนพาล ถึงอยู่ใกล้บัณฑิตจนตลอดชีวิต
ก็ไม่รู้แจ้งธรรม เสมือนทัพพี ที่ไม่รู้รสแกง

๒๓๒ [๐๙.๑๓] ❁ (๒๕/๑๕)

มุหุตฺตมปิ เจ วิญฺญู ปณฺฑิตํ ปยิรุปาสติ
ขิปฺปํ ธมฺมํ วิชานาติ ชิวฺหา สูปรสํ ยถา

ส่วนวิญญูชน หากเข้าใกล้บัณฑิตแม้เพียงครู่เดียว
ก็รู้ธรรมได้ฉับพลัน เสมือนลิ้นที่รู้รสแกง

๒๓๓ [๐๙.๑๔] ❁ (๒๕/๑๕)

นิธีนํว ปวตฺตารํ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ
นิคฺคยฺหวาทึ เมธาวึ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช
ตาทิสํ ภชมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย

พึงมองเห็นคนมีปัญญา ที่ชอบชี้โทษ พูดจาข่มขี่
เสมือนเป็นผู้บอกขุมทรัพย์
พึงคบคนที่เป็นบัณฑิตเช่นนั้นแหละ
เมื่อคบคนเช่นนั้นย่อมมีแต่ดี ไม่มีเสียเลย

๒๓๔ [๐๙.๑๕] ❁ (๒๕/๑๖)

โอวเทยฺยานุสาเสยฺย อสพฺภา จ นิวารเย
สตํ หิ โส ปิโย โหติ อสตํ โหติ อปฺปิโย

พึงแนะนำตักเตือนเถิด พึงพร่ำสอนเถิด
พึงห้ามปรามจากความชั่วเถิด คนที่ทำเช่นนั้น
ย่อมเป็นที่รักของสัตบุรุษ และไม่เป็นที่รักของอสัตบุรุษ

๒๓๕ [๐๙.๑๖] ❁ (๒๕/๑๖)

น ภเช ปาปเก มิตฺเต

ไม่ควรคบมิตรชั่ว

๒๓๖ [๐๙.๑๗] ❁ (๒๕/๑๖)

ภเชถ มิตฺเต กลฺยาเณ

ควรคบมิตรดี

๒๓๗ [๐๙.๑๘] ❁ (๒๕/๑๖)

โหติ ปานสขา นาม โหติ สมฺมิยสมฺมิโย

คนเป็นเพื่อนแต่เวลาดื่มเหล้า ก็มี เป็นเพื่อนแต่ปากว่า ก็มี

๒๓๘ [๐๙.๑๙] ☸ (๑๑/๑๘๕)

โย จ อตฺเถสุ ชาเตสุ สหาโย โหติ โส สขา

ส่วนผู้ใดเป็นสหายในเมื่อเกิดเรื่องต้องการ ผู้นั้นแล คือเพื่อนแท้

๒๓๙ [๐๙.๒๐] ☸ (๑๑/๑๘๕)

นตฺถิ พาเล สหายตา

ความเป็นสหาย ไม่มีในคนพาล

๒๔๐ [๐๙.๒๑] ☸ (๒๕/๓๓)

ทุกฺโข พาเลหิ สงฺคโม

สมาคมกับคนพาล นำทุกข์มาให้

๒๔๑ [๐๙.๒๒] ☸ (๒๗/๑๒๙๑)

นิหียติ ปุริโส นิหีนเสวี

ผู้คบคนเลว ย่อมพลอยเลวลง

๒๔๒ [๐๙.๒๓] ☸ (๒๐/๔๖๕)

เสยฺยํโส เสยฺยโส โหติ โย เสยฺยมุปเสวติ

เมื่อคบคนที่ดีกว่า ก็ดีขึ้นมาด้วย

๒๔๓ [๐๙.๒๔] ☸ (๒๗/๔๔๕)

เสฏฺฐมุปนมํ อุเทติ ขิปฺปํ

เมื่อคบคนที่ดีเลิศ ก็ประเสริฐขึ้นมาในฉับพลัน

๒๔๔ [๐๙.๒๕] ☸ (๒๐/๔๖๕)

ตสฺมา อตฺตโน อุตฺตรึ ภเชถ

ฉะนั้น ควรคบหาคนที่ดีกว่าตน

๒๔๕ [๐๙.๒๖] ☸ (๒๐/๔๖๕)

หีโน น เสวิตพฺโพ อญฺญตฺร จ อนุทยา

ไม่ควรคบคนเลวทราม นอกจากเพื่อให้ความช่วยเหลือ

๒๔๖ [๐๙.๒๗] ☸ (นัย ๒๐/๔๖๕)

น สนฺถวํ กาปุริเสน กยิรา

ไม่ควรทำความสนิทสนมกับคนชั่ว

๒๔๗ [๐๙.๒๘] ☸ (๒๗/๑๗๑)

อติจิรํ นิวาเสน ปิโย ภวติ อปฺปิโย

เพราะอยู่ด้วยกันนานเกินไป ที่รักก็กลายเป็นหน่าย

๒๔๘ [๐๙.๒๙] ☸ (๒๗/๑๗๖๑)

อเปตจิตฺเตน น สมฺภเชยฺย

ไม่พึงอยู่กินกับคนไม่มีใจไยดี

๒๔๙ [๐๙.๓๐] ☸ (๒๗/๒๙๖)

น วิสฺสเส อวิสฺสตฺเถ

ไม่ควรไว้ใจ ในคนไม่คุ้นเคย

๒๕๐ [๐๙.๓๑] ☸ (๒๗/๙๓)

วิสฺสตฺเถปิ น วิสฺสเส

ถึงคนคุ้นเคย ก็ไม่ควรวางใจ

๒๕๑ [๐๙.๓๒] ☸ (๒๗/๙๓)

นาสฺมเส กตปาปมฺหิ นาสฺมเส อลิกวาทิเน
นาสฺมเส อตฺตตฺถปญฺญมฺหิ อติสนฺเตปิ นาสฺมเส

ไม่ควรไว้ใจคนที่ทำชั่วมาแล้ว
ไม่ควรไว้ใจคนที่พูดพล่อย ๆ
ไม่ควรไว้ใจคนที่เห็นแก่ตัว
ถึงคนที่ทำทีสงบเสงี่ยมเกินไป ก็ไม่ควรไว้ใจ

๒๕๒ [๐๙.๓๓] ☸ (๒๗/๑๔๒๒)

วิสฺสาสา ภยมนฺเวติ

เพราะไว้วางใจ ภัยจะตามมา

๒๕๓ [๐๙.๓๔] ☸ (๒๗/๙๓)

มิตฺตทุพฺโภ หิ ปาปโก

ผู้ประทุษร้ายมิตร เป็นคนเลว

๒๕๔ [๐๙.๓๕] ☸ (๒๗/๑๔๖๙)

อตฺถมฺหิ ชาตมฺหิ สุขา สหายา

สหายช่วยให้เกิดสุข ในเมื่อเกิดมีเรื่องราว

๒๕๕ [๐๙.๓๖] ☸ (๒๕/๓๓)

สเจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
จเรยฺย เตนตฺตมโน สติมา

ถ้าได้สหายผู้มีปัญญาปกครองตน
พึงพอใจมีสติเที่ยวไปกับเขา

๒๕๖ [๐๙.๓๗] ☸ (๒๕/๓๓)

โน เจ ลเภถ นิปกํ สหายํ
เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา

ถ้าไม่ได้สหายที่มีปัญญาปกครองตน
พึงเที่ยวไปคนเดียวและไม่พึงทำความชั่ว

๒๕๗ [๐๙.๓๘] ☸ (๒๕/๓๓)

เสยฺโย อมิตฺโต เมธาวี ยญฺเจ พาลานุกมฺปโก

มีศัตรูเป็นบัณฑิต ดีกว่ามีมิตรเป็นพาล

๒๕๘ [๐๙.๓๙] ☸ (๒๗/๔๕)

๑๐. การเบียดเบียน–การช่วยเหลือกัน

สพฺพา ทิสา อนุปริคมฺม เจตสา
เนวชฺฌคา ปิยตรตฺตนา กฺวจิ
เอวมฺปิ โส ปุถุ อตฺตา ปเรสํ

ตรวจดูด้วยจิตทั่วทุกทิศแล้ว ไม่พบใครที่ไหน
เป็นที่รักยิ่งกว่าตนเองเลย คนอื่นก็รักตนมากเช่นเดียวกัน

ตสฺมา น หึเส ปรํ อตฺตกาโม

ฉะนั้น ผู้รักตน จึงไม่ควรเบียดเบียนคนอื่น

๒๕๙ [๑๐.๐๑] (๒๕/๑๑๐)

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส สพฺเพ ภายนฺติ มจฺจุโน

สัตว์ทั้งปวงย่อมหวาดหวั่นต่ออาชญา สัตว์ทั้งปวงย่อมกลัวความตาย

สพฺเพ ตสนฺติ ทณฺฑสฺส สพฺเพสํ ชีวิตํ ปิยํ

สัตว์ทั้งปวงย่อมหวาดหวั่นต่ออาชญา ชีวิตเป็นที่รักของทุกคน

ยถา อหํ ตถา เอเต ยถา เอเต ตถา อหํ

เราฉันใด สัตว์เหล่านี้ก็ฉันนั้น สัตว์เหล่านี้ฉันใด เราก็ฉันนั้น

อตฺตานํ อุปมํ กตฺวา น หเนยฺย น ฆาตเย

นึกถึงเขา เอาตัวเราเข้าเทียบแล้ว ไม่ควรเข่นฆ่า ไม่ควรให้สังหารกัน

๒๖๐ [๑๐.๐๒] (๒๕/๒๐, ๓๘๙)

ทุกฺขิตสฺส สกฺกจฺจ กโรติ กิจฺจํ

ช่วยเหลือคนเดือดร้อน ด้วยความตั้งใจ

๒๖๑ [๑๐.๐๓] ☸ (๒๗/๒๔๖๖)

สนฺโต สตฺตหิเต รตา

คนดี ชอบช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น

๒๖๒ [๑๐.๐๔] ☸ (ชา.อ.๑/๒๓๐)*

สพฺเพสํ สหิโต โหติ

คนดี บำเพ็ญประโยชน์แก่ปวงชน

๒๖๓ [๑๐.๐๕] ☸ (๒๓/๑๒๘)

พหูนํ วต อตฺถาย ปณฺฑิโต ฆรมาวสํ

คนมีปัญญา อยู่ครองเรือน ก็เป็นประโยชน์แก่คนจำนวนมาก

๒๖๔ [๑๐.๐๖] ☸ (๒๓/๑๒๘)

น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมนฺตีธ กุทาจนํ

ในโลกนี้ เวรระงับด้วยเวร ไม่เคยมี

๒๖๕ [๑๐.๐๗] ☸ (๒๕/๑๑)

ปูชโก ลภเต ปูชํ

ผู้บูชา ย่อมได้บูชาตอบ

๒๖๖ [๑๐.๐๘] ☸ (๒๘/๔๐๑)

---

* ชา.อ. = ชาตกฏฺฐกถา

วนฺทโก ปฏิวนฺทนํ

ผู้ไหว้ ย่อมได้การไหว้ตอบ

๒๖๗ [๑๐.๐๙] ۞ (๒๘/๔๐๑)

สุขสฺส ทาตา เมธาวี สุขํ โส อธิคจฺฉติ

คนฉลาด ให้ความสุข ย่อมได้ความสุข

๒๖๘ [๑๐.๑๐] ۞ (๒๒/๓๗)

ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ

เมื่อให้ไป ย่อมผูกไมตรีไว้

๒๖๙ [๑๐.๑๑] ۞ (๑๕/๘๔๕)

ททมาโน ปิโย โหติ

ผู้ให้ ย่อมเป็นที่รัก

๒๗๐ [๑๐.๑๒] ۞ (๒๒/๓๕)

ทีปํ หิ เอตํ ปรมํ นรานํ
ยํ ปณฺฑิตา โสกนุทา ภวนฺติ

บัณฑิตสามารถปัดเป่าความเศร้าโศกของคนอื่นได้
จึงจัดว่าเป็นที่พึ่งยอดเยี่ยมของคนทั้งหลาย

๒๗๑ [๑๐.๑๓] ۞ (๒๘/๓๓๓)

สกุโณ มยฺหโก นาม คิริสานุทรีจโร
ปกฺกํ ปิปฺผลิมารุยฺห มยฺหํ มยฺหนฺติ กนฺทติ

นกชนิดหนึ่งเที่ยวบินอยู่ตามช่องเขาและไหล่เขา มีชื่อว่า นกมัยหกะ
มันบินไปสู่ต้นเลียบ อันมีผลสุก แล้วร้องว่า "ของข้า ๆ"
เมื่อนกมัยหกะร้องอยู่อย่างนั้น
ฝูงนกทั้งหลายก็พากันบินมาจิกกินผลเลียบ แล้วก็พากันบินไป
นกมัยหกะก็ยังร้องพร่ำอยู่อย่างเดิมนั่นเอง

เอวมิเธว เอกจฺโจ สงฺฆริตฺวา พหุํ ธนํ
เนวตฺตโน น ญาตีนํ ยโถธึ ปฏิปชฺชติ

คนบางคนในโลกนี้ก็ฉันนั้น เก็บทรัพย์สะสมไว้มากมายแล้ว
ตนเองก็ไม่ได้ใช้ ทั้งไม่เผื่อแผ่เจือจานแก่ญาติทั้งหลายตามส่วน
เมื่อเขาหวงแหนทรัพย์ไว้รำพันว่า "ของข้า ๆ"
ราชการ หรือโจร หรือทายาท ก็มาเอาทรัพย์นั้นไป
ตัวเขาก็ได้แต่รำพันอยู่อย่างนั้นนั่นเอง

๒๗๒ [๑๐.๑๔] (๒๗/๙๓๑)

นิวตฺตยนฺติ โสกมฺหา

คนใจการุณย์ ช่วยแก้ไขคนให้หายโศกเศร้า

๒๗๓ [๑๐.๑๕] (๒๗/๑๔๙๒)

เนกาสี ลภเต สุขํ

กินคนเดียว ไม่ได้ความสุข

๒๗๔ [๑๐.๑๖] (๒๗/๑๖๗๔)

น ภุญฺเช สาธุเมกโก

ไม่พึงบริโภคของอร่อยผู้เดียว

๒๗๕ [๑๐.๑๗] ❁ (๒๘/๙๔๙)

น หิ ทานา ปรํ อตฺถิ ปติฏฺฐา สพฺพปาณินํ

นอกจากการแบ่งปันเผื่อแผ่กันแล้ว
สัตว์ทั้งปวงหามีที่พึ่งอย่างอื่นไม่

๒๗๖ [๑๐.๑๘] ❁ (๒๘/๑๐๗๓)

โย มาตรํ ปิตรํ วา ชิณฺณกํ คตโยพฺพนํ
ปหุสนฺโต น ภรติ ตํ ปราภวโต มุขํ

คนใด มารดาบิดาแก่เฒ่า ล่วงพ้นวัยหนุ่มวัยสาวไปแล้ว
ตนเองสามารถ ก็ไม่เลี้ยงดู นั้นคือปากทางของความเสื่อม

๒๗๗ [๑๐.๑๙] ❁ (๒๕/๓๐๔)

ปหุตวิตฺโต ปุริโส สหิรญฺโญ สโภชโน
เอโก ภุญฺชติ สาทูนิ ตํ ปราภวโต มุขํ

คนใด มั่งมีทรัพย์สินเงินทอง มีของกินของใช้มาก
แต่บริโภคของอร่อยคนเดียว นั้นเป็นปากทางแห่งความเสื่อม

๒๗๘ [๑๐.๒๐] ❁ (๒๕/๓๐๔)

ทเทยฺย ปุริโส ทานํ อปฺปํ วา ยทิวา พหุํ

เกิดมาเป็นคน จะมากหรือน้อย ก็ควรให้ปันบ้าง

๒๗๙ [๑๐.๒๑] ❁ (๒๗/๑๐๑๒)

อนฺนโท พลโท โหติ

ผู้ให้อาหาร ชื่อว่าให้กำลัง

วตฺถโท โหติ วณฺณโท

ผู้ให้ผ้านุ่งห่ม ชื่อว่าให้ผิวพรรณ

ยานโท สุขโท โหติ

ผู้ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสะดวก

ทีปโท โหติ จกฺขุโท

ผู้ให้ดวงประทีป ชื่อว่าให้ดวงตา

โส จ สพฺพทโท โหติ โย ททาติ อุปสฺสยํ

ผู้ใดให้ที่พำนักอาศัย ผู้นั้นชื่อว่าให้ทั้งหมด

๒๘๐ [๑๐.๒๒] ❁ (๑๕/๑๓๘)

อมตนฺทโท จ โส โหติ โย ธมฺมมนุสาสติ

ผู้ใดสั่งสอนธรรม ผู้นั้นชื่อว่าให้สิ่งที่ไม่ตาย

๒๘๑ [๑๐.๒๓] ❁ (๑๕/๑๓๘)

วิเจยฺยทานํ สุคตปฺปสตฺถํ

ให้ด้วยพิจารณา พระศาสดาทรงสรรเสริญ

๒๘๒ [๑๐.๒๔] ❁ (๑๕/๙๙)

อารามโรปา วนโรปา เย ชนา เสตุการกา
ปปญฺจ อุทปานญฺจ เย ททนฺติ อุปสฺสยํ
เตสํ ทิวา จ รตฺโต จ สทา ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ

ชนเหล่าใด ปลูกสวน ปลูกป่า สร้างสะพาน
ให้แหล่งน้ำ บ่อน้ำ และที่พักอาศัย
บุญของชนเหล่านั้นย่อมเพิ่มพูนทุกเมื่อ ทั้งคืนทั้งวัน

๒๘๓ [๑๐.๒๕] ❁ (๑๕/๑๔๖)

หิโต พหุนฺนํ ปฏิปชฺช โภเค

คนดีจัดการโภคทรัพย์
บำเพ็ญประโยชน์แก่ชนจำนวนมาก

๒๘๔ [๑๐.๒๖] ❁ (๒๒/๔๒)

ทินฺนํ โหติ สุนิพฺภตํ

ของที่ให้แล้ว ชื่อว่านำออกไปอย่างดีแล้ว

๒๘๕ [๑๐.๒๗] ❁ (๑๕/๑๓๖)

ทินฺนํ สุขผลํ โหติ นาทินฺนํ โหติ ตํ ยถา

ของที่ให้แล้ว ชื่อว่าออกผลเป็นความสุขแล้ว
ส่วนของที่ยังไม่ได้ให้ ยังไม่มีผลเช่นนั้น

๒๘๖ [๑๐.๒๘] ❁ (๑๕/๑๓๖)

อทฺธา หิ ทานํ พหุธา ปสตฺถํ
ทานา จ โข ธมฺมปทํว เสยฺโย

ทานนั้นปราชญ์สรรเสริญกันโดยมากอย่างแน่นอน
แต่กระนั้น บทธรรมก็ยังประเสริฐกว่าทาน

๒๘๗ [๑๐.๒๙] ❁ (๑๕/๑๐๑)

เอตทคฺคํ ภิกฺขเว ทานานํ ยทิทํ ธมฺมทานํ

ภิกษุทั้งหลาย การให้ธรรม เป็นยอดแห่งทาน

๒๘๘ [๑๐.๓๐] ❁ (๒๓/๒๐๙)

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง

๒๘๙ [๑๐.๓๑] ❁ (๒๕/๓๔)

๑๑. สามัคคี

สมคฺคานํ ตโป สุโข

ความเพียรของหมู่ชนผู้พร้อมเพรียงกัน ให้เกิดสุข

๒๙๐ [๑๑.๐๑] (๒๕/๒๔)

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี

สามัคคีของหมู่ ให้เกิดสุข

๒๙๑ [๑๑.๐๒] (๒๕/๒๔)

สูกเรหิ สมคฺเคหิ พฺยคฺโฆ เอกายเน หโต

สุกรทั้งหลายพร้อมเพรียงกัน ยังฆ่าเสือโคร่งได้
เพราะใจรวมเป็นอันเดียว

๒๙๒ [๑๑.๐๓] (๒๗/๑๙๘๗)

เอเต ภิยฺโย สมายนฺติ สนฺธิ เตสํ น ชีรติ
โย จาธิปนฺนํ ชานาติ โย จ ชานาติ เทสนํ

ผู้ใดรู้โทษที่ตนล่วงละเมิด ๑
ผู้ใดยอมรับรู้โทษที่เขามาสารภาพ ๑
คนทั้งสองนี้ ย่อมพร้อมเพรียงกันยิ่งขึ้น
มิตรภาพของเขาย่อมไม่เสื่อมคลาย

๒๙๓ [๑๑.๐๔] (๒๗/๕๔๘)

เอโส หิ อุตฺตริตโร ภาราวโห ธุรนฺธโร
โย ปเรสาธิปนฺนานํ สยํ สนฺธาตุมรหติ

ผู้ใด เมื่อคนอื่นล่วงเกินกันอยู่
ตนเองกลับหาทางเชื่อมเขาให้คืนดีกันได้
ผู้นั้นแล ชื่อว่าเป็นคนเอาภาระ
เป็นผู้จัดธุระที่ดียอดเยี่ยม

๒๙๔ [๑๑.๐๕] ☸ (๒๗/๕๔๙)

สเจปิ สนฺโต วิวทนฺติ ขิปฺปํ สนฺธียเร ปุน
พาลา ปตฺตาว ภิชฺชนฺติ น เต สมถมชฺฌคู

ถ้าแม้สัตบุรุษวิวาทกัน ก็กลับเชื่อมกันได้สนิทโดยเร็ว
ส่วนคนพาลทั้งหลายย่อมแตกกันเหมือนภาชนะดิน
เขาย่อมไม่ได้ความสงบเวรกันเลย

๒๙๕ [๑๑.๐๖] ☸ (๒๗/๕๔๗)

สมคฺคา สขิลา โหถ

จงสามัคคีมีน้ำใจต่อกัน

๒๙๖ [๑๑.๐๗] ☸ (๓๓/๓๕)

๑๒. การปกครอง

วโส อิสฺสริยํ โลเก

อำนาจเป็นใหญ่ในโลก
(อิสรภาพคือความมีอำนาจในตัวเอง)

๒๙๗ [๑๒.๐๑] (๑๕/๒๑๒)

สพฺพํ ปรวสํ ทุกฺขํ

การอยู่ในอำนาจของผู้อื่น เป็นทุกข์ทั้งสิ้น

๒๙๘ [๑๒.๐๒] (๒๕/๖๓)

สพฺพํ อิสฺสริยํ สุขํ

อิสรภาพ เป็นสุขทั้งสิ้น

๒๙๙ [๑๒.๐๓] (๒๕/๖๓)

ราชา รฏฺฐสฺส ปญฺญาณํ

ราชา เป็นสง่าแห่งแคว้น
(ผู้ปกครองเป็นเครื่องส่องถึงรัฐ)

๓๐๐ [๑๒.๐๔] (๑๕/๒๐๑)

ตํ มํ น ตปฺปตี พนฺโธ วโธ เม น ตเปสฺสติ
สุขมาหริตํ เตสํ เยสํ รชฺชมการยึ

ถึงจะถูกจองจำ ข้าฯ ก็ไม่เดือดร้อน
ถึงจะถูกฆ่า ก็ไม่ครั่นคร้าม
เพราะข้าฯ ได้นำความสุขมาให้แล้ว
แก่เหล่าชนที่ข้าฯ ปกครอง

๓๐๑ [๑๒.๐๕] (๒๗/๑๐๕๕)

สพฺเพสํ สุขเมตพฺพํ ขตฺติเยน ปชานตา

ผู้ปกครองแผ่นดินมีปัญญา พึงแสวงสุขเพื่อปวงประชา

๓๐๒ [๑๒.๐๖] (๒๗/๑๐๕๖)

ธมฺมํ ปมชฺช ขตฺติโย รฏฺฐา จวติ อิสฺสโร

ผู้ครองแผ่นดิน ถึงจะมีอำนาจยิ่งใหญ่
ประมาทธรรมเสียแล้ว ก็ร่วงจากรัฐ (สูญเสียอำนาจ)

๓๐๓ [๑๒.๐๗] (๒๘/๕๑)

สาธุ ธมฺมรุจี ราชา

ราชาชอบธรรมจึงจะดี
(จะเป็นการดี ต่อเมื่อมีผู้ปกครองที่นิยมธรรม)

๓๐๔ [๑๒.๐๘] (๒๘/๕๐)

อกฺโกธนสฺส วิชิเต ฐิตธมฺมสฺส ราชิโน
สุขํ มนุสฺสา อาเสถ สีตจฺฉายาย สํฆเร

ในแว่นแคว้นของราชาผู้มีเมตตา มีธรรมมั่นคง
ประชาชนจะนั่งนอนเป็นสุข
เหมือนมีร่มเงาที่เย็นสบายอยู่ในบ้านของตัวเอง

๓๐๕ [๑๒.๐๙] ☸ (๒๘/๕๐)

ควญฺเจ ตรมานานํ ชิมฺหํ คจฺฉนฺติ ปุงฺคโว
ฯเปฯ
สพฺพํ รฏฺฐํ ทุกฺขํ เสติ ราชา เจ โหติ อธมฺมิโก

เมื่อฝูงโคว่ายข้ามฟากอยู่ ถ้าโคนำฝูงไปคด
โคทั้งหมดก็ว่ายคดไปตาม ฉันใด ในหมู่มนุษย์ ก็ฉันนั้น
ผู้ใดได้รับแต่งตั้งเป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติอธรรม
จะป่วยกล่าวไปไยถึงประชาชนที่เหลือ
ถ้าราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม รัฐทั้งหมดย่อมอยู่เป็นทุกข์

ควญฺเจ ตรมานานํ อุชุํ คจฺฉติ ปุงฺคโว
ฯเปฯ
สพฺพํ รฏฺฐํ สุขํ เสติ ราชา เจ โหติ ธมฺมิโก

เมื่อฝูงโคว่ายข้ามฟากอยู่ ถ้าโคนำฝูงไปตรง
โคทั้งหมด ย่อมว่ายตรงไปตาม ฉันใด ในหมู่มนุษย์ ก็ฉันนั้น
ผู้ใดได้รับแต่งตั้งเป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม
ประชาชนที่เหลือก็เป็นอันไม่ต้องกล่าวถึง
ถ้าราชาตั้งอยู่ในธรรม รัฐทั้งหมดย่อมอยู่เป็นสุข

๓๐๖ [๑๒.๑๐] ☸ (๒๗/๖๓๔, ๖๓๖), (๒๘/๕๐)

อริโย อนริยํ กุพฺพํ โย ทณฺเฑน นิเสธติ
สาสนํ ตํ น ตํ เวรํ อิติ นํ ปณฺฑิตา วิทู

เมื่ออนารยชนก่อกรรมชั่ว อารยชนใช้อาญาหักห้าม
การกระทำนั้นเป็นการสั่งสอน หาใช่เป็นเวรไม่
บัณฑิตทั้งหลายเข้าใจกันอย่างนี้

๓๐๗ [๑๒.๑๑] ❁ (๒๗/๓๕๗)

นิสมฺม ทณฺฑํ ปณเยยฺย อิสฺสโร

คนที่เป็นใหญ่ จะต้องใคร่ครวญให้ดีก่อน จึงลงโทษ

๓๐๘ [๑๒.๑๒] ❁ (๒๗/๒๑๗๕)

เวคา กตํ ตปฺปติ ภูมิปาล

ท่านผู้ครองแผ่นดิน! การที่ทำโดยผลีผลาม จะแผดเผาตัวได้

๓๐๙ [๑๒.๑๓] ❁ (๒๗/๒๑๗๕)

โย อิสฺสโรมฺหีติ กโรติ ปาปํ กตฺวา จ โส นุตฺตปเต ปเรสํ
น เตน โส ชีวติ ทีฆมายุํ เทวาปิ ปาเปน สเมกฺขเร นํ

ผู้ใดทำความชั่วด้วยสำคัญตัวว่า “เราเป็นผู้ยิ่งใหญ่”
ครั้นทำแล้วก็ไม่หวั่นเกรงต่อคนทั้งหลายอื่น
ผู้นั้นจะดำรงชีพอยู่ยืนยาวด้วยความชั่วนั้นก็หาไม่
แม้เทพทั้งหลายก็มองดูเขาด้วยนัยน์ตาอันเหยียดหยาม

๓๑๐ [๑๒.๑๔] ❁ (๒๘/๓๑)

มา ตาต อิสฺสโรมฺหีติ อนตฺถาย ปตารยิ

อย่าสำคัญตนว่า เรามีอำนาจยิ่งใหญ่

แล้วทำให้ประชาชนพลอยพินาศ

๓๑๑ [๑๒.๑๕] ❁ (๒๗/๒๔๔๒)

สยํ อายํ วยํ ชญฺญา สยํ ชญฺญา กตากตํ

ผู้ปกครองต้องทราบรายได้รายจ่ายด้วยตนเอง
ต้องทราบกิจการที่ทำแล้วและยังมิได้ทำด้วยตนเอง

๓๑๒ [๑๒.๑๖] ❁ (๒๗/๒๔๔๒)

นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ

พึงข่มคนที่ควรข่ม พึงยกย่องคนที่ควรยกย่อง

๓๑๓ [๑๒.๑๗] ❁ (๒๗/๒๔๔๒)

อเปตโลมหํสสฺส รญฺโญ กามานุสาริโน
สพฺเพ โภคา วินสฺสนฺติ รญฺโญ ตํ วุจฺจเต อฆํ

ผู้ครองแผ่นดินที่เจ้าสำราญ แส่หาแต่กามารมณ์
โภคทรัพย์จะพินาศหมด
นี่แลที่เรียกว่า ทุกข์ภัยของผู้ครองแผ่นดิน

๓๑๔ [๑๒.๑๘] ❁ (๒๗/๒๔๔๒)

มหตฺตปตฺโตปิ นิวาตวุตฺติ

ถึงจะขึ้นสู่สถานะที่ยิ่งใหญ่ ก็ถ่อมตัวใฝ่ฟังบัณฑิต

ตสฺมึห โปเส วิปุลา ภวามิ
อุมฺมี สมุทฺทสฺส ยถาปิ วณฺณํ

ท่านผู้เช่นนั้น จะเป็นที่ชื่นชมยำเกรง
เหมือนคนเห็นบรรยากาศแห่งมหาสมุทรแล้ว
ขามเกรงต่อศักยะแห่งคลื่นใหญ่

๓๑๕ [๑๒.๑๙] ☸ (๒๗/๘๘๒)

ปุจเมเนว วิตถํ *โกธํ หาสํ นิวารเย*
ตโต กิจฺจานิ กาเรยฺย *ตํ วตํ อาหุ ขตฺติย*

เริ่มแรก แก้ไขข้อที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนให้เสร็จ
ระงับความโกรธกริ้วและความบันเทิงไว้ก่อน
จากนั้นจึงสั่งงาน ข้อนี้นักปราชญ์กล่าวว่าเป็นวัตร
(ระเบียบปฏิบัติ) ของผู้ปกครอง

๓๑๖ [๑๒.๒๐] ☸ (๒๗/๒๔๔๐)

มหา ปมาโท ชาเยถ

จากความมัวเมา ก็เกิดความประมาท

๓๑๗ [๑๒.๒๑] ☸ (๒๗/๒๔๑๙)

ปมาทา ชายเต ขโย

จากความประมาท ก็เกิดความเสื่อม

๓๑๘ [๑๒.๒๒] ☸ (๒๗/๒๔๑๙)

ขยา ปโทสา ชายนฺติ

จากความเสื่อม ก็เกิดโทษประดัง

๓๑๙ [๑๒.๒๓] ☸ (๒๗/๒๔๑๙)

มา มโท ภรตูสภ

ผู้มีภาระปกครองรัฐ จงอย่าได้ประมาทเลย

๓๒๐ [๑๒.๒๔] ☸ (๒๗/๒๔๑๙)

ขตฺติยสฺส ปมตฺตสฺส รฏฺฐสฺมึ รฏฺฐวฑฺฒน
สพฺเพ โภคา วินสฺสนฺติ รญฺโญ ตํ วุจฺจเต อฆํ

เมื่อผู้ครองแผ่นดินประมาท
โภคทรัพย์ในรัฐทั้งหมดย่อมพินาศ
นี่แลเรียกว่าทุกข์ภัยของผู้ครองแผ่นดิน

๓๒๑ [๑๒.๒๕] ☸ (๒๗/๒๔๔๐)

อุปสฺสุตึ มหาราช รฏฺเฐ ชนปเท จร
ตตฺถ ทิสฺวา สุตฺวา จ ตโต ตํ ปฏิปชฺชสิ

ดูกรมหาราช พระองค์จงเสด็จเที่ยวสดับดูความเป็นอยู่
ความเป็นไป ในแว่นแคว้นแดนชนบท
ครั้นได้เห็นได้ฟังแล้วจึงปฏิบัติราชกิจนั้น ๆ

๓๒๒ [๑๒.๒๖] ☸ (๒๗/๒๔๑๙)

อรกฺขิตา ชานปทา อธมฺมพลินา หตา
รตฺติญฺหิ โจรา ขาทนฺติ ทิวา ขาทนฺติ ตุณฺฑิยา
รฏฺฐสฺมึ กูฏราชสฺส พหุ อธมฺมิโก ชโน

ชาวชนบทไม่ได้รับการพิทักษ์รักษา
ถูกกดขี่ด้วยค่าธรรมเนียมไม่ชอบธรรม
กลางคืน โจรปล้น กลางวัน ข้าราชการข่มเหง
ในแว่นแคว้นของผู้ปกครองชั่วร้าย
ย่อมมีคนอาธรรม์มากมาย

๓๒๓ [๑๒.๒๗] ☸ (๒๗/๒๔๒๒)

สกฺกาโร กาปุริสํ หนฺติ

สักการะฆ่าคนชั่วได้

๓๒๔ [๑๒.๒๘] ☸ (๑๕/๖๑๐)

โย จ อุปฺปติตํ อตฺถํ ขิปฺปเมว น พุชฺฌติ
อมิตฺตวสมนฺเวติ ปจฺฉาว อนุตปฺปติ

ผู้ใดไม่รู้เท่าทันเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้โดยฉับพลัน
ผู้นั้นจะหลงเข้าไปในอำนาจของศัตรู และจะเดือดร้อนภายหลัง

๓๒๕ [๑๒.๒๙] (๒๗/๑๔๓๐)

อปฺปเสโนปิ เจ มนฺตี มหาเสนํ อมนฺตินํ

ถึงแม้จะมีกำลังพลน้อย แต่มีความคิด
ก็เอาชนะกองทัพใหญ่ที่ไร้ความคิดได้

๓๒๖ [๑๒.๓๐] (๒๘/๖๕๕)

พาโล อปริณายโก

คนพาล เป็นผู้นำไม่ได้

๓๒๗ [๑๒.๓๑] (๒๗/๓๑๓)

น สาธุ พลวา พาโล ยูถสฺส ปริหารโก

ผู้บริหารหมู่คณะ ถึงจะมีกำลังอำนาจ
แต่เป็นคนพาล ย่อมไม่เป็นผลดี

๓๒๘ [๑๒.๓๒] (๒๗/๑๐๓๑)

ธีโร จ พลวา สาธุ ยูถสฺส ปริหารโก

ผู้บริหารหมู่ชน เป็นปราชญ์ และมีกำลังเข้มแข็ง จึงจะเป็นผลดี

๓๒๙ [๑๒.๓๓] (๒๗/๑๐๓๒)

๑๓. บุญ–บาป, ธรรม–อธรรม, ความดี–ความชั่ว

ปุญฺญํ โจเรหิ ทูหรํ

ความดีโจรลักไม่ได้

๓๓๐ [๑๓.๐๑] ☸ (๑๕/๑๕๙)

มาวมญฺเญถ ปาปสฺส น มตฺตํ อาคมิสฺสติ

อย่าดูหมิ่นความชั่วว่าเล็กน้อย คงจักไม่มีผลมาถึงตัว

อุทพินฺทุนิปาเตน อุทกุมฺโภปิ ปูรติ

เพราะน้ำหยดทีละน้อย หม้อน้ำยังเต็มได้

อาปูรติ พาโล ปาปสฺส โถกํ โถกํปิ อาจินํ

พาลชนสร้างสมความชั่วทีละน้อย ก็เต็มเพียบไปด้วยความชั่ว

๓๓๑ [๑๓.๐๒] ☸ (๒๕/๑๙)

ปาปญฺเจ ปุริโส กยิรา น นํ กยิรา ปุนปฺปุนํ

คนเรานี้ ถ้ามีอันทำชั่วลงไป ก็อย่าพึงทำความชั่วนั้นซ้ำเข้าอีก

น ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโย

อย่าพึงสร้างความพอใจในความชั่วนั้น
การสั่งสมความชั่วเป็นการก่อความทุกข์

๓๓๒ [๑๓.๐๓] ☸ (๒๕/๑๙)

โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา

บุคคลใดในกาลก่อนเคยผิดพลาด
ครั้นภายหลังเขากลับตัวได้ไม่ประมาท
บุคคลนั้นย่อมทำโลกให้แจ่มใส
เหมือนดังดวงจันทร์อันพ้นจากเมฆหมอก

๓๓๓ [๑๓.๐๔] (๒๕/๒๓)

ยสฺส ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสเลน ปิถียติ
โสมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมา

บุคคลใดเคยทำกรรมชั่วไว้แล้ว (กลับตัวได้)
หันมาทำดีปิดกั้น บุคคลนั้นย่อมทำให้โลกแจ่มใส
เหมือนดังดวงจันทร์อันพ้นจากเมฆหมอก

๓๓๔ [๑๓.๐๕] (๒๕/๒๓)

ยถาปิ ปุปฺผราสิมฺหา กยิรา มาลาคุเฬ พหู
เอวํ ชาเตน มจฺเจน กตฺตพฺพํ กุสลํ พหุํ

ช่างดอกไม้ ร้อยพวงมาลัยได้มากมาย
จากกองดอกไม้กองหนึ่ง ฉันใด
คนเราเกิดมาแล้ว ก็ควร (ใช้ชีวิตชาติหนึ่งนี้)
สร้างความดีงามให้มาก ฉันนั้น

๓๓๕ [๑๓.๐๖] (๒๕/๑๔)

อาปูรติ ธีโร ปุญฺญสฺส โถกํ โถกํปิ อาจินํ

ธีรชนสร้างความดีทีละน้อย ก็เต็มเปี่ยมไปด้วยความดี

๓๓๖ [๑๓.๐๗] ❁ (๒๕/๑๙)

สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย

การสร้างสมความดี นำสุขมาให้

๓๓๗ [๑๓.๐๘] ❁ (๒๕/๑๙)

สุขสฺเสตํ ภิกฺขเว อธิวจนํ ฯเปฯ ยทิทํ ปุญฺญานิ

คำว่า บุญ นี้ เป็นชื่อของความสุข

๓๓๘ [๑๓.๐๙] ❁ (๒๕/๒๐๐)

สยํ กตานิ ปุญฺญานิ ตํ เว อาเวณิยํ ธนํ

ความดีที่ทำไว้เองนี่แหละ เป็นทรัพย์ส่วนเฉพาะของตัวแท้ ๆ

๓๓๙ [๑๓.๑๐] ❁ (๒๗/๑๙๙๘)

ปุญฺญํ สุขํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ

กระทั่งถึงคราวสิ้นชีพ บุญก็ช่วยให้สุขได้

๓๔๐ [๑๓.๑๑] ❁ (๒๕/๓๓)

น ฆาสเหตูปิ กเรยฺย ปาปํ

ไม่ควรทำบาป แม้เพราะเห็นแก่กิน

๓๔๑ [๑๓.๑๒] ❁ (นัย ๒๗/๑๒๗๕)

สกมฺมุนา หญฺญติ ปาปธมฺโม

คนมีความชั่ว ย่อมเดือดร้อน เพราะกรรมของตน

๓๔๒ [๑๓.๑๓] ☸ (๑๓/๔๕๑)

ปาปํ ปาเปน สุกรํ

ความชั่ว คนชั่วทำง่าย

๓๔๓ [๑๓.๑๔] ☸ (๒๕/๑๒๔)

นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโต

บาปไม่มีแก่ผู้ไม่ทำ

๓๔๔ [๑๓.๑๕] ☸ (๒๕/๑๙)

น ตํ กมฺมํ กตํ สาธุ ยํ กตฺวา อนุตปฺปติ

ทำกรรมใดแล้ว ร้อนใจภายหลัง กรรมที่ทำนั้นไม่ดี

๓๔๕ [๑๓.๑๖] ☸ (๑๕/๒๘๑)

ตญฺจ กมฺมํ กตํ สาธุ ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ

ทำกรรมใดแล้ว ไม่ร้อนใจภายหลัง กรรมที่ทำนั้นแลดี

๓๔๖ [๑๓.๑๗] ☸ (๑๕/๒๘๑)

สุกรานิ อสาธูนิ อตฺตโน อหิตานิ จ

การที่ไม่ดี และไม่เป็นประโยชน์แก่ตน ทำง่าย

๓๔๗ [๑๓.๑๘] ☸ (๒๕/๒๒)

ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ ตํ เว ปรมทุกฺกรํ

การใดเป็นประโยชน์ด้วย ดีด้วย
การนั้นแล ทำได้ยากอย่างยิ่ง

๓๔๘ [๑๓.๑๙] ☸ (๒๕/๒๒)

สุกรํ สาธุนา สาธุ

ความดี คนดี ทำง่าย

๓๔๙ [๑๓.๒๐] ☸ (๒๕/๑๒๔)

สาธุ ปาเปน ทุกฺกรํ

ความดี คนชั่ว ทำยาก

๓๕๐ [๑๓.๒๑] ☸ (๒๕/๑๒๔)

กมฺมุนา วตฺตตี โลโก

สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม

๓๕๑ [๑๓.๒๒] ☸ (๑๓/๗๐๗)

กมฺมํ สตฺเต วิภชติ ยทิทํ หีนปฺปณีตตาย

กรรมย่อมจำแนกสัตว์ คือให้ทรามและประณีต

๓๕๒ [๑๓.๒๓] ☸ (๑๔/๕๙๖)

กลฺยาณการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกํ

ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว

๓๕๓ [๑๓.๒๔] ☸ (๑๕/๙๐๓)

ปจฺฉา ตปฺปติ ทุกฺกฏํ

กรรมไม่ดี ย่อมเผาผลาญในภายหลัง

๓๕๔ [๑๓.๒๕] ☸ (๑๕/๒๔๐)

อกตํ ทุกฺกฏํ เสยฺโย

ความชั่ว ไม่ทำเสียเลย ดีกว่า

๓๕๕ [๑๓.๒๖] ☸ (๑๕/๒๔๐)

ปาปานํ อกรณํ สุขํ

การไม่ทำความชั่ว ให้เกิดความสุข

๓๕๖ [๑๓.๒๗] ☸ (๒๕/๓๓)

กตญฺจ สุกตํ เสยฺโย

ความดี ทำไว้แล ดีกว่า

๓๕๗ [๑๓.๒๘] ☸ (๑๕/๒๔๐)

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ

การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ๑
การบำเพ็ญความดีให้เพียบพร้อม ๑
การชำระจิตใจให้ผ่องใส ๑
นี้คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

๓๕๘ [๑๓.๒๙] (๒๕/๒๔)

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารึ

ธรรมนั่นแหละ รักษาผู้ประพฤติธรรม

๓๕๙ [๑๓.๓๐] (๒๖/๓๓๒)

ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ

ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว นำมาซึ่งความสุข

๓๖๐ [๑๓.๓๑] (๒๖/๓๓๒)

ธมฺมจารี สุขํ เสติ

ผู้ประพฤติธรรม ย่อมนอนเป็นสุข

๓๖๑ [๑๓.๓๒] (๒๕/๒๓)

ธมฺมปีติ สุขํ เสติ

ผู้อิ่มใจในธรรม ย่อมนอนเป็นสุข

๓๖๒ [๑๓.๓๓] (๒๕/๑๖)

น ปณฺฑิตา อตฺตสุขสฺส เหตุ
ปาปานิ กมฺมานิ สมาจรนฺติ

บัณฑิตไม่ประกอบความชั่ว เพราะเห็นแก่ความสุขส่วนตัว

๓๖๓ [๑๓.๓๔] ☸ (๒๗/๑๔๖๗)

ทุกฺเขน ผุฏฺฐา ขลิตาปิ สนฺตา
ฉนฺทา จ โทสา น ชหนฺติ ธมฺมํ

บัณฑิตนั้น ถึงถูกทุกข์กระทบ ถึงพลาดพลั้งลง
ก็คงสงบอยู่ได้ และไม่ละทิ้งธรรมเพราะชอบหรือชัง

๓๖๔ [๑๓.๓๕] ☸ (๒๗/๑๔๖๗)

น อิจฺเฉยฺย อธมฺเมน สมิทฺธิมตฺตโน

ไม่พึงปรารถนาความสำเร็จแก่ตนโดยทางไม่ชอบธรรม

๓๖๕ [๑๓.๓๖] ☸ (๒๕/๑๖)

จเช ธนํ องฺควรสฺส เหตุ
องฺคํ จเช ชีวิตํ รกฺขมาโน
องฺคํ ธนํ ชีวิตญฺจาปิ สพฺพํ
จเช นโร ธมฺมมนุสฺสรนฺโต

พึงสละทรัพย์ เพื่อเห็นแก่อวัยวะ
พึงสละอวัยวะ ในเมื่อจะรักษาชีวิต
พึงสละได้หมด ทั้งอวัยวะ ทรัพย์ และชีวิต
ในเมื่อคำนึงถึงธรรม

๓๖๖ [๑๓.๓๗] ☸ (๒๘/๓๘๒)

อลาโภ ธมฺมิโก เสยฺโย ยญฺเจ ลาโภ อธมฺมิโก

ไม่ได้แต่ชอบธรรมดีกว่า
ถึงได้แต่ไม่ชอบธรรมจะดีอะไร

๓๖๗ [๑๓.๓๘] ☸ (๒๖/๓๘๒)

มรณํ ธมฺมิกํ เสยฺโย ยญฺเจ ชีเว อธมฺมิกํ

ตายอย่างชอบธรรมดีกว่า
อยู่อย่างไม่ชอบธรรมจะมีค่าอะไร

๓๖๘ [๑๓.๓๙] ☸ (๒๖/๓๘๒)

ธมฺเม ฐิตํ น วิชหาติ กิตฺติ

เกียรติไม่ทิ้งผู้ตั้งอยู่ในธรรม

๓๖๙ [๑๓.๔๐] ☸ (๒๒/๔๒)

๑๔. กรรม

ยานิ กโรติ ปุริโส ตานิ อตฺตนิ ปสฺสติ

คนทำกรรมใดไว้ ย่อมเห็นกรรมนั้นในตนเอง

๓๗๐ [๑๔.๐๑] (๒๗/๒๙๔)

จรนฺติ พาลา ทุมฺเมธา อมิตฺเตเนว อตฺตนา

คนพาลทรามปัญญา ย่อมดำเนินชีวิต
โดยมีตนเองนั่นแหละเป็นศัตรู

๓๗๑ [๑๔.๐๒] (๑๕/๒๘๑)

ธญฺญํ ธนํ รชตํ ชาตรูปํ
ปริคฺคหํ วาปิ ยทตฺถิ กิญฺจิ
ทาสา กมฺมกรา เปสฺสา เย จสฺส อนุชีวิโน
สพฺพนฺนาทาย คนฺตพฺพํ สพฺพํ นิกฺขิปคามินํ

ธัญญาหาร ทรัพย์สิน เงินทอง
หรือสมบัติที่ครอบครอง
ไม่ว่าอย่างใดที่มีอยู่
คนรับใช้ คนงาน คนอาศัยทั้งหลายทุกอย่าง
ล้วนพาเอาไปไม่ได้ ต้องทิ้งไว้ทั้งหมด

๓๗๒ [๑๔.๐๓] (๑๕/๓๙๒)

ยญฺจ กโรติ กาเยน วาจาย อุท เจตสา
ตํ หิ ตสฺส สกํ โหติ ตญฺจ อาทาย คจฺฉติ

กรรมใด ทำไว้ ด้วยกาย ด้วยวาจา หรือด้วยใจ
กรรมนั้นแหละเป็นสมบัติของเขา ซึ่งเขาจะพาเอาไป

๓๗๓ [๑๔.๐๔] ❁ (๑๕/๓๙๒)

มา ชาตึ ปุจฺฉ จรณญฺจ ปุจฺฉ

อย่าถามถึงชาติกำเนิด จงถามถึงความประพฤติ

๓๗๔ [๑๔.๐๕] ❁ (๑๕/๖๖๐)

กมฺมํ วิชฺชา จ ธมฺโม จ สีลํ ชีวิตมุตฺตมํ
เอเตน มจฺจา สุชฺฌนฺติ น โคตฺเตน ธเนน วา

การงาน ๑ วิชา ๑ ธรรม ๑ ศีล ๑ ชีวิตอันอุดม ๑
คนบริสุทธิ์ด้วยสิ่งทั้ง ๕ นี้
หาใช่ด้วยตระกูลหรือด้วยทรัพย์ไม่

๓๗๕ [๑๔.๐๖] ❁ (๑๕/๑๔๗)

๑๕. กิเลส

อิจฺฉา หิ อนนฺตโคจรา

ความอยากได้ ไม่มีที่จบสิ้นเลย

๓๗๖ [๑๕.๐๑] ☸ (๒๗/๓๓๙)

วิคติจฺฉานํ นโม กโรมเส

ท่านที่ตัดความอยากเสียได้
ข้าพเจ้าขอกราบไหว้เลยทีเดียว

๓๗๗ [๑๕.๐๒] ☸ (๒๗/๓๓๙)

ลุทฺโธ ธมฺมํ น ปสฺสติ

โลภเข้าแล้ว มองไม่เห็นธรรม

อนฺธตมํ ตทา โหติ ยํ โลโภ สหเต นรํ

เมื่อความโลภเข้าครอบงำคน
เวลานั้นมีแต่ความมืดตื้อ

๓๗๘ [๑๕.๐๓] ☸ (๒๕/๒๖๘)

อิจฺฉา นรํ ปริกสฺสติ

ความอยาก ย่อมชักพาคนไปต่าง ๆ

๓๗๙ [๑๕.๐๔] ☸ (๑๕/๒๑๖)

กาเมหิ โลกมฺหิ น หตฺถิ ติตฺติ

ความอิ่มด้วยกามทั้งหลาย ไม่มีในโลก

๓๘๐ [๑๕.๐๕] ☸ (๑๓/๔๕๑)

ภยมนฺตรโต ชาตํ ตํ ชโน นาวพุชฺฌติ

คนโกรธไม่รู้ทันว่า ความโกรธนั้น เป็นภัยที่เกิดขึ้นภายใน

๓๘๑ [๑๕.๐๖] ☸ (๒๕/๒๖๘)

กุทฺโธ ธมฺมํ น ปสฺสติ

โกรธเข้าแล้ว มองไม่เห็นธรรม

๓๘๒ [๑๕.๐๗] ☸ (๒๓/๖๑)

ยํ กุทฺโธ อุปโรเธติ สุกรํ วิย ทุกฺกรํ

คนโกรธจะผลาญสิ่งใด สิ่งนั้นทำยาก ก็เหมือนทำง่าย

๓๘๓ [๑๕.๐๘] ☸ (๒๓/๖๑)

หนฺติ กุทฺโธ สมาตรํ

คนโกรธฆ่าได้แม้แต่มารดาของตน

๓๘๔ [๑๕.๐๙] ☸ (๒๓/๖๑)

ปจฺฉา โส วิคเต โกเธ อคฺคิทฑฺโฒว ตปฺปติ

ภายหลัง เมื่อความโกรธหายแล้ว
เขาย่อมเดือดร้อนเหมือนถูกไฟไหม้

๓๘๕ [๑๕.๑๐] ۞ (๒๓/๖๑)

โกธโน ทุพฺพณฺโณ โหติ

คนมักโกรธย่อมมีผิวพรรณไม่งาม

๓๘๖ [๑๕.๑๑] ۞ (๒๓/๖๑)

โกธํ ฆตฺวา สุขํ เสติ

ฆ่าความโกรธได้ ย่อมนอนเป็นสุข

๓๘๗ [๑๕.๑๒] ۞ (๑๕/๑๙๙)

ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ อคนฺธกํ
เอวํ สุภาสิตา วาจา อผลา โหติ อกุพฺพโต

วาจาสุภาษิต ไม่มีผลแก่ผู้ไม่ปฏิบัติ
เหมือนดอกไม้งามที่มีแต่สี ไม่มีกลิ่น

๓๘๘ [๑๕.๑๓] ۞ (๒๕/๑๔)

ยถาปิ รุจิรํ ปุปฺผํ วณฺณวนฺตํ สคนฺธกํ
เอวํ สุภาสิตา วาจา สผลา โหติ สุกุพฺพโต

วาจาสุภาษิต ย่อมมีผลแก่ผู้ปฏิบัติ
เหมือนดังดอกไม้งาม ที่มีทั้งสีสวย และกลิ่นอันหอม

๓๘๙ [๑๕.๑๔] ۞ (๒๕/๑๔)

สุภาสิตา จ ยา วาจา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

พูดดี เป็นมงคลอันอุดม

๓๙๐ [๑๕.๑๕] ❁ (๒๕/๖)

กุทฺธํ อปฺปฏิกุชฺฌนฺโต สงฺคามํ เชติ ทุชฺชยํ

ผู้ไม่โกรธตอบคนโกรธ ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้ยาก

๓๙๑ [๑๕.๑๖] ❁ (๒๖/๓๕๘)

อุภินฺนมตฺถํ จรติ อตฺตโน จ ปรสฺส จ
ปรํ สงฺกุปิตํ ญตฺวา โย สโต อุปสมฺมติ

ผู้ใดรู้ว่าคนอื่นโกรธแล้ว มีสติ ระงับได้
ผู้นั้นชื่อว่าบำเพ็ญประโยชน์แก่คนถึง ๒ คน
คือ ทั้งแก่ตนเอง และแก่คนอื่นนั้น

๓๙๒ [๑๕.๑๗] ❁ (๒๖/๓๕๘)

๑๖. คุณธรรม

สจฺจํ เว อมตา วาจา

คำสัตย์แล เป็นวาจาไม่ตาย

๓๙๓ [๑๖.๐๑] (๑๕/๗๔๐)

สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ

สัจจะ เป็นรสดียิ่งกว่าประดารส

๓๙๔ [๑๖.๐๒] (๒๕/๓๑๑)

สทฺธา ทุติยา ปุริสสฺส โหติ

ศรัทธา เป็นมิตรคู่ใจของคน

๓๙๕ [๑๖.๐๓] (๑๕/๑๗๕)

สุขา สทฺธา ปติฏฺฐิตา

ศรัทธาตั้งมั่นแล้ว นำสุขมาให้

๓๙๖ [๑๖.๐๔] (๒๕/๓๓)

สติ โลกสฺมิ ชาคโร

สติ ทำให้ตื่นอยู่ในโลก
(ในโลกนี้ มีสติ จึงจะนับว่าตื่น)

๓๙๗ [๑๖.๐๕] (๑๕/๒๑๘)

สติมโต สทา ภทฺทํ

คนมีสติ เท่ากับมีสิ่งนำโชคตลอดเวลา

๓๙๘ [๑๖.๐๖] ❁ (๑๕/๘๑๒)

สติมโต สุเว เสยฺโย

คนมีสติย่อมดีขึ้นทุกวัน

๓๙๙ [๑๖.๐๗] ❁ (๑๕/๘๑๒)

อาทิ สีลํ ปติฏฺฐา จ กลฺยาณานญฺจ มาตุกํ
ปมุขํ สพฺพธมฺมานํ ตสฺมา สีลํ วิโสธเย

ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้งอาศัย เป็นมารดาของกัลยาณธรรมทั้งหลาย เป็นประมุขของธรรมทั่วไป ฉะนั้น ควรชำระศีลให้บริสุทธิ์

๔๐๐ [๑๖.๐๘] ❁ (๒๖/๓๗๘)

สีลํ อาภรณํ เสฏฺฐํ

ศีลเป็นอาภรณ์อันประเสริฐ

๔๐๑ [๑๖.๐๙] ❁ (๒๖/๓๗๘)

สีลํ กวจมพฺภุตํ

ศีล เป็นเกราะอย่างอัศจรรย์

๔๐๒ [๑๖.๑๐] ❁ (๒๖/๓๗๘)

น ปรํ นาปิ อตฺตานํ วิหึสติ สมาหิโต

ผู้มีจิตใจตั้งมั่น ย่อมไม่เบียดเบียนคนอื่น และแม้ตนเอง

๔๐๓ [๑๖.๑๑] ❁ (๒๗/๖๒๑)

๑๗. วาจา

ยํ หิ กยิรา ตํ หิ วเท *ยํ น กยิรา น ตํ วเท*
อกโรนฺตํ ภาสมานํ *ปริชานนฺติ ปณฺฑิตา*

จะทำสิ่งใด พึงพูดสิ่งนั้น สิ่งใดไม่ทำ ไม่พึงพูดถึง
บัณฑิตย่อมหมายเอาได้ว่า คนไม่ทำ ดีแต่พูด

๔๐๔ [๑๗.๐๑] (๒๗/๘๖๐)

ยถาวาที ตถาการี

พูดอย่างใด ทำอย่างนั้น

๔๐๕ [๑๗.๐๒] (๒๗/๖๐๕)

หทยสฺส สทิสี วาจา

วาจาเช่นเดียวกับใจ

๔๐๖ [๑๗.๐๓] (๒๗/๕๖๐)

ปุริสสฺส หิ ชาตสฺส *กุธารี ชายเต มุเข*
ยาย ฉินฺทติ อตฺตานํ *พาโล ทุพฺภาสิตํ ภณํ*

คนเกิดมาชื่อว่ามีขวานเกิดติดปากมาด้วย
สำหรับให้คนพาลใช้ฟันตัวเอง ในเวลาที่พูดคำชั่ว

๔๐๗ [๑๗.๐๔] (๒๕/๓๘๗)

โย นินฺทิยํ ปสํสติ ตํ วา นินฺทติ โย ปสํสิโย
วิจินาติ มุเขน โส กลึ กลินา เตน สุขํ น วินฺทติ

ผู้ใดสรรเสริญคนควรนินทา หรือนินทาคนควรสรรเสริญ
ผู้นั้นเอาปากเก็บกาลีไว้ จะไม่ได้พบสุขเพราะกาลีนั้น

๔๐๘ [๑๗.๐๕] ⊛ (๒๑/๓)

เอกํ ธมฺมํ อตีตสฺส มุสาวาทิสฺส ชนฺตุโน
วิติณฺณปรโลกสฺส นตฺถิ ปาปํ อการิยํ

คนที่ก้าวล่วงสัจธรรมอันเป็นหนึ่งเดียวเสียแล้ว
พูดจามีแต่คำเท็จ ไม่คำนึงถึงปรโลก
ความชั่วที่เขาจะไม่ทำ เป็นไม่มี

๔๐๙ [๑๗.๐๖] ⊛ (๒๕/๒๓)

สํโวหาเรน โสเจยฺยํ เวทิตพฺพํ

ความสะอาด พึงทราบด้วยถ้อยคำสำนวน

๔๑๐ [๑๗.๐๗] ⊛ (นัย ๒๕/๑๓๔)

สณฺหํ คิรํ อตฺถวตึ ปมุญฺเจ

ควรเปล่งวาจาไพเราะ ที่มีประโยชน์

๔๑๑ [๑๗.๐๘] ⊛ (๒๗/๑๗๘๓)

วาจํ ปมุญฺเจ กุสลํ นาติเวลํ

ถึงวาจาดี ก็ไม่ควรกล่าวให้เกินกาล

๔๑๒ [๑๗.๐๙] ❁ (๒๕/๔๒๓)

นาติเวลํ ปภาเสยฺย น ตุณฺหี สพฺพทา สิยา
อวิกิณฺณํ มิตํ วาจํ ปตฺเต กาเล อุทีรเย

ไม่ควรพูดจนเกินกาล
ไม่ควรนิ่งเสมอไป
ควรกล่าววาจาที่ไม่ฟั่นเฝือ
พอดี ๆ ในเมื่อถึงเวลา

๔๑๓ [๑๗.๑๐] ❁ (๒๘/๙๖๖)

อพทฺธา ตตฺถ พชฺฌนฺติ ยตฺถ พาลา ปภาสเร

คนพาล ยังไม่ถูกผูก
แต่พอพูดในเรื่องใด ก็ถูกมัดตัวในเรื่องนั้น

พทฺธาปิ ตตฺถ มุจฺจนฺติ ยตฺถ ธีรา ปภาสเร

คนมีปัญญา แม้ถูกผูกมัดอยู่
พอพูดในเรื่องใด ก็หลุดได้ในเรื่องนั้น

๔๑๔ [๑๗.๑๑] ❁ (๒๗/๑๒๐)

๑๘. ชีวิต–ความตาย

วโย รตฺตินฺทิวกฺขโย

วัยสิ้นไปตามคืนและวัน

๔๑๕ [๑๘.๐๑] (๑๕/๑๗๓)

ยํ ยํ วิวหเต รตฺติ ตทูนนฺตสฺส ชีวิตํ

วันคืนล่วงไป ชีวิตของคนก็พร่องลงไป
จากประโยชน์ที่จะทำ

๔๑๖ [๑๘.๐๒] (๒๖/๓๕๙)

รตฺโย อโมฆา คจฺฉนฺติ

คืนวัน ไม่ผ่านไปเปล่า

๔๑๗ [๑๘.๐๓] (๒๘/๔๓๙)

อจฺเจนฺติ กาลา ตรยนฺติ รตฺติโย
วโยคุณา อนุปุพฺพํ ชหนฺติ

กาลเวลาล่วงไป วันคืนผ่านพ้นไป
วัยก็หมดไปทีละตอน ๆ ตามลำดับ

๔๑๘ [๑๘.๐๔] (๑๕/๓๐๐)

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

รูปกายของสัตว์ย่อมร่วงโรยไป
แต่ชื่อและโคตรไม่เสื่อมสลาย

๔๑๙ [๑๘.๐๕] ☸ (๑๕/๒๑๐)

ทหราปิ จ เย วุฑฺฒา เย พาลา เย จ ปณฺฑิตา
อฑฺฒา เจว ทลิทฺทา จ สพฺเพ มจฺจุปรายนา

ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนพาล ทั้งบัณฑิต
ทั้งคนมี ทั้งคนจน
ล้วนเดินหน้าไปหาความตายทั้งหมด

๔๒๐ [๑๘.๐๖] ☸ (๑๐/๑๐๘)

น มิยฺยมานํ ธนมนฺเวติ กิญฺจิ

เมื่อตาย ทรัพย์สักนิดก็ติดตามไปไม่ได้

๔๒๑ [๑๘.๐๗] ☸ (๑๓/๔๕๑)

กาโล ฆสติ ภูตานิ สพฺพาเนว สหตฺตนา

กาลเวลาย่อมกลืนกินสัตว์ทั้งหลาย
พร้อมกันไปกับตัวมันเอง

๔๒๒ [๑๘.๐๘] ☸ (๒๗/๓๔๐)

ตํ ตญฺเจ อนุโสเจยฺย ยํ ยํ ตสฺส น วิชฺชติ
อตฺตานมนุโสเจยฺย สทา มจฺจุวสํ ปตฺตํ

ถ้าบุคคลจะเศร้าโศกถึงคนที่ไม่มีอยู่แก่ตน
คือผู้ที่ตายไปแล้วไซร้ ก็ควรจะเศร้าโศกถึงตนเอง
ซึ่งตกอยู่ในอำนาจของพญามัจจุราชตลอดเวลา

๔๒๓ [๑๘.๐๙] ❁ (๒๗/๖๑๑)

น เหว ติฏฺฐํ นาสีนํ น สยานํ น ปตฺถคุํ

อายุสังขาร ใช่จะประมาทไปตามสัตว์
ผู้ยืน นั่ง นอน หรือเดินอยู่ ก็หาไม่

๔๒๔ [๑๘.๑๐] ❁ (๒๗/๖๑๒)

ยาวุปฺปตฺติ นิมิสฺสติ ตตฺราปิ สรตี วโย

วัยย่อมเสื่อมลงเรื่อยไป ทุกหลับตา ทุกลืมตา

๔๒๕ [๑๘.๑๑] ❁ (๒๗/๖๑๒)

ตตฺถตฺตนิ วตปฺปนฺเถ วินาภาเว อสํสเย
ภูตํ เสสํ ทยิตพฺพํ จวิตํ อนนุโสจิยํ

เมื่อวัยเสื่อมสิ้นไปอย่างนี้ ความพลัดพรากจากกัน
ก็ต้องมีโดยไม่ต้องสงสัย
หมู่สัตว์ที่ยังเหลืออยู่ควรเมตตาเอื้อเอ็นดูกัน
ไม่ควรจะมัวเศร้าโศกถึงผู้ที่ตายไปแล้ว

๔๒๖ [๑๘.๑๒] ❁ (๒๗/๖๑๓)

ยถาปิ ทารโก จนฺทํ คจฺฉนฺตํ อนุโรทติ
เอวํ สมฺปทเมเวตํ โย เปตมนุโสจติ
ทยฺหมาโน น ชานาติ ญาตีนํ ปริเทวิตํ
ตสฺมา เอตํ น โสจามิ คโต โส ตสฺส ยา คติ

ผู้ที่เศร้าโศกถึงคนตาย
ก็เหมือนเด็กร้องไห้ขอพระจันทร์ที่โคจรไปในอากาศ
คนตายถูกเผาอยู่ ย่อมไม่รู้ว่าญาติคร่ำครวญถึง
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่เศร้าโศก
เขาไปแล้วตามวิถีทางของเขา

๔๒๗ [๑๘.๑๓] ❁ (๒๗/๗๒๐)

ผลานมิว ปกฺกานํ นิจฺจํ ปตนโต ภยํ
เอวํ ชาตาน มจฺจานํ นิจฺจํ มรณโต ภยํ

ผลไม้สุกแล้ว ก็หวั่นแต่จะต้องร่วงหล่นไปตลอดเวลา ฉันใด
สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแล้วก็หวั่นแต่จะตายอยู่ตลอดเวลา ฉันนั้น

๔๒๘ [๑๘.๑๔] ❁ (๒๗/๑๕๖๘)

สายเมเก น ทิสฺสนฺติ ปาโต ทิฏฺฐา พหู ชนา
ปาโต เอเก น ทิสฺสนฺติ สายํ ทิฏฺฐา พหู ชนา

ตอนเช้า ยังเห็นกันอยู่มากคน พอตกเย็น บางคนก็ไม่เห็น
เมื่อเย็น ยังเห็นกันอยู่มากคน ตกถึงเช้า บางคนก็ไม่เห็น

๔๒๙ [๑๘.๑๕] ❁ (๒๗/๑๕๖๙)

เอโกว มจฺโจ อจฺเจติ เอโกว ชายเต กุเล
สํโยคปรมาเตฺวว สมฺโภคา สพฺพปาณินํ

จะตายก็ไปคนเดียว จะเกิดก็มาคนเดียว
ความสัมพันธ์ของสัตว์ทั้งหลาย
ก็เพียงแค่ได้มาพบปะเกี่ยวข้องกันเท่านั้น

๔๓๐ [๑๘.๑๖] ❁ (๒๗/๑๕๗๓)

น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย น ปิตา นปิ พนฺธวา
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตา

เมื่อถูกพญามัจจุราชครอบงำ ไม่ว่าบุตรไม่ว่าบิดา
ไม่ว่าญาติพวกพ้อง ถึงจะมี ก็ช่วยต้านทานไม่ได้
จะหาที่ปกป้องในหมู่ญาติ เป็นอันไม่มี

๔๓๑ [๑๘.๑๗] ❁ (๒๕/๓๐)

น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยา วญฺญา ปริเทวนา
น ตํ เปตานมตฺถาย เอวํ ติฏฺฐนฺติ ญาตโย

การร้องไห้ ความเศร้าโศก
หรือการคร่ำครวญร่ำไรใด ๆ
ย่อมไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว
ผู้ที่ตายแล้วก็คงอยู่อย่างเดิมนั่นเอง

๔๓๒ [๑๘.๑๘] ❁ (๒๕/๘)

น หิ รุณฺเณน โสเกน สนฺตึ ปปฺโปติ เจตโส
ภิยฺยสฺสุปฺปชฺชเต ทุกฺขํ สรีรํ จุปหญฺญติ

การร้องไห้ หรือเศร้าโศก จะช่วยให้จิตใจสงบสบาย ก็หาไม่
ทุกข์ยิ่งเกิดเพิ่มพูนทับทวี ทั้งร่างกายก็พลอยทรุดโทรม

๔๓๓ [๑๘.๑๙] ❁ (๒๕/๓๘๐)

กีโส วิวณฺโณ ภวติ หึสมตฺตานมตฺตนา
น เตน เปตา ปาเลนฺติ นิรตฺถา ปริเทวนา

เมื่อโศกเศร้าไป ก็เท่ากับทำร้ายตัวเอง
ร่างกายจะผ่ายผอม
ผิวพรรณจะซูบซีดหม่นหมอง
ส่วนผู้ที่ตายไปแล้ว
ก็เอาความโศกเศร้านั้นไปช่วยอะไรตัวไม่ได้
ความร่ำไรรำพัน ย่อมไร้ประโยชน์

๔๓๔ [๑๘.๒๐] ❁ (๒๕/๓๘๐)

โสกมปฺปชหํ ชนฺตุ ภิยฺโย ทุกฺขํ นิคจฺฉติ
อนุตฺถุนนฺโต กาลกตํ โสกสฺส วสมนฺวคู

คนที่สลัดความเศร้าโศกไม่ได้
มัวทอดถอนถึงคนที่จากไปแล้ว
ตกอยู่ในอำนาจของความโศก
ย่อมประสบความทุกข์หนักยิ่งขึ้น

๔๓๕ [๑๘.๒๑] ❁ (๒๕/๓๘๐)

อญฺเญปิ ปสฺส คมิเน ยถากมฺมูปเค นเร
มจฺจุโน วสมาคมฺม ผนฺทนฺเตวิธ ปาณิโน

ดูสิ! ถึงคนอื่นๆ ก็กำลังเตรียมตัวเดินทางไปตามยถากรรม ที่นี่สัตว์ทั้งหลายเผชิญกับอำนาจของพญามัจจุราชเข้าแล้ว กำลังดิ้นรนกันอยู่ทั้งนั้น

๔๓๖ [๑๘.๒๒] ❁ (๒๕/๓๘๐)

ตสฺมา อรหโต สุตฺวา วิเนยฺย ปริเทวิตํ
เปตํ กาลกตํ ทิสฺวา เนโส ลพฺภา มยา อิติ

เพราะฉะนั้น สาธุชน สดับคำสอนของท่านผู้ไกลกิเลสแล้ว พึงกำจัดความร่ำไรรำพันเสีย เห็นคนล่วงลับจากไป ก็ทำใจได้ว่า ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เราจะขอให้เป็นอยู่อีก ย่อมไม่ได้

๔๓๗ [๑๘.๒๓] ❁ (๒๕/๓๘๐)

สุปิเนน ยถาปิ สงฺคตํ ปฏิพุทฺโธ ปุริโส น ปสฺสติ
เอวมฺปิ ปิยายิกํ ชนํ เปตํ กาลกตํ น ปสฺสติ

คนที่รักใคร่ ตายจากไปแล้ว ย่อมไม่ได้พบเห็นอีก เหมือนคนตื่นขึ้นไม่เห็นสิ่งที่ได้พบในฝัน

๔๓๘ [๑๘.๒๔] ❁ (๒๕/๔๑๓)

ยสฺส รตฺยา วิวสาเน　　อายุ อปฺปตรํ สิยา

วันคืนเคลื่อนคล้อย อายุเหลือน้อยเข้าทุกที

๔๓๙ [๑๘.๒๕] ❁ (๒๘/๔๓๗)

มจฺจุนาพฺภหโต โลโก　　ชราย ปริวาริโต

สัตว์โลกถูกมฤตยูห้ำหั่น ถูกชราปิดล้อม

๔๔๐ [๑๘.๒๖] ❁ (๒๘/๔๓๙)

ยถา วาริวโห ปูโร　　คจฺฉํ น ปริวตฺตติ
เอวมายุ มนุสฺสานํ　　คจฺฉํ น ปริวตฺตติ

แม่น้ำเต็มฝั่ง ไม่ไหลทวนขึ้นที่สูง ฉันใด
อายุของมนุษย์ทั้งหลาย
ย่อมไม่เวียนกลับมาสู่วัยเด็กอีก ฉันนั้น

๔๔๑ [๑๘.๒๗] ❁ (๒๘/๔๓๙)

ตสฺมา อิธ ชีวิตเสเส
กิจฺจกโร สิยา นโร น จ มชฺเช

เพราะฉะนั้น ในชีวิตที่เหลืออยู่นี้
ทุกคนควรกระทำกิจหน้าที่ และไม่พึงประมาท

๔๔๒ [๑๘.๒๘] ❁ (๒๕/๓๘๗)

ปาปญฺจ เม นตฺถิ กตํ กุหิญฺจิ
ตสฺมา น สงฺเก มรณาคมาย

ข้าพเจ้าไม่มีความชั่ว ซึ่งทำไว้ ณ ที่ไหน ๆ เลย
ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่หวั่นเกรงความตายที่จะมาถึง

๔๔๓ [๑๘.๒๙] ☸ (๒๘/๑๐๐๐)

ธมฺเม ฐิโต ปรโลกํ น ภาเย

ตั้งอยู่ในธรรมแล้ว ไม่ต้องกลัวปรโลก

๔๔๔ [๑๘.๓๐] ☸ (๑๕/๒๐๘)

๑๙. พ้นทุกข์–พบสุข

ลาโภ อลาโภ ยโส อยโส จ
นินฺทา ปสํสา จ สุขํ จ ทุกฺขํ
เอเต อนิจฺจา มนุเชสุ ธมฺมา
มา โสจิ กึ โสจสิ โปฏฺฐปาท

ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ
นินทา สรรเสริญ สุขและทุกข์
สิ่งเหล่านี้เป็นธรรมดาในหมู่มนุษย์
ไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน
อย่าเศร้าโศกเลย ท่านจะโศกเศร้าไปทำไม

๔๔๕ [๑๙.๐๑] ⊛ (๒๗/๖๑๕)

อสาตํ สาตรูเปน ปิยรูเปน อปฺปิยํ
ทุกฺขํ สุขสฺส รูเปน ปมตฺตมติวตฺตติ

ผู้ที่มัวเพลินประมาทอยู่กับสิ่งที่ชอบใจ
สิ่งที่รัก และความสุข
จะถูกสิ่งที่ไม่ชอบใจ สิ่งที่ไม่รัก
และความทุกข์ เข้าครอบงำ

๔๔๖ [๑๙.๐๒] ⊛ (๒๗/๑๐๐)

หิรญฺญํ เม สุวณฺณํ เม เอสา รตฺตินฺทิวา กถา
ทุมฺเมธานํ มนุสฺสานํ อริยธมฺมํ อปสฺสตํ

พวกมนุษย์ผู้อ่อนปัญญา ไม่เห็นอริยธรรม
สนทนาถกเถียงกันทั้งวันทั้งคืน แต่ในเรื่องว่า
เงินของเรา ทองของเรา

๔๔๗ [๑๙.๐๓] (๒๗/๒๘๗)

ยาวเทวสฺสหู กิญฺจิ ตาวเทว อขาทิสุํ

ตราบใดยังมีชิ้นเนื้อคาบไว้นิดหน่อย
ตราบนั้นก็ยังถูกกลุ้มรุมยื้อแย่ง

๔๔๘ [๑๙.๐๔] (๒๗/๖๑๙)

น หึสนฺติ อกิญฺจนํ

ไม่มีอะไรเลย ไม่มีใครเบียดเบียน

๔๔๙ [๑๙.๐๕] (๒๗/๖๑๙)

นาพฺภตีตหโร โสโก นานาคตสุขาวโห

ความโศกนำสิ่งล่วงแล้วคืนมาไม่ได้
ความโศกไม่อาจนำมาซึ่งความสุขในอนาคต

๔๕๐ [๑๙.๐๖] (๒๗/๗๒๓)

โสจํ ปณฺฑุกิโส โหติ ภตฺตญฺจสฺส น รุจฺจติ
อมิตฺตา สุมนา โหนฺติ สลฺลวิทฺธสฺส รุปฺปโต

มัวเศร้าโศกอยู่ ก็ซูบผอมลง
อาหารก็ไม่อยากรับประทาน ศัตรูก็พลอยดีใจ
ในเมื่อเขาถูกลูกศรแห่งความโศกเสียบแทงย้ำแย่อยู่

๔๕๑ [๑๙.๐๗] ☸ (๒๗/๗๒๔)

โย อตฺตโน ทุกฺขมนานุปุฏฺโฐ ปเวทเย ชนฺตุ อกาลรูเป
อานนฺทิโน ตสฺส ภวนฺติ มิตฺตา หิเตสิโน ตสฺส ทุกฺขี ภวนฺติ

ผู้ใด พอใครถามถึงทุกข์ของตน ก็บอกเขาเรื่อยไป
ทั้งที่มิใช่กาลอันควร ผู้นั้นจะมีแต่มิตรชนิดเจ้าสำราญ
ส่วนผู้หวังดีต่อเขาก็มีแต่ทุกข์

๔๕๒ [๑๙.๐๘] ☸ (๒๗/๑๗๘๒)

กาลญฺจ ญตฺวาน ตถาวิธสฺส เมธาวินํ เอกมนํ วิทิตฺวา
อกฺเขยฺย ติปฺปานิ ปรสฺส ธีโร สณฺหํ คิรํ อตฺถวตึ ปมุญฺเจ

คนฉลาด พึงรู้จักกาลอันควร
กำหนดเอาคนมีความคิดที่ร่วมใจกันได้แล้ว
จึงบอกทุกข์ร้อน
โดยกล่าววาจาสละสลวยได้ถ้อยได้ความ

๔๕๓ [๑๙.๐๙] ☸ (๒๗/๑๓๘๓)

อนาคตปฺปชปฺปาย อตีตสฺสานุโสจนา
เอเตน พาลา สุสฺสนฺติ นโฬว หริโต ลุโต

ชนทั้งหลายผู้ยังอ่อนปัญญา
เฝ้าแต่ฝันเพ้อถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง
และหวนละห้อยถึงความหลังอันล่วงแล้ว
จึงซูบซีดหม่นหมองเสมือนต้นอ้อสด
ที่เขาถอนทึ้งขึ้นทิ้งไว้ที่ในกลางแดด

๔๕๔ [๑๙.๑๐] ֍ (๑๕/๒๒)

ชคฺคํ น สงฺเกมิ นปิ เภมิ โสตฺตุํ
รตฺตินฺทิวา นานุปตนฺติ มามํ
หานึ น ปสฺสามิ กุหิญฺจิ โลเก
ตสฺมา สุเป สพฺพภูตานุกมฺปี

เราเดินทางไปในแดนสัตว์ร้าย ก็ไม่หวาดหวั่น
ถึงจะนอนหลับในที่เช่นนั้น ก็ไม่กลัวเกรง
คืนวันผ่านไป ไม่มีอะไรให้เราเดือดร้อน
เรามองไม่เห็นว่ามีอะไรที่เราจะเสีย ณ ที่ไหนในโลก
เพราะฉะนั้น เราจึงนอนสบาย
ใจก็คิดแต่จะช่วยเหลือปวงสัตว์

๔๕๕ [๑๙.๑๑] ֍ (๑๕/๔๕๔)

สุขํ วต ตสฺส น โหติ กิญฺจิ

ผู้ไม่มีอะไรค้างใจกังวล
ย่อมมีแต่ความสุขหนอ

๔๕๖ [๑๙.๑๒] ❁ (๒๕/๕๕)

สกิญฺจนํ ปสฺส วิหญฺญมานํ

ดูสิ! คนมีห่วงกังวล วุ่นวายอยู่

๔๕๗ [๑๙.๑๓] ❁ (๒๕/๕๕)

อตีตํ นานุโสจนฺติ นปฺปชปฺปนฺติ นาคตํ
ปจฺจุปฺปนฺเนน ยาเปนฺติ เตน วณฺโณ ปสีทติ

ผู้ถึงธรรม ไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว
ไม่ฝันเพ้อถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง
ดำรงอยู่ด้วยสิ่งที่เป็นปัจจุบัน
ฉะนั้น ผิวพรรณจึงผ่องใส

๔๕๘ [๑๙.๑๔] ❁ (๑๕/๒๒)

สุขิโน วตารหนฺโต

ท่านผู้ไกลกิเลส มีความสุขจริงหนอ

๔๕๙ [๑๙.๑๕] ❁ (๑๗/๑๕๓)

ยถาปิ อุทเก ชาตํ ปุณฺฑรีกํ ปวฑฺฒติ
โนปลิปฺปติ โตเยน สุจิคนฺธํ มโนรมํ
ตเถว จ โลเก ชาโต พุทฺโธ โลเก วิหรติ
โนปลิปฺปติ โลเกน โตเยน ปทุมํ ยถา

ดอกบัว เกิดและเจริญงอกงามในน้ำ แต่ไม่ติดน้ำ
ทั้งส่งกลิ่นหอม ชื่นชูใจให้รื่นรมย์ ฉันใด
พระพุทธเจ้า ทรงเกิดในโลกและอยู่ในโลก
แต่ไม่ติดโลก เหมือนบัวไม่ติดน้ำ ฉันนั้น

๔๖๐ [๑๙.๑๖] (๒๖/๓๘๔)

ความเป็นมาของหนังสือ

(จากคำปรารภในการพิมพ์ครั้งที่ ๔)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ผู้รวบรวมจัดทำหนังสือนี้ ได้ประมวลหลักธรรมจำนวนหนึ่งที่เหมาะสำหรับประชาชนทั่วไป และเรียบเรียงคำอธิบายสั้นๆ จัดทำเป็นต้นฉบับหนังสือเล่มหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ว่าจะพิมพ์เป็นเล่ม เพื่อมอบให้แก่พุทธศาสนิกชนในสหรัฐฯ ที่ได้มีศรัทธาช่วยอุปถัมภ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ในระหว่างที่ผู้รวบรวมหนังสือนี้ ได้รับนิมนต์ไปปฏิบัติศาสนกิจ เป็นวิทยากรวิชาพระพุทธศาสนาที่วิทยาลัยสวอร์ทมอร์ ณ ชานเมืองฟิลาเดลเฟีย และจะได้แจกมอบแก่พุทธศาสนิกชนไทยทั่วไปในสหรัฐฯ เท่าที่พบปะ ตลอดจนอาจจะแจกแก่ชาวพุทธในประเทศไทยต่อไปด้วย

หนังสือนั้นได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกราวกลางปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ระหว่างที่ผู้รวบรวมได้รับนิมนต์ไปเป็นที่ปรึกษา ณ วัดวชิรธรรมปทีป ในนครนิวยอร์ก ใช้ชื่อว่า ***คู่มือดำเนินชีวิต***

ต่อมา ระหว่างพำนักเป็นที่ปรึกษาอยู่ ณ วัดวชิรธรรมปทีป ในนครนิวยอร์กนั้นเอง ผู้รวบรวมได้พิจารณาเห็นว่า นอกจากหนังสือประมวลหลักธรรมที่จัดเป็นหมวดๆ พร้อมทั้งคำอธิบายโดยย่อแล้ว ควรจะจัดทำหนังสือประมวลคำสอนที่เป็นภาษิตสั้นๆ ไว้ สักเล่มหนึ่ง เป็นคู่กันด้วย เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ให้ได้ผลในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น จึงได้คัดเลือกคำสอนสั้นๆ อย่างที่เรียกว่าพุทธศาสนสุภาษิต ขึ้นจำนวนหนึ่ง จัดทำคำแปลให้ง่ายและกะทัดรัดเท่าที่พอทำได้ แล้วมอบให้วัดวชิรธรรมปทีปจัดพิมพ์ เป็นดังคำอวยพรแก่พุทธศาสนิกชน ในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๐

หนังสือนี้พิมพ์เสร็จเมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๑๙ ให้ชื่อหนังสือในขณะนั้นว่า ***พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก****

เวลาผ่านไป ก็ได้มีผู้ขอพิมพ์หนังสือสองเล่มข้างต้นนั้นเผยแพร่ในประเทศไทย

สำหรับ ***คู่มือดำเนินชีวิต*** ได้รับการเปลี่ยนชื่อใหม่ในการพิมพ์ครั้งที่ ๔ ว่า ***ธรรมนูญชีวิต*** และมีการพิมพ์ต่อมาจนถึงปัจจุบันอีกประมาณ ๘๐ ครั้ง

ส่วน ***พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก*** เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น ***อมฤตพจนา*** และได้รับการตีพิมพ์อีกเพียง ๒ ครั้ง โดยรวมอยู่เป็นส่วนหนึ่งในหนังสือเล่มใหญ่ เพิ่งจะแยกพิมพ์เป็นเล่มต่างหากครั้งแรกในประเทศไทยในการพิมพ์ครั้งที่ ๔ นี้

ธรรมดาพุทธศาสนิกชนย่อมสมควรรู้จักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคำสอนที่ถือว่าเป็นพุทธพจน์ หรือได้รับการรับรองจากพระพุทธเจ้าโดยตรง จากแหล่งต้นเดิมของคำสอนนั้น คือ จากพระไตรปิฎก ถึงจะไม่รู้กว้างขวางลึกซึ้ง ก็ควรจะรู้หลักทั่วไปพอเป็นพื้นฐานไว้บ้าง

---

* พุทธศาสนสุภาษิตที่ได้คัดเลือกรวบรวมมาและแปลไว้นั้น ซึ่งยังเป็นต้นฉบับลายมือ มีมากกว่าที่นำมาพิมพ์ ส่วนที่เป็นเล่มหนังสือนี้คือเฉพาะที่คัดเลือกว่าควรรู้ทั่วไปก่อน ดังนั้น ถ้ามีโอกาส อาจจะนำส่วนที่ค้างอยู่ในฉบับลายมือ มาพิจารณารวมเข้าด้วยต่อไป

อนึ่ง พุทธศาสนสุภาษิตในหนังสือเล่มนี้ นอกจากได้พิมพ์เป็นเล่มหนังสือแล้ว ระหว่างที่ผู้รวบรวมพำนักอยู่ที่วัดวชิรธรรมปทีป นครนิวยอร์ก ใน พ.ศ. ๒๕๑๙–๒๕๒๐ ได้ตกลงกับพระสงฆ์ที่วัดวชิรธรรมปทีปนั้น นำออกมาพิมพ์เป็นบัตรหรือแผ่นกระดาษ ภาษิตละแผ่น

เมื่อผู้ศรัทธาท่านใดมาทำบุญวันเกิด ก็ให้เจ้าของวันเกิดจับบัตรภาษิตขึ้นมาแผ่นหนึ่ง นำมาถวายแก่พระภิกษุผู้เป็นประธานสงฆ์ แล้วประธานสงฆ์ก็อธิบายไขความแห่งพุทธศาสนสุภาษิตนั้น เป็นพรธรรมแก่เจ้าของวันเกิด พร้อมทั้งญาติโยมที่มาร่วมทำบุญ ให้เป็นกุศลส่วนภาวนามัย เพื่อความเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม คัมภีร์ที่เป็นแหล่งต้นเดิม คือ พระไตรปิฎกนั้น มีขนาดใหญ่โตมาก ฉบับที่เป็นอักษรไทยรวมชุดหนึ่งมีถึง ๔๕ เล่ม นับเป็นจำนวนหนังสือถึงประมาณ ๒๒,๐๐๐ หน้า ยากที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปจะอ่านทั่วถึง หรือแม้แต่เลือกอ่านได้ ไม่ต้องพูดถึงการที่จะมีไว้เป็นสมบัติหรือนำติดตัวไปที่ใดๆ ได้

ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีผู้คิดเลือกสรรเก็บรวบรวมคำสอนบางส่วนในพระไตรปิฎกเท่าที่ชาวพุทธหรือผู้สนใจทั่วไปควรรู้ มาจัดทำเป็นหนังสือเล่มเล็กๆ ดังได้มีการตีพิมพ์เผยแพร่กันบ้างแล้ว โดยเฉพาะในประเทศตะวันตก ซึ่งได้มีการจัดพิมพ์กันมาแล้วหลายฉบับ

สำหรับผู้รวบรวมจัดทำหนังสือนี้ ได้พิจารณาเห็นว่า ในการจัดพิมพ์หนังสือขนาดเล็ก ประเภทประมวลคำสอนจากพระไตรปิฎก สำหรับประชาชนทั่วไปนั้น วิธีที่ดีอย่างหนึ่งคือการประมวลคำสอนโดยจัดเป็น ๓ ประเภท หรือ ๓ ส่วน คือ

๑. คำสอนประเภทคำบรรยาย คำอธิบายเรื่องราว หรือโอวาทานุศาสนีทั่วๆ ไป

๒. คำสอนประเภทหลักธรรม ที่แยกย่อยเป็นข้อๆ เป็นหมวดๆ ตามจำนวนเลข

๓. คำสอนประเภทคำกล่าวสั้นๆ ซึ่งโดยมากเป็นคำร้อยกรอง อย่างที่เรียกว่า พุทธศาสนสุภาษิต

ผู้รวบรวมจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ได้เริ่มงานเลือกสรรรวบรวมคำสอนทั้ง ๓ ประเภทที่กล่าวนั้นมาแล้วเป็นเวลานาน

สำหรับประเภทแรก คือ คำสอนประเภทคำบรรยายและโอวาทานุศาสนีทั่วไป แม้จะได้ประมวลไว้เป็นส่วนหนึ่งแล้ว แต่ก็เห็นว่ายังไม่เรียบร้อย และยังไม่เป็นตัวแทนคำสอนทั่วไปได้เพียงพอ โดยเฉพาะยังไม่ได้ขัดเกลาคำแปลให้ประณีตและให้เหมาะสำหรับผู้ยังไม่คุ้นกับภาษาทางพระศาสนา จึงยังไม่เคยได้ดำเนินการจัดพิมพ์

ส่วนคำสอนประเภทที่สอง และสาม ได้ปรากฏออกมาเป็นเล่มหนังสือแล้ว คือ ***ธรรมนูญชีวิต*** และ ***อมฤตพจนา*** นี้ตามลำดับ*

พุทธศาสนิกชนทั่วไปประเภทเริ่มแรกที่สุด แม้จะยังไม่รู้คำสอนครบทั้ง ๓ ประเภท ก็ควรรู้จักหรือจดจำคำสอนสั้นๆ ประเภทพุทธศาสนสุภาษิตไว้บ้าง คำสอนประเภทนี้ แม้จะสั้น แต่ก็กินความหมายกว้างขวาง ลึกซึ้ง ไม่ทำให้รู้สึกว่าต้องใช้ความพยายามในการอ่านมาก อีกทั้งจำง่าย กะทัดรัด เหมาะที่จะถือเป็นคติประจำใจ หรือยกขึ้นอ้างในเวลาที่ต้องการ

โดยเฉพาะสำหรับกุลบุตรกุลธิดา การเรียนรู้จดจำพุทธศาสนสุภาษิตเป็นวิธีฝึกอบรมที่ดี ซึ่งให้ผลทั้งในทางจริยธรรม ภาษา และวัฒนธรรม

พุทธศาสนสุภาษิตในพระไตรปิฎกมีมากมาย แต่ในหนังสือเล่มน้อยนี้ได้พยายามเลือกสรรรวบรวมมาให้ครอบคลุมหลักทั่วไปที่ควรสนใจ และแปลให้เข้าใจได้ง่าย จัดไว้เป็นหมวดๆ ให้ศึกษาค้นคว้าได้สะดวก

พึงเข้าใจว่า พุทธศาสนสุภาษิตทั้งหมดในหนังสือนี้ เป็นเพียงคำสอนส่วนเล็กน้อยจากพระไตรปิฎก ผู้ศึกษาพึงใช้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการที่จะวิจัยพุทธธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อไป

❑

---

* คำสอนประเภทแรกนั้น จนบัดนี้ (๒๖ เม.ย. ๒๕๔๗) ก็ยังไม่มีเวลาทำต่อ จึงยังเป็นงานคั่งค้าง ได้คิดกะไว้ว่า ถ้าทำเสร็จ ก็จะรวมกันเป็นหนังสือชุด ๓ เล่ม ที่เป็นแกนของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน และจะให้มีชื่อคล้องจองสมที่จะเป็นชุดเดียวกัน

คำปรารภ

(ในการพิมพ์ฉบับ บาลี-ไทย-อังกฤษ ครั้งที่ ๑)

ใน พ.ศ. ๒๕๑๙ เมื่อใกล้เสร็จภารกิจเป็นวิทยากรในวิชาพระพุทธศาสนา ที่ Swarthmore College ในสหรัฐอเมริกา อาตมภาพระลึกถึงญาติโยมชาวไทยมากท่านที่ได้มีศรัทธาไปอุปถัมภ์ช่วยอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการเป็นอยู่ที่นั่น จึงได้จัดทำหนังสือ *ธรรมนูญชีวิต* (ในชื่อเดิมว่า *คู่มือดำเนินชีวิต*) เพื่อมอบให้เป็นการอนุโมทนา และจะได้แจกมอบแก่พุทธศาสนิกชนไทยทั่วไปต่อไป

ถัดจากนั้น เมื่อได้รับนิมนต์ให้อยู่พำนัก ณ วัดวชิรธรรมปทีป ในเมืองนิวยอร์ก เพื่อรอเวลาไปประชุมพระสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกาครั้งแรกที่เมืองเดนเวอร์ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๙ (ที่มีมติตั้งสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา) และเป็นที่ปรึกษาของวัดดังกล่าว ก็ได้จัดทำหนังสือประมวลพุทธศาสนสุภาษิต เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เป็นคู่กันกับ *ธรรมนูญชีวิต* นั้น ซึ่งเกิดเป็นหนังสือชื่อว่า *อมฤตพจนา* (เริ่มแรก วัดวชิรธรรมปทีปพิมพ์แจกในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ในชื่อว่า *พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก*)

ต่อมา เมื่ออาจารย์ Bruce Evans แปล *ธรรมนูญชีวิต* เป็นภาษาอังกฤษ โดยมูลนิธิพุทธธรรมเป็นผู้อุปถัมภ์ เสร็จแล้ว ดร.สมศีล ฌานวังศะ ได้มาร่วมตรวจชำระคำแปลด้วย และหลังจากนั้น เมื่ออาตมภาพนำคำสอนแก่ผู้ลาสิกขาที่วัดญาณเวศกวัน มาเรียบเรียงเป็น “วินัยชาวพุทธ” ซึ่งได้รวมเข้าเป็นส่วนนำหน้าของหนังสือ *ธรรมนูญชีวิต* ก็ได้ขอให้ดร.สมศีลแปล “วินัยชาวพุทธ” เป็นภาษาอังกฤษ ทำให้หนังสือ *ธรรมนูญชีวิต* มีพากย์ภาษาอังกฤษครบเต็มตรงกับพากย์ภาษาไทย

บัดนี้ ดร.สมศีลได้แปล *อมฤตพจนา* เป็นภาษาอังกฤษเสร็จเพิ่มขึ้นอีกเล่มหนึ่ง และจะพิมพ์ *อมฤตพจนา* ฉบับ ๓ ภาษา (บาลี–ไทย–อังกฤษ) แจกเป็นธรรมทาน โดยปรารภโอกาสที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๕ แต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ สังกัดสถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๓

คงเป็นความบังเอิญอันเป็นความเหมาะพอดี ที่ ดร.สมศีล ผู้ได้ทำงานภาษาอังกฤษให้แก่หนังสือ *ธรรมนูญชีวิต* เสร็จสิ้นมาแล้ว ได้แปล *อมฤตพจนา* เป็นภาษาอังกฤษเสร็จอีก ทำให้หนังสือ ๒ เรื่อง ที่ตั้งใจไว้ให้เป็นคู่กันนี้ มีคู่ครบบริบูรณ์ในพากย์ภาษาอังกฤษด้วย

แท้จริงนั้น ดร.สมศีลได้ยกร่างคำแปล *อมฤตพจนา* เป็นภาษาอังกฤษเสร็จนานพอสมควรแล้ว แต่จำเป็นต้องสอบถามเจ้าของเรื่องเดิมคือผู้เรียบเรียง เพื่อแก้ข้อสงสัยบางประการ และอาตมภาพเองได้เป็นเหตุของความล่าช้า เนื่องจากปัญหาการอาพาธ ยิ่งกว่านั้น เมื่อดร.สมศีลพบเนื้อหาของ *อมฤตพจนา* ส่วนที่ยังไม่ได้พิมพ์ ซึ่งค้างอยู่ในฉบับลายมือ ก็คิดจะแปลส่วนที่ยังเป็นลายมือนั้นเป็นภาษาอังกฤษ และนำมารวมเข้าด้วยเพื่อให้เป็นฉบับที่ครบบริบูรณ์ แต่อาตมภาพเองอีกนั่นแหละที่เป็นเหตุติดขัดของความตั้งใจดีนั้น เพราะความซับซ้อนของอาการอาพาธทำให้เหมือนกับได้ยับยั้งกุศลฉันทะของดร.สมศีลไปเสีย

ดร.สมศีลเป็นผู้มีศรัทธาในธรรม และเมื่อทำงานด้านภาษาอังกฤษ ก็มีฉันทะจริงจังในการแปลหนังสือธรรมเป็นภาษาอังกฤษ ศรัทธาและฉันทะนี้ได้แสดงออกมาตั้งแต่อาสาช่วยพิมพ์ดีดต้นฉบับภาษาอังกฤษครั้งยังเป็นนักเรียนมัธยม ครั้นเป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัย ทั้งที่มีงานประจำเต็มมือบ้างล้นมือบ้างอยู่แล้ว ก็ยังสละเวลาและเรี่ยวแรงมาแปลหนังสือธรรมที่พอใจเห็นคุณค่าให้เป็นภาษาอังกฤษเสร็จมาตามลำดับ จน

แม้เป็นศาสตราจารย์ และเกษียณอายุราชการแล้ว ก็มั่นคงในธรรมฉันทะนั้น ยังเข้มแข็งในการทำงานแปลไม่ลดถอย งานแปลทั้งนี้ รวมทั้งหนังสือ *พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้ (The Pali Canon: What a Buddhist Must Know)* ซึ่งให้ความรู้พื้นฐานที่จะช่วยให้ผู้ใช้หนังสือ *ธรรมนูญชีวิต* และ *อมฤตพจนา* เข้าใจและปฏิบัติพระพุทธศาสนาได้ถูกตรงและเต็มยิ่งขึ้น

อนึ่ง หนังสือ *อมฤตพจนา* เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยที่การพิมพ์ใช้ระบบเรียงแม่แบบตัวอักษร ในเวลาที่ผ่านมามีการพิมพ์ใหม่หลายครั้ง การตีพิมพ์หนังสือ *อมฤตพจนา* จึงค่อนข้างลักลั่นกระจัดกระจาย และตัวผู้เรียบเรียงเองก็ไม่แน่ใจว่าครั้งไหนได้มีโอกาสพิสูจน์อักษรให้ลงตัวเป็นแบบที่แน่นอน จึงไม่พ้นที่จะมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนและข้อที่น่าสงสัย บัดนี้ ในการพิมพ์ฉบับ ๓ ภาษา ดร.สมศีลได้สละเวลาตรวจสอบตัวอักษรและตัวเลขกับอาคตสถานเช่นคัมภีร์ที่มาอย่างทั่วตลอด จึงจะได้ขอให้ใช้ข้อมูลในคอมพิวเตอร์ของ *อมฤตพจนา* ฉบับพิมพ์ครั้งนี้ เป็นต้นแบบในการพิมพ์ครั้งใหม่ภายหน้าสืบต่อไป

ขออนุโมทนา ศาสตราจารย์ ดร.สมศีล ฌานวังศะ ราชบัณฑิต ที่มีใจศรัทธา และได้เจริญอิทธิบาทธรรมต่อเนื่องมาตลอดเวลายาวนาน ในงานส่งเสริมเพิ่มกำลังแห่งการศึกษาสั่งสอนสาดส่องธรรม ดำรงอนุรักษ์ศักดิ์และสิทธิ์แห่งวิชาการ ขอกุศลกิจที่ได้บำเพ็ญ จงเป็นปัจจัยหนุนนำความงอกงามแพร่หลายแห่งสัมมาทัศนะ เพิ่มพูนสัมมาปฏิบัติ ทำให้เกิดความแผ่ขยายแห่งธรรม เพื่อประโยชน์สุขของพหูชน ตลอดกาลนาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)
๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

พุทธศาสนสุภาษิต ❖ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

DHAMMATAANKUSOLJIT FOUNDATION
มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต

ประเภทสินค้า: หนังสือ
ผลิตที่: บริษัท แอ็คคิวเรทเพรส จำกัด
61/149-151 หมู่ 6 ซ.เอกชัย 80 ถ.เอกชัย
แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพฯ
ขนาดสินค้า: 14.5X21X0.8 ซม.
วิธีใช้: ใช้สำหรับอ่านและศึกษาธรรมะ
ข้อแนะนำในการเก็บรักษา: ใช้ในบริเวณที่แสงสว่างเพียงพอ
คำเตือน ข้อห้ามใช้ หรือข้อควรระวัง:
โปรดวางห่างจากแสงแดด สถานที่เปียกชื้น
วันที่ผลิต: กันยายน/2566
ราคา: ธรรมทาน ให้เปล่า

ISBN: 974 85782 2 4
9 789748 578224